

דבר העורך היוצא

הגיליון שלפניכם הוא פרי עבודה משותפת של העורך היוצא, מתן חרמוני, והעורכת הנכנסת, מיכל חרות. זה לא סיכום ולא פתח דבר, אלא מעין חפיפה בין שני עורכים, עם מזגים שונים ותפיסות שיש בהן מן הדומה וגם מן השונה. בינתיים כמה מילות פרידה מהעורך היוצא:

כאמור, אני עוזב את עריכת "מאזנים". זה כבוד גדול לערוך את כתב העת הזה שמחזיק כבר תשעים שנה. ביאליק הקים אותו וברקוביץ ופיכמן היו העורכים הראשונים שלו. לא באתי להחזיק בכיסא, אלא לשמש כאן כעורך בקדנציה – שהיא מבחינתי שירות לקהילה הספרותית. כתב עת הוא דבר יקר ערך במערכת ספרותית. זוהי מעין מעבדה לניסיונות ספרותיים ובמה חשובה לכל מי שעוסק בספרות, כותבים וקוראים. אני משאיר את עריכת כתב העת בידיים הטובות ביותר, אצל מחליפתי, מיכל חרות. כתב העת ילבש גלימות אחרות, וילך בכיוונים אחרים, אבל מתוך אונה משותפת בתפקידו וייעודו, ומתוך הרצון לנצל את הבמה הזו באופן הטוב ביותר, לפי צרכיה של הספרות בת העת.

כמה דברים בנוגע לקדנציה שלי כעורך: אני חושב שהמנדט הראשון של עורך של כתב עת הוא לפרסם יצירות בעלות ערך אמנותי, ובאמת זכיתי לפרסם כמה וכמה וכמה. אבל קיוויתי לעוד דברים, שאני חייב לומר שההצלחה בהם לא הייתה מלאה. כתב עת הוא שדה של ניסוי ספרותי, הזדמנות טובה לכותבים מוכרים יותר לשלוח ידם בדברים שהם פחות מנוסים בהם, למשל המסה הספרותית. המסה היא חלק מתעודת הזהות של סופרים ומשוררים. זך לא היה זך בלי "הרהורים על שירת אלתרמן", ואליוט לא היה אליוט בלי Tradition and the Individual Talent – אם להזכיר שתי דוגמאות מתוך אינ־ספור. כתיבה היא גם אמירה על ספרות, ויש דברים שצריך לומר גם במפורש. זה מעלה את מפלס האדרגלין בספרות. ואדרגלין הוא חומר טוב. קיוויתי גם להגיע לפרסום ביקורת: לא זו של העיתונות שמתפרסמת כתגובה מיידית ליצירה שראתה אור, אלא מעין מאמרים של חשיבה כוללת על הספר לאור ההתקבלות והעניין שהוא עורר בראייה רטרופקטיבית. לנגד עיני עמדו המאמרים של משה רון ונסים קלדרון על "זכרון דברים" של יעקב שבתאי שראו אור כשנתיים־שלוש אחרי צאת הספר. גם בזה הצלחתי מעט. אבל עשיתי ככל שיכולתי. קבלו נא אותי בסליחה.

מתן חרמוני

1	דבר העורך היוצא
3	טוביה ריבנר עברית, אהובתי
4	נועה מנהיים חשמל זורם בכפות ידיך: על מפלצות, מדענים מטורפים ובנותיהם האומללות
11	רינת שניידובר הגואל
16	יוסי וקסמן קחי אותי אל היער
25	שולמית אפפל שירים
26	דורי סנור על חלב שהחמיץ ועל האומץ לאי-חולין, פרקי זיכרון
33	קנוט אודגארד כל אלה. מנורווגית: חוה פנחס-כהן
35	יעל דין בן עברי נדידת הנאצים
38	עמיחי לבון אח של שרמן
43	יונתן סיי אנשים. כמונו
48	טלי עוקבי מצבה לשיר שלא נכתב
54	ריטה קוגן לעזוב את האי
67	אביחי קמחי שירים
69	וולט ויטמן חלוצים! הו חלוצים!. מאנגלית: עודד פלד
74	זאב סמילנסקי יפית וראובן
96	ספרים מאת חברי אגודת הסופרים שיצאו לאור לאחרונה
98	המשתתפים בחוברת

עורכים: מיכל חרותי ומתן חרמוני / מועצת מערכת: יו"ר – ד"ר דורית זילברמן, ד"ר עמרי הרצוג, נועה מנהיים, שולמית אפפל, ערן צלנוב, פרופ' ניצה בן דב / יו"ר אגודת הסופרים העברים: צביקה ניר גיליון מס' 3 / כרך צ"ג (שנה 93), אב תשע"ט, אוגוסט 2019
 Literary Journal – Published by the Hebrew Writers Association in Israel
 Edited by Dr. Matan Hermoni. P.O.B 7111, Tel Aviv 61070, Israel
 יוצא לאור על ידי אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל (ע"ר) בסיוע משרד התרבות והספורט
 כתובת המערכת: בית הסופר עלי-שם שאול טשרניחובסקי, רחוב קפלן 6, ת"ד 7111, תל-אביב 61070
 טל': 03-6953256/7 / פקס: 03-6916861 / דוא"ל: mozenayim@gmail.com
 עריכת לשון: נעה רוזן / עיצוב, סדר והפקה: סטודיו דור כהן
 בשער: מיה בלוך, "מלנכוליה"

טוביה ריבנר
 עברית, אהובתי*

לזכרו

חיים שלמים ביחד
 חמשים שנים? ששים? כמה?

מעולם לא היינו כאותה פקעת
 שרק אבחת הקרב מתיחה.
 פניתי לך ערף.
 פנית לי ערף
 ודבקים זה בזו כמגנט והקטב
 כמו הירח והגאות.

נטיתי לנטייתך, קבלתי את דין גזרותיך
 שאלתי לשרשיך
 גמגמתי, דממתי, בקשתי, לחשתי
 ואת מכנסת בעצמך ולא ראית.
 עד שלפתע נפתחת כשדה ברוח
 עד שבקע קולך מגרוני.

* מתוך "מכאן עד", הוצאת הקיבוץ המאוחד.

חשמל זורם בככפות ידיך: על מפלצות, מדענים מטורפים ובנותיהם האומללות*

מעט לפני ארבע בצהריים, בשבת קרה בראשית דצמבר 1803, יצאה גברת פוסטר מביתה עם בתה הקטנה. הן לא נראו עוד בחיים. אחרי שלושה ימי חיפושים נמצאו גופותיהן בתעלת פדינגטון. הבעל, ג'ורג', הובא לפני שופטי האולד ביילי וכפר באשמה. העדויות היו נסיבתיות כולן, ואף שלפי כמה מהדיווחים רעייתו הייתה בעלת נטיות אובדניות ודיברה לא פעם על רצונה למות ולקחת עימה את ילדתה, בית המשפט גזר על פוסטר מוות בתלייה. בימים שלאחר הפסיקה, בעת שהוא ממתין להוצאתו להורג, חזר בו פוסטר מהכחשותיו והתוודה. הוא חדל לאכול ונחלש עד כדי כך שהסוהרים נאלצו לתמוך בו כשעלה במדרגות אל הגרדום, באותו מעיל חום ומותנייה אדומה שבהם נשפט. הפקיד של כלא ניוגייט, שתיעד את המעמד, ציין כי הוא היה "איש צעיר והגון למראה", והוסיף, "הוא מת בשלווה".

אך שלוות המוות לא נמשכה זמן רב.

גופתו של פוסטר נחתכה מעל החבל ונלקחה לבניין סמוך, שם המתין לה פרופסור ג'ובני אלדיני כדי לחבר אותה לחשמל. עם הצמדת הכבלים "לסתותיו של הפושע החלו לרטוט ושרירי הפנים להתעוות נוראות". לפי כתב ה"טיימס", "עין אחת נפתחה... יד אחת התרוממה ונקפצה ורגליו ומותניו נעו". המחזה היה כה מחריד, עד שהסייע של אלדיני, פלוני מר פאס, "מת מפחד זמן קצר לאחר שובו הביתה", כפי שדיווח העיתון. הוא לא היה היחיד שנבעת. גם "כמה מלובשי המדים שנכחו היו בטוחים שהאומלל היה על סיפה של תחיית המתים".

לצורך ביצוע הניסוי השתמש אלדיני באחת מגרסאותיה הראשונות של הסוללה – תא שבתוכו ערוכים לסירוגין, בזה אחר זה, לוחות עשויים אבץ ונחושת. למרבה האירוניה, מי שהמציא את המתקן הזה היה אלסנדרו וולטה, יריבו (וידידו) של לואיג'י גלווני, דודו של אלדיני והאיש שבני בולוניה כינו "מורה הריקוד של הצפרדעים". בסתיו 1786, וכפי הנראה בטעות, גרם גלווני לרגליה של צפרדע מתה לנוע כאשר נגע בה באזמל שספג מטען חשמלי. הוא

* מתוך ספרה של נועה מנהיים "הרשת התרבותית", שיראה אור בקרוב בהוצאת גרף בעריכת יותם שווימר.

האמין כי גילה את האנרגיה החייתית האצורה בגוף. וולטה, לעומת זאת, האמין שמקור האנרגיה הוא בתגובה הכימית בין מתכות. וולטה היה צעיר יותר ומקושר יותר וזכה בנפוליאון בנפרטה כפטרונ, ולגלווני לא נותר ברירה אלא לשלוח את אחיינו הצעיר לקושש תומכים לשיטתו.

לא כולם התלהבו, והתקשורת הציגה את ניסוייו כקרקס של "פריצות גלויניסטיות", אך בעיני אלדיני, מטרת הניסוי לא הייתה "לגרום לשרידים האנושיים לפרס, כפי שעושה מכונאי כשהוא מבקש להוליך שולל את העם הפשוט על ידי הפעלת אוטומטון תוך שימוש בקפיצים ושאר מנגנונים", אלא ללמוד כיצד ניתן להשתמש בחשמל כדי להשיב לגוף את ניצוץ החיים. אך הדיווחים הסנסציוניים בעיתונות סייעו להפיכת המופעים הפומביים שלו לצעקה האחרונה – נסיך העוצר נתן להם חסות, וכל שועי העולם, וביניהם השגריר הצרפתי והקונסול העותמאני, וגם אצולת בריטניה, נהרו אליהם כדי לראות אותו, למשל, גורם לראשו הכרות של כלב לשרבב את לשונו. כלבי השמירה של הדמוקרטיה חרצו את לשונם בתגובה, כמו שמדגימה האודה הבאה, פרי עטו של סטיריקן ששם העט שלו, ולא בכדי, היה "ארסי":

כי הוא (כפי שכל העיתונים מהללים),

גורם לנפטרים לעולל תעלולים

ולנתץ את שלשלות המוות הצופד,

כדי לקפץ כמו גמל מרקד.

הוא הצליח להחיות גם כלב מת קטן

אף ששכב בחתיכות על השולחן,

והוביל אותו לטיול מסביב לעיר

עם שתי רגליים על הקרקע ושתיים באוויר.

אבל היו גם מי שעבורם היה הגלויניזם הרבה יותר משעשוע טרקלינים מקברי. הם ראו בו, כפי שכתב המלומד צ'רלס וילקינסון, "עיקרון מניע אשר יוצר את החיץ שבין החומר והרוח, ומהווה, בשרשרת הבריאה הגדולה, את החוליה המקשרת בין החומר הגשמי ותמצית החיות". הדיון בכוחות הבלתי נראים הללו היה לדידם עיסוק באלוהי ובכוחות המעצבים את הטבע. הוויטליזם, אחת הסוגיות המשמעותיות ביותר בדיון הפילוסופי-מדעי של המאה השמונה עשרה, ביקש לקבוע כיצד מבחינים בין מה שחי למה שאיננו. מה יש בגוף החי שנעדר מהגוף המת, שהרי הרכבו הכימי והמסה שלו זהים? מהיכן הוא מגיע? בנג'מין פרנקלין, מחוללו של ניסוי העפיפון המפורסם, טען כי החשמל עשוי

להיות האופן שבו יוצר האל מגע עם העולם, הברק מוליך את דברו, מגשר על הפער בין הרוח והחומר, מהווה את הניצוץ שחולף בין האחד לאחר. המילה שנבחרה לייצג את הכוח הזה בעברית מהדהדת אף היא את הזיקה השמימית: "ואראה מראות אלוהים, ענן גדול ואש מתלקחת, ונוגה לו סביב, ומתוכה כעין החשמל מתוך האש".

תופעה בעלת היקף והשלכות אשר כאלו אינה יכולה להיות עניין למחקר מדעי טהור בלבד. ואכן, באותו עידן של פלאות שבו הסיטה התבונה האנושית את רעלת המסתורין של הטבע, גילתה את חמודותיו, צפונותיו ואימותיו, היה המדע עצמו סגסוגת של פילוסופיה, פוליטיקה, תיאולוגיה ופיוט. כדי להיות מדען באותם ימים היה עליך להיות גם משורר, וכדי להיות משורר היה עליך להיות מעט מדען. מי שעסקו בוויטליזם לא היו רק אלקטרוכימאים כהמפרי דיווי או ויליאם ניקולסון, ממגלי האלקטרוליזה, אלא חוקרי טבע כארסמוס דארווין, שכתב את הגותו החדשנית על מוצא החיים – זו שתשפיע רבות על נכדו, צ'רלס – בחרוזים, בפואמה *The Loves of the Plants*. ההתכתבות בין דיווי והמשורר סמואל טיילור קולרידג', מראשוני התנועה הרומנטית, חושפים את העניין הרב שהיה לאחרון בגלויניזם, וניקולסון ודיווי הסתופפו בחברת הפאואר קאפל של הפוליטיקה הרדיקלית של שלהי המאה השמונה עשרה: הפילוסוף האנרכיסטי ויליאם גודווין ורעייתו, הפרוטו-פמיניסטית ומחברת "הגנה על זכויות האישה" מרי וולסטונקראפט.

הם היו מבריקים, חריפים, יריבים שקולים ואוהבים לא שקולים, והרומן שלהם הפיק ניצוצות, אך סיפור האהבה הזה, שהתקיים ברוח ובחומר כאחד, היה קצר ימים. אחרי עשרה ימים שבמהלכם דיממה מרי ללא הפסקה מקרעים בשליה שגרם הרופא שילד את בתה וקדחה מאלח דם, הלכה וולסטונקראפט לעולמה. גודווין השבור כתב לידידו תומאס הולקרופט, "מעולם לא התקיימה עוד אישה שתשווה לה. הניסיון מלמדני כי נוצרנו כדי לגרום אושר זה לזו. אינני מצפה לדעת אושר שכזה שוב", והעניק לבתו התינוקת את שמה של אימה האהובה.

חמש עשרה שנה אחר כך נתקלה מרי גודווין בגבר שישב על אבן המצבה של אימה הנערצת וכתב שירה. הוא היה מבוגר ממנה בשש שנים, נשוי לאישה הרה ואב לבן. שמו היה פרסי ביש שלי. לכאורה, ההתאמה הייתה מושלמת: נערה מבריקה ומשכילה, צאצאו של איחוד אוהב בין שניים מההוגים הגדולים של זמנם, וצעיר מוכשר, לוחט ופיוטי, רוח חופשייה וחבר בחוג המשוררים הכי נכון של התקופה. גודווין לא חשב כך. האב המסור נישל את בתו היחידה וניתק את קשריו עם שלי. השניים נמלטו לאירופה אך שבו לאנגליה כשהכסף

אזל ומרי נכנסה להיריון. בתה נולדה חודשיים לפני המועד, כשמרי הייתה בת שמונה עשרה. "הנקתי את התינוקת. קראתי", כתבה ביומנה במשך עשרה ימים, יום אחרי יום. עד שביום האחד עשר "קמתי בלילה להיניק וראיתי שהיא ישנה בשלווה כה גדולה עד כי לא אביתי להעירה". אך דבר לא יכול היה עוד להעירה. "התינוקת שלי מתה", כתבה בבוקר. מרי שקעה לתוך דכדוך עמוק, שדיה מודלקים, נפוחים וכאובים, שנתה רדופה. "חלמתי כי התינוקת הקטנה שלי שבה לחיים, שהיא הייתה אך קרה ואנו שפשפנו אותה לצד האח והיא חייה", כתבה ביומנה. "התעוררתי ומצאתי שהיא איננה".

כעבור שנה ילדה מרי בן, ויליאם, וחודשים ספורים לאחר מכן נסעה המשפחה לנפוש בחברת ידידו של שלי ומאהבה של קלייר קלרמונט, אחותה החורגת של מרי, ג'ורג' גורדון, הלורד ביירון. הוד מעלתו הידוע לשמצה ולתהילה שהיה באותה עת בוילה דיאודטי שלחופי אגם ז'נבה בחברת רופאו האישי, דוקטור ג'ון ויליאם פולידורי. הם היו צעירים, חכמים ויפים, והם עשו מה שאנשים צעירים, חכמים ויפים עושים: קראו, כתבו, התווכחו ושכבו. בעיקר ביירון ושלי עם קלייר. באנגליה קראו להם "חבורת גילוי העריות", אך שניים מהם יוכרו לימים כמשוררים הרומנטיים הבולטים של תקופתם, ושניים – כהוריהם מולדיהם של סיוטים.

היה זה קיץ קודר וסוער. שנה קודם לכן התפרץ הר געש באחד מאיי אינדונזיה, גרם למותם של תשעים ושניים אלף איש והעלה אל האטמוספירה כמויות אדירות של אפר וולקני. האפר החשיך את עין השמש, הביא קרה לשדות, מוות ליבולים, סופות שלג ביוני וגשם ביולי. זו הייתה 1816, "השנה ללא קיץ", ובני החבורה נותרו ספונים בוילה ושעשעו את עצמם במשחקי חברה הולמים. בהשראת קובץ אגדות אימה גרמניות החליט ביירון על תחרות שבה על כל אחד מהם לכתוב סיפור מפחיד. מרי הייתה חרדה. "מדי בוקר שאלו אותי, 'האם חשבת על סיפור?' ולוועתי נאלצתי להשיב בשלילה". באחד הערבים פנתה השיחה לוויטליזם. מרי, שקראה באותם ימים את *Elements of Chemical Philosophy* מאת דיווי, ידידו של אביה, כתבה ביומנה, "ייתכן שניתן להחיות גופה. הגלויניזם התקרב לדברים אשר כאלו. ייתכן ואף ניתן יהיה לייצר את המרכיבים, לצרפם ולהפיח בהם את הלהט החיוני". השעה הייתה כבר אחרי חצות, אך היא לא הצליחה להירדם. כבמעין חיזיון ראתה לנגד עיניה "את הסטודנט... כורע לצד הדבר שהטליא. ראיתי פנטזמה מבעייתה של אדם שרוע... מראה סימני חיים. זה הטיל בי אימה כיוון שכל ניסיון אנושי לחקות את מנגנוניו הנסתרים של בורא העולם הינו מאיים". מרי ניצחה בתחרות. פרסי שלי לא כתב דבר, ביירון העסיק את עצמו בכתיבת "מקטע של

רומן" שמעולם לא הושלם, ופולידורי עמל, בהשראת החולה רם היחס שלו, על נובלה ששמה "הוומפיר", שאותה פרסם לבסוף ב-1819. "פרנקשטיין או פרומתאוס המודרני" ראה אור ב-1818.

הגם שאין אזכורים ישירים לשימוש בחשמל בספר, בעיני בני זמנה של מרי שלי - למודי רוצחים מפרכסים, צפרדעים מרקדות וראשי כלבים מלחיתים - סיפורו של פרנקשטיין היה קרוב מאוד לגבולות המציאות שהכירו. "בלילה קודר בחודש נובמבר הצלחתי סוף-סוף להשלים את מלאכתי", מספר הסטודנט ויקטור פרנקשטיין. "אספתי את מכשירי החיים אשר סביבי, כדי להצית ניצוץ קיום בדבר הדומם שנח לרגליי". הוא ממשיך בתיאור, שכמו נלקח מהדיווח העיתונאי על ניסוייו של אלדיני חמש עשרה שנים קודם לכן: "ראיתי את עינו הצהובה והעמומה של היצור נפקחת. הוא נשם בכבדות ועווית חלפה באיבריו". אך ספרה של שלי לא היה רק אזהרה מפני הסכנות הטמונות במדע, מעשייה רומנטית על בריאה, מוות ואובססיה, וגם יצירה אפיסטולרית מתוחכמת, אלא רומן משפחתי.

עד למותו בטרם עת של בעלה הספיקה מרי לאבד שלושה מארבעת הילדים שילדה ועברה הפלה שגרמה לדימום כה קשה עד שחלף רק אחרי ששלי הושיב אותה על גוש קרח. היא הבינה היטב כמה מוות יכולה להביא יצירת חיים, רדופה על ידי התינוקות המתים והקרים ועל ידי האם שמתה זמן כה קצר אחרי שנולדה. "הינני יצור שאתה קשור אליו בקשרים שאפשר להתירם רק במוות אחד משנינו", אומרת ה"מפלצת" לפרנקשטיין, אומרת מרי לאימה המנוחה. אך לא רק יחסה אל המתים מונח כאן על שולחן הניתוחים, אלא בעיקר הכאב שגרם לה אביה החי: "מדוע אתה הוגן כלפי כולם ורומס רק אותי, אף על פי שאתה חב לי צדק ואפילו רחמים וחיבה?" שואל היצור בכאב את הגבר שהביא אותו לעולם, שואלת מרי את האיש שכתב את "צדק פוליטי" וההורה שהפנה לה עורף. "זכור, אני יציר כפיך, כפי שאלוהים יצר את אדם. אך בפועל אני המלאך המגורש, שמנעת ממנו אושר על לא עוול בכפו", מטיחה הבת באב שהאשים אותה במוות אימה. למפלצת, ליצור שכתבה מרי מנהמת ליבה, הגיבור האמיתי של הרומן, אין שם. ואילו היא פרסמה את ספרה מבלי להזדהות בשמה. הן הבוראת והן הברוא נותרו אנונימיים.

מרגע פרסומו החל "פרנקשטיין", שה"מודרני" היה חלק מהותי ממנו, תופס מקום הולך וגדל בתרבות שהלכה ונעשתה מודרנית יותר ויותר, חרדה יותר ויותר. עבור הסוציאליסטים הוא ייצג את מרד העבד באדונו, אמצעי הייצור בקפיטליזם; עבור הפסיכואנליטיקאים - אדיפוס חדש, סיפורו של הבן המבקש לרצוח את אביו; עבור התיאולוגים - משל אתיאטי על לוציפר הנלחם באל;

הפמיניסטיות ראו בו סיפור על היריון שמחוץ לגדר הטבע, על גבר המבקש לקחת לעצמו את כוחה הייחודי של האישה ליצור חיים; עבור אנשי המדע היה זה רומן על אימתו של האדם מכוחות הטבע האדירים שאך זה החל לרתום, על חששותיו מפני האופן שבו עשויים אלה לחרוג משליטתו ולפנות כנגדו ועל הפנים המורכבות שעשויה הקדמה לעטות - פניהם של שניים מהארכיטיפים המכוננים של העידן המתועש והממוכן: זה של המפלצת ילודת המעבדה ושל המדען המטורף.

שלא במפתיע, החשמל העניק למפלצת של פרנקשטיין לא רק חיים, אלא חיי נצח, ואת מה שביקש הדוקטור לבצע במעבדה ביצע הקולנוע על המסך. ב-1910 הוצג לקהל המבועת סרט הראינוע הראשון בכיכובו שצילם הקוסם ממנלו פארק, ממציא הנורה החשמלית וממייסדי אמנות הקולנוע, תומס אלווה אדיסון. המפלצת המדובללת שלו הייתה כמובן אילמת, כמו הסרט כולו, אך גם כאשר החל הקולנוע לדבר היא נותרה ללא מילים. את מקומו של היצור הרהוט, האוטודידקט - שרשימת הקריאה שלו כוללת את מצעד הלהיטים של הרומנטיקה כמו "גן העדן האבוד" של מילטון ו"ייסורי ורתר הצעיר" של גתה, אך גם את "מטמורפוזות" של אובידיוס ו"חיי אישים" של פלוטראכוס - תפס גולם גס, מתנווד ונוהם, כמו זה שגילם בוריס קרלוף, על תספורתו הרבועה והבורג המבצבץ מצווארו, בגרסה מ-1931.

אם מרי שלי הייתה אימו של היצור, הרי שהקולנוע היה לאביו, אך היה זה אב מתעלל, המשפיל את בנו, מעוות אותו, גוזל ממנו את כבודו, את בינתו ואת קולו. עם זאת, הקולנוע העניק לו כלה וחוג חברתי ענף ומשגשג שכלל את דרקולה, אבוט וקוסטלו, ועוד. חברת ההפקות האמר, הידועה בחיבתה לטראש מפלצות, הפיקה זוועותיו "פרנקשטיין" רבים, והיצור הגרוטסקי היה השראה למחזות זמר קומיים כמו "מופע האימים של רוקי", או פרודיות כדוגמת "פרנקשטיין הצעיר" של מל ברוקס. אך לא שיר ה-Monster Mash של בובי פיקט הפך את היצור של מרי שלי לאייקוני ומחריד כל כך כאחד. גם לא מאות המאמרים המנתחים את המדע מאחורי הרומן או יצירות המתייחסות אליו או לנסיבות שבהן נוצר. מ-"The Stress of Her Regard", ההיסטוריה הסודית של טים פאוארס על האירועים המיתיים והמיסטיים מאחורי הקלעים של התחרות שיצרה את הפנטסיה והמדע הבדיוני המודרניים, ועד "גותי", סרטו של קן ראסל על ההתהוללות של "חבורת גילוי העריות", ניסו רבים לפענח את סוד הכסף האפל שנח על וילה דיאודטי באותו "קיץ רטוב וממית", כפי שכינתה אותו מרי שלי, ולהבין את האימה שמהלכת עלינו המפלצת המתנוודת. מרי נותרה שומרת הסוד האחרונה. בשנה שבה ראה "פרנקשטיין" אור

רינת שניידזוכר הגואל

בחילה סמיכה, מעיקה, זחלה מקיבתו של א' אל גרונו בשעה שהניף את סכיניו מעל ג'. עיניו מצמצו כמו מאליהן. מחוץ למערה, בינות לצמרות העצים, קפחה השמש, וזיעה צורבת טפטפה באיטיות ממצחו אל ריסיו, ומשם אל תוך העיניים הירוקות, הפעורות מדי, שבאותה השעה קלטו רק הבלחים מעוותים של מציאות. הבהירות היחידה מבחינתו באותם רגעים הייתה יהלום השנאה שלו אל אביו, שנאה שהייתה טעונה בכוח רצון מושחז כמו הסכין שאחו בידו.

לא הייתה שום דרך להחזיר את אחותו אל החיים. הפטיש שנשמט לג' מצמרת העץ בעודו בונה בית שעשועים לצמד התאומים שלו נחת על ראשה של הילדה, בתו של ז' מנישואיו השניים, מפלח את גולגולתה ומכבה אותה באבחה אחת של ביש מזל. היה ברור שג' לא התכוון לרצוח את רחל. נהפוך הוא. א' עצמו ראה אותו מבעד לחלון חדרו מנופף לה לשלום ומחליף עימה דברי חיבה כאשר עצרה מתחת לצמרת עם תלת-האופן שלה, רגע לפני שנשמט מידו הפטיש וגרם למותה בשוגג. א' כאב את מות אחותו הקטנה, בכת עינו, אבל צרתו של ג' נגעה גם היא לליבו. לפני השינה, בדממת חדרו, הוא שחזר את הרגע הנורא שבו פילחו את אוזניו זעקות השבר של ג', ודמיון את ההכרה שלו שקרה דבר נורא, באשמתו, ושלא ניתן להחזיר את הגלגל לאחור. לו היו לו תאומים, לו בנה להם בית על העץ, זה היה יכול לקרות גם לו. אחרי ככלות הכול, מדובר היה בשכנו, בעלה של אלופת נעוריו, דינה, ואביהם של תאומי הפלא שכבר בגיל חמש הופיעו ברסיטלים לנבל בכל רחבי הארץ. למרות הקנאה שחש לא אחת אל מול מזלו הטוב של ג', מה היה הטעם לייתם את בניו? מעשה כזה לא עתיד היה לייצר שום סימטריה בעולם, שכן שום אדם לא יכול למלא בגופו את התבנית הריקה שהותיר אדם אחר בלכתו. אביו, לעומת זאת, היה אדם מאמין. הוא היה סבור שיש גאולה של ממש בגאולת דם, ובנעוריו חנק כמו ידיו את האיש שהשור שלו נגח למוות באחיו הצעיר. אלא שעתה, קשיש וחולה שיגרון, לא היה לאל ידו לבצע את המשימה בעצמו.

פעם אחר פעם איבד א' את עשתונותיו כשדרש ממנו אביו לנקום את דם אחותו. פעם אחר פעם סירב לו. "אני צייר, אבא, לא שוחט או רוצח. אני לא

התאבדה פאני, אחותה, והרייט, אשתו הזנוחה של פרסי שלי, לקחה אף היא את חייה בידיה. ביירון חלה ומת ביוון. ליבו נקבר מתחת לעץ במיסלונגי, ואילו גופתו נשלחה לנוח באנגליה. שלי עצמו טבע ב-1822. ידידו אדוארד טרלוני עקר את ליבו מחזהו רגע לפני שמדורת הקבורה איכלה את גופתו ומרי נשאה אותו עימה, בקופסה, עד יום מותה שלה. "השריד היחיד לגזע אהוב", קראה לעצמה, "כל חבריי נכחדו לפני". זהו גם גורלו של גיבור הספר שפרסמה שמונה שנים אחרי "פרנקשטיין", "האדם האחרון", המתרחש בסופה של המאה העשרים ואחת, עתיד שבו אסונות אקלימיים חוברים למגפה ומשמידים את האנושות כולה, מלבדו.

"פרנקשטיין" מפחיד אותנו לא רק בגלל המפלצות שאנו עלולים ליצור ולשחרר בעזרת המדע, אלא גם בשל המפלצות שאליהן יכול המדע להפוך אותנו – אם נחצה את גבולות המוסר, אם נזניח את האחריות שלנו, אם נניח להיבריס להפעיל אותנו. האזהרה הזו טבועה עמוק בגנום של הרומן, והמופע הבולט ביותר שלה הוא נטייתם של רבים – שבה הבחינו מבקרים כבר ב-1908 – לבלבל בין שמו של היוצר ליצור. בקריאה "משפחתית" של הרומן, זו אינה טעות. ויקטור הוא "אביו" ו"מולידו" של היצור, ולכן אך הגיוני הוא ששניהם יחלקו את אותו שם משפחה. אך המבקר ג'ייקוב ביילי מציע את האפשרות הטאטולוגית הבאה: "חוכמה היא לדעת שפרנקשטיין אינו המפלצת. תבונה היא לדעת שהוא הינו". גרסתו הבימתית של דני בויל לרומן, שעלתה בתיאטרון הבריטי הלאומי ב-2011, שיחקה היטב על ה"מפלצתיות" של שני הגיבורים כאשר החליפה מדי ערב בין ג'וני לי מילר ובנדיקט קמברביץ', המגלמים שניהם את ויקטור והיצור לסירוגין. טענה דומה מעלה גם הסדרה "פני דרדפול", שהיצור שלה חוזר להיות הברייה המשכילה, המיוסרת, מעוררת הרחמים וחסרת החמלה שהייתה ברומן של מרי שלי. הסלידה, התיעוב, ההזנחה והדחייה של פרנקשטיין כלפי היצור שהביא לעולם הופכים אותו למפלצת. את שניהם. עונשם הוא לאבד את כל מי שאהבו או ביקשו לאהוב. בדידותו של היצור ושל מי שהביא אותו לעולם, אבודים במרחבי הקרח הקפוא, הבדידות הממתנה לנו, לכולנו, היא האימה האחרונה שמציעה לנו מרי שלי. אימה שגם אותה הכירה היטב.

"ומה אתה רוצה שאני אעשה", אמר, "שאסתגן לעיר המקלט כדי ללכוד את ג' ואסתכן בעצמי בגור דין מוות? אתה עלול לאבד את הבן היחיד שנשאר לך, אבא".

האב פרץ בצחוקו הרועם, הצרוד, תוך התעלמות משנתה של אשתו. "אל תהיה תינוק", השיב לו. "כולם יודעים שג' בחיים לא יהיה מוכן לעזוב את אשתו ואת התאומים שלו. הוא אפס מרושל כמוך, למרות שלפחות הוא עובד והקים משפחה. בכל אופן, הוא בטח מסתתר באחת המערות מחוץ לכפר. לך תמצא אותו. ואז..." בחיוך שחשף את שיניו השחורות הוא הורה בראשו על הסכין. "אחרת מה?" הטיח בו א'. "אחרת ירבוץ עליך המוות שלי, ואלוהים יעניש אותך עונש כפול".

למחרת, בטרם יתעורר אביו, יצא א' מביתו ופסע אל בית שכניו. בהיסוס דפק על הדלת. דינה פתחה לו בכתונת לילה צהובה מהוהה, עיניה אדומות. כשראתה אותו החלו שפתיה רועדות. א' הושיט את ידו לעברה ואחז במפרק ידה. "בבקשה", אמרה לו בטרם יספיק לפצות את פיו, "אל תפגע בו. זכור שאהבת אותי פעם, שאולי אתה עדיין אוהב. ואני... אני יודעת שיש לך לב טוב. עוד בבית הספר לא היית מסוגל לפגוע בזוב, אתה... וג' כל כך מצטער ואנחנו... אנחנו נשלם, אנחנו..."

א' הסה אותה בידו. פגיעותה עוררה בקרבו מחדש את רגשותיו הנושנים כלפיה.

"הוא הרג את אחותי", אמר לה.

דמעה זלגה על לחייה של דינה.

"הוא לא התכוון. אלוהים עדי שהוא לא התכוון".

א' עצר את הדחף ללטף את שערה הסתור. "אני יודע, אבל זה התפקיד שלי. זה נכתב בשמים, דינה".

הפעם דינה נאחזה בידו. "אני יודעת שאתה לא מסוגל. גם כשהיינו בני חמש עשרה לא היית מסוגל ללכת מכות עם הבנים שקראו לי זונה. בבקשה. אם תעשה את זה, זה לא יהרוס רק אותנו. זה יהרוס אותך".

א' נאנח. "אני יודע", לחש לה לבסוף, מקרב את פניו אל פניה. "בגלל זה באתי להזהיר אותך. תגידי לו לברוח לעיר של הלוויים. לשם אני כבר לא אוכל להיכנס. אחרת לא... לא תהיה לי ברירה".

דינה בלעה רוק.

"זה אבא שלך ש...?"

מסוגל ליטול חיים", ייבב כשראשו כבוש בין ידי וגוו שפוף כמו אנקול בעוד אביו עומד מעליו, זרועותיו שלובות על חזהו ועיניו הכחולות-השקופות יורות על בנו ברקים של זעם. "אתה לא צייר, אתה רכיכה. אפילו במי שגנב לך את הבחורה אתה לא מסוגל לפגוע", ענה לו הלה, אך גם האיום שלו לגרש את בנו בן השלושים ושתיים, שממיו לא עבד, מביתו לא הצליח לשכנע את א'. לבסוף הגה האב תחבולה ששמטה את הברירות מתחת לרגליו. בלילה שבו הסתיימה השבעה הוא נכנס אל החדר של בנו, הדליק את האור, משך את השמיכה מעל גופו, ובסכין הקצבים שאחז בידו השחית את הבד עם ציור השמן הבלתי גמור שהיה שעון על הכן שלו. משותק, עקב א' בעיניים רוטטות אחר הפעולה של אביו. אפילו בתקופות האפלות ביותר של הקשר ביניהם לא העז האב לשלוח יד ביצירות של בנו. הפעם, לעומת זאת, הוא שיסף את הציור כשסף גופה. מדובר היה בדיוקן ריאליסטי של אחותו הקטנה, שאותו החל א' ביום הלוויה שלה. הוא תכנן להעניק אותו לתרצה, אימה, שאותה אהב והעריך. עכשיו הושחת הציור, והיה עליו להתחיל מההתחלה. היה ברור לו שלא יצליח לשחזר את החיות שהשיג בפניה של רחל, את המתח המדויק של היד הקטנה האוחזת בכובת הקואלה שקנו לה הוריה לרגל יום הולדתה החמישי. דמעות עמדו בעיניו. בטרם יספיק להגיב על השחתת היצירה שלו הפשיל האב את הגופייה הלבנה שלו, נטולת השרוולים, והצמיד את הסכין אל חזהו השעיר.

"אם לא תעשה את זה אני אתאבד", אמר לו. "אין טעם לחיים שלי בעולם הזה כל עוד הרוצח של רחל חי".

באותו הרגע חזרו אל א' עשתונותיו, והוא התנפל על אביו, מושך מידו את הסכין ונפצע אגב כך באגודלו.

"תגידי לי, אתה מטורף?" צווח.

האב קפץ את אגרופיו.

"תהיה בשקט", ספק לחש ספק צעק, "אתה תעיר את תרצה".

סנטרו של א' רעד. כל הפעמים שבהן הטיח בו אביו שהוא לא יוצלח ולא גבר, שציור הוא עיסוק של חלשלושים ואפסים, שהוא בכלל בא לעולם הזה כדי לרשת את מקומו בתור שוחט הכפר, צרחו במוחו כמו מקהלה של אריניות.

"ומה תרצה אומרת על השיגעון שלך?" שאל.

"תרצה שבורה מדי בשביל להחליט. אבל אני בטוח שברגע שתעשה את זה יוקל לה".

א' מצץ את אגודלו כדי לעצור את זרם הדם שקלח ממנו. בידו השנייה הייתה הסכין כמו משקולת.

הוא הנהגן.

"ואני לא רוצה. אני לא רוצה לעשות את זה. בלי קשר לעובדה שבמשך שנים שנאתי את הבעל הזה שלך, שקינאתי בו בעצם, על שזכה בך, על הכישרון שלו להיות מאושר... אבל באמת, דינה, עדיף לי למות מאשר להרוג. תאמיני לי. בבקשה, לכי אליו ותגידי לו לברוח. אחרת אני אהיה חייב".

דינה הביטה עמוק בעיניו והנהגה בתורה. הם התחבקו. אחר כך הפנה לה א' את גבו וכיוון את פעמיו בחזרה אל ביתו. במזרח החלה השמש עולה, והוא החיש את צעדיו כדי לחזור הביתה בטרם יתעורר אביו. אבל בפתח הבית כבר חיכה לו ז', שעון על מקלו ולשונו מצקצקת. כשהגיע הבן עד אליו, חבט בראשו הקשיש בקצה המעוקל של המקל. א' כמעט מעד.

"מה הלכת לחפש אצל דינה?" ספק לחש ספק צעק האב. "הלכת להזהיר אותה?"

"לא, אני... לא!"

"אני אשחט אותך! למה לא מתת אתה במקום רחל שלי, למה? נמושה שכמוך, צייר..."

סינן בעודו מושך את הבן פנימה וסוגר אחריהם את הדלת בזהירות, שלא ישמעו אותם בבית השכנים.

במטבח חיכתה להם תרצה עם שני ספלים של קפה מהביל.

"עזוב אותו", אמרה לו. "הבן שלך לא בנוי להרוג. אם תרצה נשכור גואל דם מקצועי. יש לי חסכוניות, ואם זה יניח את דעתך האחייני שלי מכיר מישהו. לא שזה יחזיר אותה", הוסיפה לאחר שתיקה קצרה.

ז' נפנה אליה בחדות. "בשום פנים ואופן", סינן. "אני רוצה שהבן שלי יחסל את הרוצח. אולי ככה הוא ילמד להיות שוחט. ואתה", נפנה אל א', "תעמוד כאן מול החלון ותשגיח. כשדינה תצא אתה תלך בעקבותיה. ולא תניח לה עד שתוביל אותך אל מקום המסתור של הרוצח המטונף של רחל".

במרחק של חמישים סנטימטר מא', ג' לא זע. מאחוריו פערה את לועה המערה שבה התגורר זה שבוע ויום. לו רצה יכול היה לברוח פנימה ולהסתתר בינות לצללים, או, במהלך מתוחכם, בלתי צפוי, לנוס בפתאומיות אל אחד הצדדים, לפתוח בריצה מזוגגת בין העצים, לארוב ליריבו מאחורי אילן או סלע ולתקוף אותו במפתיע בעודו מחפש אחריו. אם היה זריז או מיומן מספיק בתחבולות יכול היה גם להרים את ברכו לבעיטה באשכיו של א' ולנצל את הכאב ואת ההלם שלו כדי לברוח על נפשו, אבל אם ביום-יום היה ג' איש מגושם, מהסוג שמרבה להיתקל ברהיטים או לשבור כוסות בכיור, הרי שעתה היה מוחו ריק

מדרכי פעולה וגופו התאבן, כאילו הוזרק בטון אל שריריו והפך אותו למבנה אדם מוצק להדהים, שיסודותיו מגיעים אל בטן האדמה. בזיכרונו עלו פניהם הזהות כמעט של התאומים שלו, צוחקים למראה אביהם המחופש לליצן כדי לבדרם, ודמעות של אימה ושל צער זלגו מעיניו למראה הסכין המונפת מעל צווארו כדי לרוקן אותו מלשד חייו.

"אני, אני כל כך מצטער על רחל", מלמל, "בבקשה, אל ת... אני לא רוצה למות".

א' היסס עוד רגע קט. זכר העדינות שבה הסיטה דינה באצבעותיה את שערו המדובלל של בעלה ממצחו בטרם חזרה על עקבותיה אל הכפר גרם לכל גופו לרעוד. כל היסוסיו נמוגו. פניו נמתחו לחיוך מטורף בעוד הסכין שבידו צונחת וננעצת – לא בצווארו של ג' כי אם עמוק בקרביו שלו. עוד רגע אחד עמדו כך א' וג', מביטים זה עמוק אל תוך עיניו של זה. אחר כך הכול התערפל. רגליו של א' התקפלו והסכין נשמטה מידו על הקרקע בעוד החיים הולכים וכבים בתוכו, עד שנגאל.

א

יער בולון בפאתי פריז, ספטמבר 1981

- קח אותי אל היער, שלומי.

- אקח אותך אל היער, דויד. תחבק אותי?

- אחבק אותך, אחבק. היה ערב קריר, אני זוכר, ערב אירופי כזה. והיה ריח קל של טחב. ושל עלי שלכת רקובים. והיו הנער והאישה. והגבר הזר במעיל הפרווה. תכתוב את זה ככה, שלומי?

- כן, אכתוב איתך את היער, דויד; את הנער והוא ואת האישה היא במכונית הפז'ו, פז'ו 404 בגון טורקוז בהיר. הצבע הזכיר לנער - גם שמו היה דויד - את אריחי החרסינה בחדר האמבטיה של הדודים העשירים בהרצליה פיתוח.

- האדמה הייתה עדיין לחה מן הגשם האחרון. והייתה תחושה של סכנה, אולי בגלל סופה חדשה שהלכה והתפתחה בענני השמים. וברקים. כמו בציוור של ג'ורג'וֹנָה שהאישה אהבה, "הסערה". היא מסגרה את התצלום של היצירה הזאת ותלתה אותו מעל האח.

- מכונית הפז'ו של האישה עצרה לפני עץ אדר גדול. לאישה קראו ורוניק.

- מכונית כמו אמבטיה גדולה באמצע היער! ודויד הנער נשלף ממנה?

- כן, עירום כביום היוולדו. הלבוש היחיד היה הסיגריה שעישן.

- ז'יטאן בְּלוֹנְדוֹ!

- זו הייתה אמבטיה אכזרית, לא כמו אמבטיות הקצף החמות, הריחניות, שנעים לשקוע בהן. זו הייתה אמבטיה ממתכת צבועה, קרה, שצריך לברוח ממנה וללכת ולחפש חום ביער.

- שפתי הנער ינקו את הז'יטאן בְּלוֹנְדוֹ. עיניים זרות בחנו אותו?

- אמבטיה קרה!

- החום, חשב דויד הנער, נמצא בחיקם של גברים מבוגרים, שם, בעובי היער. קר היה לנער, וכפות רגליו בוססו בעפר הרטוב. ידיו רעדו. הוא שילב אותן על החזה, אבל לא הצליח להתחמם.

* מתוך רומן בכתובים.

- האישה בפז'ו מעכה סיגריה במאפרה.

- שניהם ידעו מה עומד לקרות. זה הרי היה רק עניין של זמן.

- המשעול שעליו הלך הנער התפצל, והוא בחר בשביל השמאלי שנעלם במרחק לתוך קבוצת עצים שחורה. האישה בפז'ו זעה באיננוחות ופתחה את החלון שלה לרווחה. אלוהים, שרק לא ייעלם לה. היא קינאה לו? היא אהבה אותו בכלל? פתאום הבינה שהנער עקב אחרי גבר זר גבוה במעיל פרווה שהלך לפניו על השביל. מריה הקדושה, דקה-שתיים ושניהם ייעלמו לה. הו, הנער. היא אהבה את דויד הנער?

- כן, ורוניק הייתה מאוהבת בנער עד מעל לראשה. היא יצאה ממכונית הפז'ו, טרקה את הדלת ונעלה אותה. תחבה את מפתחות המכונית לכיס המעיל שלה, שלפה סיגריה חדשה והציתה אותה. האם תעז ללכת אחריהם? - הנער פסע לתוך החשיכה. ליבו פעם בחזקה.

- מנין לך שליבו פעם בחזקה, שלומי? הרי לא היית שם!

- הייתי שם. שנינו היינו שם. וגם הגבר החיש את צעדיו לתוך היער.

- והנער השיג אותו?

- בטח שהנער השיג אותו! הוא עקף את הגבר במעיל הפרווה ומיהר קדימה. ואז נעצר. והצטמרר. עיניים בלעו את גופו העירום, את אחוריו. ופתאום חש רפרוף אצבעות על עורפו. הוא קפא במקומו ולא ידע אם להסתובב אל הגבר. - היו שם עוד גברים?

- לא, זה היה הגבר הגבוה במעיל הפרווה. הוא שאל את דויד משהו שוורוניק לא הצליחה לשמוע. בסוף מבטיהם נפגשו. לעזאזל, מעולם הוא לא חש עירום כל כך, הנער. מסכן כל כך. דויד הנער שמע את קול צעדיה של ורוניק מאחוריו, אבל לא העז להפנות את מבטו אליה. הגבר קרץ וסימן לו משהו, ונעלם בקבוצת שיחים סמוכה.

- הנער הלך לתוך השיחים? הוא ידע שאין לו דרך חזרה?

- הוא לא חשב ממש, דויד הנער. הוא היה חיה קטנה קירחת. עלעלים ורמשים שדבקו בעורו הכמירו את רחמיו על גופו העירום שנעקץ ונשרט והתלכלך. וגם שריקת ציפור לא מוכרת חתכה את האוויר שהיה גדוש ולח, כמו איזו בועה שהתפוצצה.

- והאישה? והאישה?

- הנער הדף ענפים וזרדים ועלים, והלך ונתחב לתוך השיח שהגבר נעלם בו. יער כמו בית, שיח כמו מיטה גדולה. הוא השליך את עצמו קדימה, פילל לזרועותיו של הגבר, נס מוורוניק שהסתבכה מאחוריהם באיזה ענף שנתקע בשערותיה. שצעקה, "ישוע המושיע, למה?"

מריה הקדושה, ורוניקה הקדושה, כל הקדושים כולם בכו עליה שם בעובי היער.

ב

היכנשהו ברחוב המסגר בדרום תל אביב, סוף אפריל 2017

כשהגשם פסק ורוניק נרגעה. והבטיחה לדויד שתאהב אותו לנצח, גם אם יבגוד בה או ייעלם לה. הוא הגבר של חייה, אמרה. ודויד הנער חייך ולא ידע אם להאמין לה. ונשק לה וחיבק אותה, ותחב את אצבעותיו במחשוף חולצתה וליטף את שדיה, מרפרף באצבעותיו על פטמותיה שהיו זקורות בגלל הצינה. דויד הנער ניסה אותה, ושאל אם תמשיך לעקוב אחריו לתוך היער גם בימים הבאים. הוא רוצה שתהיה שם, אמר, שתעמוד מן הצד ותצפה בו, שתשמור עליו, שתתענג עליו, אפילו אם המראָה יכאיב לה; חשוב לו לדעת שענינה של ורוניק יהיו על גופו, על עורו, על סטיותיו, על ייסוריו. והיא לא ענתה. ובעצם הסכימה. וביקשה ממנו שיתלבש, והתניעה את המכונית ונסעה.

אחר כך, ביערות הסמוכים לפריז, הייתה עומדת שעות על שעות בגשם וברוח, בחום הקיץ ובאוויר המאובק של האביב, מסתרת בין השיחים וגזעי העצים, כמו דריאָדה, או במכונית הפז'ו 404 שלה, ממתינה לו עם מגבת או מטפחת, או צעיף, לקנח את פניו ואת גופו מהזיעה או מהגשם, מהלכלוך, מהבושה, מציצה בדויד הנער שהיה מחפש לו את החום שאולי לא מצא אצלה.

- ורוניק העריצה אותו. והוא היה חתיכת קקה. ניצל אותה. ורוניק המסכנה. לאן להגיע, שלומי?

- תגיע לרחוב המסגר בעוד שעה, דויד. ניפגש שם בפנינת רחוב החשמונאים. ותביא קונדומים וחומר סיכה.

- אין לי דברים כאלה. מה אני נראה לך, הומו? תביא בעצמך. ושהקונדומים יהיו עבים.

- זה העולם שם תחתינו, דויד, ואנחנו שנינו במעופה גדולה, טסים־מרחפים בכוחה העז של המשיכה. הדממה מסביב מחרישת אוזניים, למרות שהיית מציפה לרעש גדול, לרוחות, לטלטלה, לעננים. אבל לא, מעופנו שקט, מרוכז בתמונת העולם שהולכת וגדלה לנגד עינינו, שהולכת ומתבהרת.

- מה, אנחנו עפים, שלומי?

- למה היה חשוב לאישה ללכת אחריהם? הרי זה היה בלתי נמנע.

- כי היא אהבה את הנער יותר מאשר את עצמה או את הוריה. אחוריו של דויד, הלכנבנים, העירומים, היו כמו לפיד שהאיר לוורוניק את דרכה באפלולית. מבטה הלך למרחקים. מעולם לא זכרה אם ראתה את המראות או שרק שמעה אותם נושפים וגונחים זה לתוך זה. שני גברים בעובי היער: אחד לבוש והאחר עירום, אחד זר והאחר מוכר לה עד לזרת בכף הרגל. מה תעשה: תרוץ אל הנער? תציל אותו מהגבר, מעצמו, מסטיותיו? או שתשוב על אחוריה ותברח אל המכונית? גם הקדושים חסרי אונים ברגעים כאלה.

- הנער השתוקק לגופו של הגבר: שיעשה כבר את מה שמוטל עליו. שיעשה!

- אבל למה ורוניק קפאה במקומה, אולי מפני שבעצמה ייחלה לזה?

- ורוניק לא שייכת לתמונה הזאת, שלומי. היא הייתה רק הצופה, הקהלה. ורוניק בהתה באיזו נקודה בעובי היער, כפי שנהגה לבהות שעות על שעות בציור "הסערה" של ג'ורג'וֹנָה שתלתה מעל האח. ורוניק הייתה מסוממת בסמי האהבה שהאֵלים סיפקו לה.

- והנער?

- הגבר ליטף את פני דויד הנער, את לחייו, את סנטרו, את צווארו. אצבעותיו נעצרו על הגרוגרת של דויד שעלתה וירדה בהתרגשות. מבטו של הנער היה כזה שאין לטעות בו: לא! הוא לא יתנגד לגבר, להפך. הוא יתמסר לו כמו כלבלב.

- יתמסר כמו כלבלב?

- אבל אצבעותיו של הגבר לא היו נעימות או חמות כפי שייחל הנער. הן היו קרות וחדות כמו גלידי קרח. והזמן עמד. זה היה זמן קר. זמן קר ולח. זמן לא מוכר.

- כלבלב?

- בהתחלה הכאב היה עז. אבל הנער, לאחר שהתרגל אל הכאב, ואפילו התענג עליו, חש הקלה עצומה.

- ואז החל לרדת גשם.

כשישבו לאחר מכן בפז'ו 404 שלה, רטובים עד לשד עצמותיהם, יאמר לה דויד הנער כמה הוא אוהב אותה. והיא תצית סיגריה ותבכה. ולא תאמין לו. ורוניק תבכה מפני שתתבייש בעצמה, במחשבותיה שלרגע אחד נושא היו טמאות, חוטאות, בהנאה המרושעת שלה, בעונג שחשה למראה הגבר שאנס אותה. "אלוהים, למה? למה?"

- אהה! ראיתי את תמונת הפרופיל שלך בכל האתרים האלה, יא אוֹפֶצ'ה. אתה חתיכת צייד.

- אני לא צייד, דויד. אני מחבק. אני נואש לחיבוק, לאחיזה של גבר. כמו שאתה זקוק לקהל שיעריך את הייסורים שלך.

- גם ורוניק הייתה מחבבת כזאת. ישבנו שעות מול האח. אני מעוך בזרועות שלה. בוהים באש הבווערת ובציור של ג'ורג'וֹנָה. אני הייתי עירום. והיא הייתה לבושה. תמיד לבושה. ורוניק לא אהבה להסתובב בבית עירומה. בגלל זה קראתי לה "הקדושה שלי".

- אבל דויד הנער היה הצעצוע שלה, בעצם.

- מה פתאום. ורוניק הייתה המאהבת שלו. היא אימצה את דויד הנער כשהיה כמעט בן שש עשרה. היא הייתה אז בת עשרים ושבע. האבא שלו היה הנספח הצבאי בשגרירות. הוא מצא אותה עוד לפני שהם נחתו בפריז. הקב"ט בשגרירות הכיר את ורוניק והמליץ עליה. האמא שלו חיבבה אותה. היא הזכירה לה את הזמרת הצרפתייה ז'ולייט גֶרְקוֹ. למרות שהייתה אישה גדולה ורחבה, ולא קטנה וקוקטית כמו גֶרְקוֹ. האמא של דויד הנער הייתה אישה פשוטה. ירושלמית. אישה אבודה. נפלה על פריז בלי שום הכנה. ורוניק לימדה אותם צרפתי. ורוניק לימדה אותו איך לאהוב אותה. איך להזדיין איתה. דויד הנער אהב את הפוס שלה.

ג

בית השגריר הישראלי בפריז, היכנשהו ברובע השישה עשר, אפריל 1980

בפעם הראשונה שראה אותה חשב דויד הנער שהיא מלאה מדי ושיש לה פנים גסות, כמו פני סוס. בינו לבינו הוא קרא לוורוניק "הסוסה הפראית הצרפתייה", ודמיין את עצמו רוכב עליה ומושך בשערותיה. זה קרה בקבלת הפנים לנספח הצבאי החדש, אלוף משנה בוקובזה. דויד היה בטוח שהסוסה המיוחמת נדלקה על אביו שהיה לכוש במדי שרד צה"ליים ועטור באותות ובסמלים ובדרגות שנצצו על כתפיו, להכעיס. הוא שנא את אביו שפלרטט עם ורוניק בצרפתי מרוקאית מתובלת ברי"ש גרונית, צרפתי עילגת שיצאה לו בעל כורחו ושהקטינה אותו לממדיו האמיתיים: ג'וק שחור מגעיל. הוא שנא את השם "בוקובזה" שהקטין גם אותו לא פעם: דויד בוקובזה. בינו לבינו היה מעדיף להיקרא בשם משפחתה הקודם של אימו: שטרן. אבל אלוף משנה בוקובזה, שהוביל את ורוניק אל אימו ואליו, שהיו מסתתרים מאחורי עציץ

- שם, למטה, הולכת ומצטללת התמונה: בין בנייני משרדים ישנים, גורדי שחקים חדשים ותהומות שבהן נחפרת הרכבת התחתית של תל אביב, עומד בית קטן עם גג של רעפים אפורים. שנייה־שתיים ואנחנו נחבטים בגג שנפער תחת רגלינו ונוחתים על מיטה גדולה. רחוב המסגר פינת החשמונאים.

- מלונית הזיונים שלך, שלומי?

- כן, מותק. שם, במיטה, שנינו שוכבים: שלומי ההומו ודויד הגבר הדו־מיני.

- ואולי זה בכלל לא שנינו. אולי זה גבר ואישה. לקוח וזונה. אולי זה פקיד גבוה והמאהבת שלו.

- לא, דויד. לא! זה אנחנו. אתה שוכב רפוי איברים, משתומם על הזמן הזה המשונה, על ורוניק שלך, ורוניק הקדושה מיער בולון, שתמיד עולה במחשבותיך בזמן הסטייה, ואני עוגב עליך בחמלה גדולה: חוקר את השומות על גופך, את פטמותיך, את שער הערווה הסבוך שלך, את אצבעות רגליך, את הסטיגמטות שלך. זה הפסיון שלך. זאת התשוקה שלי.

- אתה חתיכת רומנטיקן, יא הומו.

- אולי אהיה המאהב שלך, דויד? אני חושב שאתה גבר יפה. בטח גם ורוניק חשבה ככה. התאהבה ביופיך. איך שניגבה את הזיעה מהמצח שלך, ככזאת אהבה וחמלה, ככזאת תשוקה, כמו ורוניקה הקדושה שקינחה את זיעת הצלוב מפניו, בדרך הייסורים אל גבעת הגולגולתא. הרי תמיד הייתה שם בשבילך, בפז'ו הישנה בגון הטורקזו הבהיר, בוכה, מחזיקה מגבת קטנה או מטפחת, מציצה בעד מגבי השמשה שנלחמו בטיפות הגשם, שהסתירו לה את הזוועה: "מריה הקדושה, הוא אונס אותך? אלוהים שבשמים, הוא כבר סיים את המלאכה?" אתה מתגעגע אליה, דויד?

- בקיאת שלומי, רק אל תתאהב בי. וגם אל תמציא לי חיים. זה בכלל לא היה ככה. אבל, נו. אבא הביא לנו את ורוניק אחרי שנחתנו בפריז, ללמד אותי ואת אמא צרפתי, לקחת אותנו לקניות בפושון או לטיול בגני טוויֶלֶרי. להקל עליי ועל אמא. ורוניק הייתה המורה שלנו. ותגיד, אתה בא לכאן לעיתים קרובות, שלומי?

- כן, זה החדר הקבוע שלי. דימיטרי כבר מכיר את השיגעונות שלי ושל השותפים שלי: מים רותחים במקלחת, עשרים ושתיים מעלות במזגן, ארבע מגבות נקיות ושתי סיגריות במאפרה.

- השותפים שלך?

- הגברים שמזדיינים איתי, דויד. הגברים שאני מוצא ביערות של תל אביב. ביערות של תל אביב?

- ב"גריינדר" וב"אטרף" וב"דדי האנט" וב"פלאנט רומיאור".

שולמית אככל שירים

עשרה שירים וספר פרוזה

את לא צריכה להשאיר אחריו יותר מעשרה שירים
וספר אחד אם את כותבת פרוזה. זה לא אמור לנחם אותך
רק להזכיר לך שהעולם חייב את עצמו לאפשרות המבנית
לשכח. גם אותך. מה עם הנאמנות, את שואלת. מצאת
את מי לשאל. הגבר היחיד שאי פעם פרנס אותי בגד בי
גם בשנתו. ומה שכתבתי כשהוא ישן פרנס אותי שנים.
אז אין טענות.

רעש המילים

הליקה שוב רופף הגוף את חברי הנפש. צואר, אגן ולב
מפרכים. דמוי אפל דבק בעין המתבונן בקיום האי זוגי.
מה לזה ולי. הבגד מקפל ונח בשלנה על הכסא. השרף
נושם מים. האקלים בחדר יציב. הערב משתחרר מרעש
המלים. אשרי השיר בכדידות נכתב

אגוזים וזרעים

דיו שנסחט מקלפות אגוזים וזרעים טוב לשירה
על פן האחזי בשגרה כבבקבוק חם לגוף דואב
וכשיתקררו המים חכי מול הכירים עד אשר
כמו אביד הקומקום ישרק

- הצחקת, יא מתרומם. הוא היה סתם אידיוט קטן.

- אידיוט שהתאהב במוכה שלו לצרפתית, ללא ספק.

ורוניק הייתה אמיצה לא פחות. ודעתנית. והיא ענתה לו על כל שאלה
ושאלה: כי היא אוהבת לטעום גברים מכל הסוגים ומכל הגילים. כי באופן
כללי היא אוהבת בני אדם, מון שרי. כי החזייה מגבילה אותה ועוצרת לה
את תשוקת החיים. כי דאודורנט זה חומר כימי מסוכן - ומסרטן! - שפוגע
באיזון הטבעי של הגוף. כי הבושם אינו אלא סוג של שריון להגן על עצמה
מפני העולם, בדיוק כמו השמלות והצעפים והתכשיטים שלה. כי היא אוהבת
להירדם בלילה כשטעמי היום עוד מפלרטטים עם לשונה ועם שיניה. כי משחות
שיניים הורגות לא רק את החיידקים, אלא גם את חלומות הלילה. ואגב, את
המאהבים שלה, נערי היקר, היא שומרת לעצמה ולא נוהגת להתחלק בהם עם
תלמידיה, תודה רבה! ואם יחשוב פעמיים לפני שישאל, יבין שאהבת ישוע בן
האלוהים הקדוש אינה שונה מכל אהבה או תאוה אחרת, גם אם היא תאוה
משונה או סוטה. כל האהבות קדושות. כל התאוות קדושות.

כשאביו שאל אותו ערב אחד איך המורה לצרפתית במיטה, דויד הנער נחנק
ולא ענה, והלך אל חדרו וטרק אחריו את הדלת בכל הכוח ונפל על המיטה
ופרץ בבכי.

על חלב שהחמיץ ועל האומץ לאי-חולין פרקי זיכרון

אני זוכר ביקור אצל דליה רביקוביץ, בדירתה שברחוב יהואש. הייתי שם עם כמה מחבריי לכתב העת "אב", כולנו היינו בני עשרים וקצת. דליה הייתה בתקופה של דיכאונות קשים, אבל בין דיכאון למשנהו היא הזמינה אותנו אליה ואירחה אותנו בנדיבות אופיינית: לא נדיבות חומרית אלא נדיבות רוחנית גדולה כלפי צעירים ממנה. לא היה בה שמץ מאותה מרירות או קנאה שאנשים צעירים מאוד מעוררים לא פעם במבוגרים מהם, ובייחוד צעירים מוכשרים. ענייני משק בית מעולם לא היו הצד החזק של דליה, ודאי לא בימי המצולות שלה. היא הציעה לנו קפה והגישה לנו אותו עם חלב חמוץ.

היינו נבוכים: להעיר לה? לא להעיר לה? לא יכולנו לשתות את הקפה, והתבוננו זה בזה במבט תוהה. בסופו של דבר הבחינה דליה בטעות והתנצלה בחיוך מבויש שהפיג כל מתח. אני חשבתי לעצמי בגיחוך על הסמליות היתרה שבסיטואציה: האם הפואטית הגדולה חולצת שד לחבורת ילדיה הרוחניים, אך חלבה – אללי – חמוץ. אילו העזתי להזכיר את הדבר באוזניה באחת מפגישותינו הבאות אני מאמין שהיא הייתה משתעשעת מאוד: היה לה הומור עצמי נהדר וחוש נדיר לאירוניה.

מכיוון שבאנו כחבורה לא נאמרו במפגש הזה הרבה דברים משמעותיים שהיו עשויים אולי להיאמר במפגש בין שתי נפשות, ובכל זאת אני זוכר עצה אחת של דליה שסייעה לי מאוד בשנים הבאות. התאונתי באוזניה שאני כותב מעט ובקושי, ושיש לי תקופות יובש ארוכות שבהן אני לא מצליח לכתוב שום דבר. אני פוחד, התוודיתי, שיום אחד השירה פשוט תיעלם לי ולא אצליח יותר לכתוב. דליה הביטה בי בעיניה היפות, שנכבו מפעם לפעם בגלל טיקים עצבניים, וגיחכה: "אני אישה חרדתית", היא אמרה, "ויש מעט מאוד חרדות שאין לי. אבל חרדה אחת מעולם לא הייתה לי: אף פעם לא פחדתי שאפסיק לכתוב". במקום ליעץ לי להתאמץ לכתוב יותר היא המליצה לי להשלים עם העובדה שאני כותב מעט ולקבל אותה כחלק מהאישיות שלי. לא מיד הצלחתי ליישם את העצה הטובה הזאת, אבל מעת שנהגתי לפיה היא גאלה אותי מאחת החרדות הגדולות שהיו לי.

זאת הייתה עצה אופיינית: הייתה אצלה נימה בריאה מאוד של חולין ביחסה לכתובת שירה. כל התייחסות רומנטית או מקדשת למלאכת הכתיבה נראתה לה כמו עבודת אלילים – אולי זכר לחינוך הקיבוצי שספגה ואולי תולדה של רוח הדור הדוחה כל דבר פתוס. ביטוי משעשע במיוחד ליחס החילוני הזה אני זוכר מסיפור קטן שסיפרה המשוררת באחד מפסטיבלי השירה במטולה, שנה או שנתיים לפני מותה. היא סיפרה לקהל שזמן מה קודם לכן התקשרה אליה נערה צעירה וביקשה לשוחח עם דליה רביקוביץ. התברר שהמורה לספרות של אותה נערה הטילה על הכיתה לכתוב על המטפורות בשיר זה או אחר של רביקוביץ, והנערה החליטה לשאול ישירות את פי הגבורה. המשוררת השיבה לה בסרקוזם אופייני: "תגידי למורה שלך שדליה רביקוביץ לא יודעת מה זאת מטפורה".

ב־2001, כמה חודשים אחרי צאת ספרי הראשון, דליה ואני נקלענו יחד למונית בדרך לאולפן טלוויזיה. המכונית עמדה בפקקים אין-סופיים והיה לנו סיפק לשוחח באריכות במושב האחורי ("תמיד במושב האחורי", נזכרתי על כורחי בשורה של דליה). שוחחנו על נסיעתנו המשותפת למפגש עם אינטלקטואלים פלסטינים בשכם בשנת 1994, עם שולמית אלזני ועם קבוצה של סופרים ומשוררים ישראלים, וריכזנו קצת על מכרים משותפים. בתקופות "טובות" אהבה דליה לפטפט והייתה מצחיקה ומושחזת. כאשר הגענו באורח בלתי נמנע לשיחה על המצב הפוליטי – אלה היו שנות ממשלת שרון הרעות, ואני הייתי ב"ביקור מולדת" קצר – ספקה דליה את כפיה וסיפרה לי, ספק בצחוק ספק ברצינות גמורה, שהיא שוקלת לעזוב את הארץ וחושבת להשתקע בגיברלטר. "גיברלטר?! השתוממת. כן, גיברלטר", היא התעקשה. היו לה סיבות טובות: "זאת מושבה בריטית, ואני נולדתי תחת מנדט בריטי. היה לי רע? חוץ מזה, יש שם קהילה של יהודים ספרדים, ואני תמיד מעדיפה אותם על האשכנזים. והעיקר – יש שם ים תיכון, ואני לא יכולה לחיות רחוק מהים התיכון", היא חרצה. ואני נזכרתי באותה עיר ים תיכונית מסריחה שנפש המשוררת נקשרה בנפשה "בגלל משך החיים, בגלל משך החיים".

כשיצא ספרי הראשון חייתי כבר חמש שנים הרחק מהים התיכון ומאותה עיר, ואת דליה רביקוביץ לא ראיתי מאז עזיבתי. היא הייתה האדם הראשון שביקשתי מאנשי ההוצאה שישלחו אליו את הספר. הייתי דרוך מאוד לשמוע את רשמיה מהקריאה, כי עד אז היא הגיבה בעיקר על תרגומי השירה שלי אבל לא על שירי המקוריים שהתפרסמו בעיתונות. קיוויתי שהיא תאהב גם את השירים, שאחד מהם אף הוקדש לה. מפעם לפעם היא העבירה אליי דרך מכרים משותפים מסרים ממסרים שונים בנוגע לשירים ולמאמרים שפרסמתי, אבל בדרך כלל היא העירה על עניינים לשוניים ועל ביטויים שצרמו לה או

שמצאו חן בעיניה, ולא על השירים עצמם. היא הקפידה מאוד על עברית עשירה ומדויקת, אבל לא דווקא על שפה תקנית. להחלטות האקדמיה היא התייחסה בלגלוג קל, ואת התקן הלשוני שלה קבעה בעצמה, מתוך תחושה פריבילגית מודעת מאוד של משוררת עבריינה, שעברית היא שפת אימה. היא התעקשה, למשל, שאין כל פסול בצירוף "למרות ש-", השנוא על עורכי הלשון למיניהם, והקפידה לבטא "מִכְחֹל" או "לְהִפְחִיד" בכ"ף דגושה, משום שכך נשמע לה יפה יותר.

תמיד אמרו לדליה כמה היא מוכשרת, אבל כישרונה השירי היה לה עניין אגבי כמעט ובוודאי לא סייע לה במצוקותיה ובפחדיה. "אולי דליה רוצה היום לשמוע כמה היא יפה?" שאלה פעם ג', חברת ילדותה הקרובה, ובמחיה שאלה רטורית אחת פקחה את עיניי להבין דברים שעד אז לא הבנתי: שעם כל הכבוד לשירה, החיים חשובים יותר. אפילו בגילוייהם הטרוויאליים לכאורה ("לעזאזל השיר וכל אשר בו, אני צריכה מאה ועשרים שקל חדש"), וקל וחומר בגילוייהם הנאצלים. דליה ידעה דבר אחד פשוט שלא כל אחד יודע, וודאי שלא כל המשוררים: שקודם כול צריך להיות בן אדם. באחד הצמתים המשמעותיים ביותר בחיי, כאשר נזקקתי לקולה מאוד, היא כמו שמעה בחושיה החדים את קריאתי וידעה להתייצב בדיוק ברגע הנכון.

בתחילת 2001, כשראה אור ספר השירים הראשון שלי, קפץ עליו נתן זך מיד בחמת זעם נוראה. חמת זעם? רצח בעיניים יהיה תיאור מדויק יותר. הייתי בביקור מולדת לרגל פרסום הספר, ובבוקר יום שישי אחד נודע לי שזך פרסם ב"הארץ" מאמר ארוך, בתגובה על טור רצוף שבחים אך פולמוסי מאוד שפרסם שבוע קודם לכן עורך המוסף בני ציפר. זך ביקש כנראה לשחזר, מקץ ארבעה עשורים, את המהלך המהדהד שלו נגד שירת נתן אלתרמן: אם בזמנו הוא ביצע באלתרמן רצח אב, הרי שעכשיו, לעת זקנה, הוא ביקש להבטיח את מקומו במרכז הזירה באמצעות אקט זריז של רצח בן. אלא שאני לא הייתי בנו והוא לא היה אבי.

באותם ימים כבר לא הייתי טירון גמור: מאחוריי היו עשר שנים של פרסומי שירים ותרגומי שירה בעיתונים, שני ספרי תרגום של שירי בודלר, ושלושה גיליונות של "אב", שעוררו הדים בסצנה הספרותית. כבר זכיתי לחוש את נחת זרועה של העיתונות בישראל: כתבת מוסף נרחבת ב"הארץ", שהוקדשה לריאיון איתי בעקבות פרסום "פרחי הרע", הוכתרה בכותרת "לא סובל אותנו", ותרמה רבות לעיצוב הדימוי שלי באותן שנים כמין סנוב פריזאי שונא ישראל, ריאקציונר שירי שמבקש להחזיר את גלגל המודרנה לאחור.

גם ההומוסקסואליות שלי שיחקה מן הסתם תפקיד ביצירת הדימוי המעוות הזה, שדבק בי עד שחזרתי לישראל: בתודעתם של קוראי עיתונים רבים

קוטלגתי כמין דנדי מפונק, אסתטיציסט א־מוסרי המתגדר בקישוטי חריזה למיניהם ומקדיש את כתיבתו לפרובוקציות זולות ולהטפה למין הומוסקסואלי. שוב ושוב מצאתי את עצמי מכבב בכתבות ובביקורות שעסקו לכאורה בשאלת ה"חזרה" לחרוז ולמשקל, ולמעשה נגעו־לא־נגעו בזהותי המינית, בדרכים סובטיליות יותר או פחות. החל במנחם בן, שהכתיר את אחד מטוריו שהוקדשו לי (הוא עסק בכתיבתי באופן כמעט אובססיבי באותן שנים) בכותרת המעודנת "משכב זכר הוא משכב בהמה", וכלה בטוריו ובביקורותיו של יורם ברונבסקי על תרגומי ל"פרחי הרע" ועל שירי שהתפרסמו לאורך השנים ב"הארץ": ברונבסקי הפליג בשבחי הכתיבה שלי, והסב לי בכך קורת רוח גדולה מכיוון שרחשתי הערכה עמוקה לידענותו ולרוחב האופקים שלו, אך בכל פעם מחדש לא שכח להסתייג באותה הנשימה מן הזהות ההומוסקסואלית הבלתי מתנצלת שהוא התאכזב למצוא בשירתי.

כרבים מבני דורו, ברונבסקי התרגל לראות את ההומו – בעיקר את המשוררים והסופרים מקרב ההומואים – כיצור החי במחשכים ובשולי החברה, וודאי לא כמי שיש לו תביעות זהותיות ופוליטיות כלשהן. יתר על כן, חיי המחשכים האלה נראו לברונבסקי כמצב עקרוני ורצוי. הוא התרפק על ההווה המחתרתית של פרוסט או של קוואפיס, והתקשה מאוד להסתגל לחילופי הזמנים. הוא לא היה היחיד. סוף שנות התשעים בישראל עדיין היו שנים של מאבק נחשוני למדי על עצם זכותו של המיעוט החד־מיני לזהות, לשוויון ולהגדרה עצמית. אין פלא אפוא שדחיתי עוד ועוד את פרסום ספר השירים שלי. חששתי מן האופן שבו הוא יתקבל, ושיעירתי שאצטרך לספוג לא מעט רפש.

אבל לא רק הדימוי שדבק בי גרם לי להיות דרוך לקראת הפרסום הזה, אלא קודם כול היצירה השירית עצמה. ידעתי היטב שבספר הזה אני קורא תיגר על מוסכמות צורניות וסגנוניות שהתקבעו בשירה העברית זה שנים ארוכות, וקלטתי שכאשר אני בוחר לשאת את נס הקלאסיציזם המודרני ולדבוק בין השאר בחריזה ובמשקלים קבועים, אני מטיל אבן לביצה ותיקה מאוד של מים עומדים. ברור היה לי שהדבר אינו עתיד להקל במיוחד על התקבלותי. בישראל כמו בישראל: כשמושלת אצלנו בכיפה מוסכמה מסוימת היא נתפסת עד מהרה ככלל שאין בלתו. כך היה באמנות הפלסטית, כאשר כל אמן שהעז לחרוג מגבולות דלות החומר מבית מדרשו של רפי לביא, ולצייר ציור פיגורטיבי למשל, נתפס במשך עשורים ארוכים כריאקציונר או כחובבן – וכך היה גם בשדה השירה, בעידודם האקטיבי של מרבית כתיבי העת ומוספי הספרות. מובן שתופעות דומות התרחשו גם בתרבויות אחרות, אלא שבהקשר הישראלי הייתה הנטייה המונוליתית חריפה במיוחד, אם מחמת צפיפותה וקוטנה של

הזירה התרבותית שלנו ואם מסיבות אחרות. כך או כך, מיום שהתחלתי לכתוב שירה בער בעצמותי הצורך לנסות ולשנות את מצב העניינים הזה, ומבחינתי הוא היה כרוך ללא הפרד בעצם הצורך לכתוב את שירי ולפרסם אותם.

כוונתי אינה רק לשאלות של צורה פואטית. סיפרתי קודם על יחס החולין המושבע של דליה רביקוביץ לשירתה ולשירה בכלל. הערכת את היחס הזה והבנתי את שורש הבריאות שבו, אבל בי מאז ומעולם היה צורך שונה לחלוטין. גדלתי בתקופה חילונית מאוד של האמנות ושל השירה. בהגדרה "חילונית" אני לא מתכוון להיפוכה של אמוניות או של דתיות כלשהי, אלא ליחס של חולין כלפי המעשה האמנותי וכלפי היצירה. בשנותי המעצבות כקורא שירה עברית הנימה הבסיסית ברוב השירים שקראתי במוספי הספרות ובכתבי העת הייתה נימה ארצית מאוד, שהתאפיינה בדרך כלל בנטייה ללשון המעטה, להקטנה ולאירוניה. ולא רק כלפי השירה עצמה, אלא כעמדה עקרונית ביחס להוויות הזמן ולשאלות הגדולות של הקיום. ודאי, היו בנמצא משוררים בעלי נטיות אחרות לגמרי, אבל הם בדרך כלל נתפסו כמושנים או כצדדיים יחסית.

"האומץ לחולין", כהגדרת לאה גולדברג אי אז בשנות השלושים, הצליח בדורות שאחריה מעל למשוער, ואני חשתי שהוא אינו יכול לספק אותי עוד. הרגליים היו אחוזות היטב בקרקע, אבל העיניים שוב לא נישאו אל השחקים. בחושים של בן הדור החדש, אותו דור העתיד לחצות את הגבול המסתורי ולהסתנן אל שנות האלפיים, הרגשתי שעבר זמנו של "הפשע הלקוני", ושנדרש כעת אומץ מסוג חדש: האומץ לאי-חולין.

אבל כוונה לחוד ותדמית לחוד. שלא בטובתי מצאתי את עצמי שוב ושוב מקוטלג לא כמי שבא להציע אופציה פואטית חדשה, אלא כמי שמבקש כביכול להצמיד את השירה לאחור. מדוע? אולי מחמת אופייה הבלתי מהפכני של השירה מהסוג הקלאסיציסטי, ואולי מכיוון שמספר התקדימים העומד לרשותנו בשירה העברית הוא מצומצם יחסית. הלוא גם שלונסקי ואלתרמן כתבו בחרוזים! העצלות המחשבתית הזאת תמיד הפתיעה אותי. העובדה שאין לכתובה שלי כל קשר לכתבתם של בני הדור המודרניסטי הוא – לא מבחינה סגנונית ופרוודית ובוודאי לא מבחינה תמטית או אתית – לא הפריעה לסיווג השגור שלי כריאקציונר המעוניין, כביכול, לדלג מעל המהפכה הפואטית של נתן זך ולחזור במעין זינוק-פְּתָאִים אנכרוניסטי אל ימי נתן אלתרמן. תקדימים אחרים של כתיבה בקונבנציות קלאסיות בעברית מודרנית ובהברה ישראלית כמעט לא היו בנמצא. הקושי חרג בהרבה מן השאלות הצורניות גרידא. בעיני רבים מבני הדור שמעליי הייתה ה"חזרה" הזאת, שיוחסה לי, בגדר פשע בלתי נסלח נגד הצבריות החדשה והמשוחררת של שנות צעירותם. כיום, בשלהי העשור השני

של המאה העשרים ואחת, קוראים את יצירת משוררי הדור המודרניסטי אנשים רבים שכבר לא היו חשופים לנוכחותם ברחובות הערים או מעל דפי העיתונות היומית. אבל בשנות השמונים והתשעים נוכחותם החיה עדיין הטילה צל גדול, ובעיני רבים הם עדיין נתפסו כמייצגי העולם של אתמול, דור ההורים והסבים ההולך ונכחד מן העולם.

הזמנים השתנו מאז: כיום נתפסים גולדברג, אלתרמן או אלכסנדר פן, לטוב ולרע, כדמויות קרובות-רחוקות, מיתיות למחצה, ולא עוד כאנשים בשר ודם. כעת אפשר לקרוא את יצירתם בלי שדמותם החיה, הסימפטית או האנטיפטית, תתערבב בה ותעכיר אותה. ואילו בני הדור שמעליי עוד זכרו אותם חיים ופעילים, ועל החיים כידוע אין סליחה ואין כפרה. אפילו מי שעמדו בפרץ והוסיפו לקרוא ולאהוב את יצירתם גם אחרי המהפכה הפואטית של שנות החמישים והשישים לא מיהרו למחול להם על המבטא הזר הכבד, על הגלותיות, על לשון ה"אנחנו", על הדמיון להורים, וחמור מכול: על הזקנה.

ביחס אליי, מכל מקום, זך היה מהעצלים. תחת לקרוא את שירתי ולמצוא את החידוש שבה – בין שיאהב אותו ובין שיסלוד ממנו – הוא ראה בי אפיגון ותו לא, חקיין של הדור הישן. את תפיסת העולם הפואטית שלי הוא הזדרז לצמצם לכלל "נסיגה לאלתרמן ולבודלר", כהגדרתו במאמר. ממילא מובן שהתזה הזאת לא הייתה מעוגנת בשירים עצמם. המאמר שלו היה רצוף ציטוטים חלקיים ומסולפים, שתובלו בנימה אלימה ובהומופוביה משתלחת. הוא גער ב"פרח הרוע הצעיר" על הסנוביות הפריזואית שלו וכתב: "זה המקום להרגיע את פרחי המשוררים הצעירים ולהבטיח להם כי ניתן לחתור למוזיקה הנכונה' ואפילו להוות פרשת מים בעונה שחונה, גם מבלי להיות הומוסקסואלי, לסבי, דרמיני, טראנסווסטיט, מלכת 'דראג' או 'קוירי'".

נפגעי מאוד, והחלטתי לא לעבור על הדברים בשתיקה, אלא להגיב בדרכי. שבוע אחר כך פרסמתי מאמר תגובה ענייני ככל שיכולתי, אף שכאשר אני שב וקורא בו היום אני רואה בו היטב את עקבות העלבון והכעס. ביום שישי שלאחר מכן פרסם זך מאמר נוסף, שאת עיקריו היטיב לסכם מאוחר יותר אחד המגיבים הרבים מעל דפי "הארץ": "נתן זך בא בעצם בטענות לדורי מנור שהוא חורז, שוקל ומתרום". בשבועות הבאים התחילו להתפרסם בזה אחר זה מאמרי תמיכה והתנגחות, חלקם ביקורות ענייניות – טובות או רעות – וחלקם סתם דברי בלע. מיטב המוחות התגייסו להסביר למה חרוז ומשקל זה טוב ולמה חרוז ומשקל זה רע, למה הספר שלי שינה את פני השירה העברית או למה אין הוא אלא ריאקציה שמרנית וחזרה אפיגונית לאחור. רק על דבר אחד אף אחד לא דיבר: על כך שקודם כול צריך להיות בני אדם.

קנוט אודגארד
כל אלה
תרגמה חוה פנחס־כהן

(for Porgerður)

כְּאֶשֶׁר נִדְדַקְנָה, אֶהוּבָתִי,
וְהַעוֹרְבִים יְבֹאוּ לְקַחַת אוֹתָנוּ
קָאוּ קָאוּ, וְאָז בְּמַכַּת כְּנַפִּים אַחַת, אֶל הָאֵוִיר
אֵיפֹה תִהְיֶה אֲזֵי אֶהְבֵּתָנוּ?

אֵיפֹה יִהְיֶה אֲזֵי הַפֶּה שֶׁאוֹמֵר
מִשֶּׁהוּ עַל מְכֻנַּת הַקֶּפֶה הַשְּׂבוּרָה, חֲלוּדָה עַל הַמְכֻנֵּינִית, עַל בְּקוֹר אֶצֶל
הַקְּרִדְיוֹלוֹג, עַל מְלוּי שְׂנַפֵּל, חֲשִׁבוֹן הַטְּלָפוֹן
אוּ (מִשֶּׁהוּ רוֹמְנָטִי) עַל יְרַח מְזֻהָב,
וְעַל עֵץ רוֹנָן בְּפְרִיחָתוֹ, שֶׁמְסַבֵּיר אֶת כָּל הַשְּׂקָרִים הַלְּבָנִים
הַרְמָאִיוֹת, וְכָל אֵלֶּה אֵינָם יְכוּלִים לוֹמַר מִשֶּׁהוּ עַל יְלָד
שֶׁאֵף פֶּעַם לֹא הָיָה לָנוּ, וְכָל אֵלֶּה נִמְסִים יַחַד עִם אֵלֶּה שֶׁלְּךָ בְּנִשְׁקָה?

אוּ הַעֵינַיִם הָאֵלֶּה שְׂבוּהוֹת לְמַסְךְ הַמְחַשֵּׁב הַיְרֵק יוֹם
בַּחוּץ וְיוֹם בְּפָנִים וּמִתְבוֹנְנוֹת בְּךָ כְּאֶשֶׁר אַתָּה מִתְפַּשֵּׁט
וְהַעֲרָב נִמְשָׁךְ:
אַתָּה מְכַבֵּה אֶת הָאוֹר בְּצַנִּיעוֹת וְעוֹמְדָתָ כְּמוֹ צְלָלִית שֶׁל שְׂדֵים בְּשָׂלִים
וְיִרְכִים כְּנֶגֶד הָאוֹר הַחוּדָר קְלוֹת
מְבַעַד הַחֲלוּנוֹת מֵהֵם הָאֵיסְלָנְדִי בְּכַחַל קוֹבְלֵט
אוּ הַיְדִים הָאֵלֶּה שְׂכוֹתָבוֹת וְכוֹתָבוֹת, שֶׁמְנִיחֹת
אַתָּה אֶתִּי הַשְּׁלֵג בְּמִקוֹמָם וּמְלֻטְפוֹת אוֹתָךְ
עַל אֵיבְרִיךָ עַד שֶׁאַתָּה נִשְׂרַפֶּת וְרוֹצֶה בִּי
כְּמוֹ כּוֹחַ הַמִּתְנַפֵּץ אֶל תוֹךְ הַסְּכָרִים, וּמִתְפּוֹצֵץ
וּמִתְגַּלְגֵּל אֶל תוֹךְ רַחֲמֶךָ, שֶׁהוֹסֵר

אבל דליה ידעה את זה, ודליה הייתה קודם כול בן אדם. ובזמן שאחרים חשבו שאני עולץ לי למקרא פרסומת החינם שעושים לספרי מעל דפי המוסף המכובד, דליה הבינה בחושיה החדים כמה קשה לי בוודאי לחוות את כל הפולמוס הזה. מניסיונה היא ידעה איזו טלטלה עובר משורר שזה עתה פרסם ספר ראשון, והיא ניחשה מרחוק עד כמה אני כאוב ופגוע. ובלי לחשוב פעמיים היא שלחה אליי מכתב שאני נוצר אצלי כמו שריד קודש. היא כתבה לי שאת נך היא מכירה עשרות שנים, אבל שאין מה לעשות, הוא לא איש קל, ושחשוב לה להגיד לי שהיא מחזקת את ידי ואוהבת מאוד את שיריי. ובעיקר: שלא איבהל ולא איכנע, ושאמשיך לכתוב. את המכתב היא עטפה במעטפה בצבע קרם ושיגרה אותו אליי בדואר אוויר לכתובתי בפריז.

המכתב הנפלא הזה של דליה רביקוביץ היה מבחינתי שיעור לכל החיים: הוא לימד אותי מהי נדיבות. אני זוכר שלמקרא המכתב, בעוד דמעות זולגות מעיניי, נשבעתי לעצמי שתמיד אנסה לנהוג כמוה: לתמוך ביוצרים צעירים ממני, לעמוד לצידם, לשים את עצמי בעורם של אנשים אחרים, ובעיקר: להיות בן אדם. גם בשדה השירה רווי היצרים, הבטחתי לעצמי, אשתדל לא להשיב בכוחניות על כוחניות, לא להתגושש, לא להעליב, לא לצחצח חרבות, ואף פעם לא להסתיר את דמעותיי וחרדותיי מאחורי אגרופים קמוצים. החלטתי לנסות ולנהוג גם בעניין הזה באופן שונה מכפי שנהגו רבים מבני הדור שלפניי, וכפי שנהגים גם היום כמה מכותבי הביקורות הברוטאליות ההולכים בדרכם: לרחוק כמיטב יכולתי מכל מאבק טסטוסטרוני מדי, גברתני ואלים מדי, ולהשקיף על קרבות הרחוב הספרותיים האלה מתוך ריחוק ואפילו מתוך מידה של חמלה ושעשוע. הרי כל אלה הם משחקים של נפשות פגומות, משחקים של גברים־גברים.

כששמעתי ב־2005 על מותה של דליה שהיתי עם בן זוגי אצל חבר טורקי באיסטנבול. גם מהדירה שלו, כמו מחוף גיברלטר שאליו יצאה נפשה של דליה, היה אפשר להשקיף על שתי יבשות. ואני זוכר איך השקפתי מחלונו על הבוספורוס, ובכיתי על אסיה ועל אירופה. בכיתי עלינו. למחרת ביקרנו אצל משוררת טורקיה שבייתה שוכן ממש על גדות הבוספורוס. סיפרנו לה ממושכות על דליה רביקוביץ, שאת שמה היא לא שמעה מעולם, וניסינו את כוחנו בתרגום מאולתר של כמה משיריה. לא קל לתרגם את שיריה של רביקוביץ, היא עבריייה וייחודית מדי, אבל עשינו כמיטב יכולתנו. המשוררת הטורקיה התרגשה מאוד ושאלה בת כמה הייתה רביקוביץ במותה. כשהשבתי לה שהיא הייתה בת 69 חרצה הטורקיה: "טוב, היא חייתה!" מוזר, אבל באמירה הפסקנית הזאת מצאתי קורטוב של נחמה.

יעל דין בן עברי נדידת הנאצים

אני רצה בפארק בליכטנברג לפחות פעם בשבוע בחודשים האחרונים. בהתחלה פחדתי ללכת בליכטנברג. האוכלוסייה, נאמר לי בהתחלה, לבנה וקשה. זו לא אמריקה, אבל עדיין משתמשים כאן במונחים הלכנים. נדמה לי שאני מבינה למה הם מתכוונים. הניאור-נאצים נדחקו לאט אל ליכטנברג. דמיינתי אותם מתגודדים יחד מסביב למדורה פתוחה באזור תעשייתי קר. גם הם זקוקים לחום אנושי, לאנשים כמותם בדיוק. אבל הניאור-נאצים עזבו את ליכטנברג. הם נדחקו עכשיו אל מרצאן. עוד קצת מזרחה ממזרח ברלין. הם עברו בגודדים. מזרח ברלין הייתה מלאה במדבקות ושליטים בגנותם. "לכו מכאן נאצים" או "אנחנו נגרש אתכם נאצים" או "אנחנו חזקים כנגדכם נאצים" או בלשון דומה לכך. הגרמנית שלי הייתה חלשה מאוד, והבנתי בעיקר את הנאצים או את צלבי הקרס שהבהילו אותי בהתחלה, אבל אחר כך זיהיתי את השלילה ונרגעתי. תמיד תהיתי כיצד הנוכחות של האנטי ניאור-נאצית המתנגדת חזקה כל כך ונוכחת כל כך בעוד את הניאור-נאצים לא שמעתי בכלל. אולי כי עכשיו היו מתגודדים במרצאן ואת קולם קשה לשמוע משם. במרצאן ביקרתי קצת אחרי ההגירה לכאן. כבר הטלתי ספק בעניין הניאור-נאצים, בעיקר כי לא שמעתי אותם. התחלתי אז לכעוס על המתנגדים לניאור-נאצים. עלתה בי התחושה שהם פועלים בריק כלשהו ומתישהו יעירו את החיה הרדומה. זה העלה בי פחד, ובכל פעם שראיתי צלב קרס מחוק באיקס או מדבקה המדברת על הפגנה כנגד נאצים, הייתי מגרדת אותם קצת בפינה לפחות, עוזרת לבלאי הטבעי של החומר, מגרשת אותם אל הנשייה והשכחה, שם הם צריכים להיות. הרי למי אם לא לי הייתה הזכות לעשות את זה. הם, בצביעותם הרעשנית, מתיימרים להגן עליי.

בחודש השני לבואנו הודבקו בדבק מודעות על כל הדלתות ברחוב. כשקלטתי את ה"נאצים" תרגמתי את המודעה שדיברה על הפגנת המאה, אולי השנה, של הנאצים, ממש קרוב לביתנו. אולי אמרו ניאור-נאצים, אני לא בטוחה, אבל בשביל ההרגשה הכללית שלי זה לא שינה. היינו אמורים להימנע מלהגיע אל תחנת הרכבת שבה התקיימה ההפגנה. כלומר המודעה קראה דווקא לבוא ולהפגין כנגד, אבל אנחנו החלטנו מראש שהימנעות עדיפה. היינו עם ילדים. היינו חדשים. לא ידענו לאמוד כמויות, לא ידענו את סערת הרגשות של הצד

כל אלה שאנו מכנים אהבה -
איפה זה יהיה כאשר יבואו העורבים?
מאחר והם לא יקחו אותנו יחד. אָחַד מאָתְנוּ
יהיה הראשון לשכב מלכלך על האדמה בשלג
ליד הים (על הדשא הצהוב של השנה שעברה ושלג האביב ההפוך)
כאשר העורבים השחרים יבואו וינקרו את הפה,
העינים, הידים, אברי המין.

יקרתי, זה שישאר מאחורי החלון,
שיתעורר בבקרים ויעשה הכל
כמו שאנחנו מכירים: יחזר עם עתון הבקר מורגנבלאווי - וְאֶשֶׁר
חָפָה בְּתַבַּת הַדָּאָר. הוא יפתח את הברזים
ויביט בעצמו במראה: האם מישהו מאתנו יראה משהו יותר
מאשר את פניו שלו במראה? האם הפנים האחרות
יבהיקו דרך פני המתבונן במראה, כמו בתים נטושים
עומדים וזוהרים ליד הים?

קנוט אודגארד (Knut Odegard), משורר נורווגי יליד 6 בנובמבר 1945, בן למשפחת איכרים מסורתית בנורווגיה, חי בין מולדה, בית ילדותו על סף האוקיאנוס האטלנטי, ובין איסלנד, שם הוא חי עם אשתו. אודגארד הוא אחד המשוררים המובילים בנורווגיה, הכותב את שירת המקום, שירת הנוף ושירת אהבה אנושית מלאת חמלה, שירה נוצרית קתולית. הוא תורגם לשפות רבות וזכה בפרסים בין-לאומיים. פגשתי אותו בשנת 2014, ומאז נפגשנו כמה פעמים והתחלתי את מסע תרגום שיריו לעברית. בעיניי, השירים מביאים עולם הולך ונעלם ונופים שהעברית אינה מורגלת לתאר אותם ולפגוש אותם. בשנת 2019 יצא ספר מבחר משיריו בעברית בתרגומי.

השני, גם לא את שלנו. כל השבוע הדרנו משם את רגלינו. האדמה בתחנת הרכבת כמו צעקה מתחת לאספלט האוטם אותה. פחדנו, באמת. דווקא ביום ההפגנה הגענו אל התחנה. בטעות. היינו צריכים לטייל לאיזשהו מקום ורק משם עברה הרכבת שיכלה לקחת אותנו. השוטרים הקיפו את התחנה במעגלים גדולים. מעגל גדול ורחוק מהתחנה ועוד ועוד צפופים כאשר התקרבו. הם היו לבושי אפודים, היו להם נבוטים קצרי חוטם ביד, נדמה לי. כשעמדנו ברציף הגיעה הרכבת עם הנאצים. השוטרים נדחקו אל אחד מפתחי היציאה של קרון אחד והקיפו אותם במעגל אנושי סגור. הרציף הביט. ראינו רק את השלטים נישאים למעלה, רק את הצורה הפיזית של השלט, אפילו לא את מה שהיה רשום עליהם. המעגל זו לאיטו, הדוק ומתנוודד אל עבר המדרגות הנעות. היו שם אולי עשרים-שלושים אנשים, לא יותר. השוטרים לא נתנו להם לצאת מתוך ההסגר. אנחנו עלינו לרכבת בלב קל. באמת שהרגשנו טוב אחר כך. האיום הצטמצם, נדחס, הוסגר. לא הבנו בכלל ממה פחדנו. נסענו לטייל ושכחנו מהכול. אחר כך כשחזרנו הביתה ראינו את השכן תולש את המודעה שהודבקה בדבק אל דלת הכניסה ומקלל את הדבק שנותר על הדלת.

גם במרצאן לא ראיתי אותם בדרכי מתחנת הרכבת אל מרפאת המומחים לאא"ג. הדרך הראשית הייתה ארוכה ופנויה רובה. עברנו דוכן נקניקיות אחד שבו אכלו בעמידה רק כמה מבוגרים כבני חמישים וקיוסק אחד. בכל פעם שחשבתי שכבר הגענו ראיתי שהדרך נמשכת. המרווח בין גושי הבניינים היה גדול כל כך שהדרך נדמתה כאין-סופית. בתור לרופא חיכינו בשקט. היה חם מאוד והחלונות היו כרגיל סגורים ונעולים. הזעת. הילדה שיחקה במשחקי העץ לפעוטות שהיו ממוסמרים לקיר. עץ בהיר. אמא מקועקעת עם שיער סגול ניגבה את האף לפעוט כבן שנתיים שקפץ ועלה שוב ושוב על שולחן המשחקים. קראו לנו להיכנס. שם המשפחה שלנו נקרא כשם ערבי, תיקנתי את הסייעת במהירות וחיכתי במבוכה. נכנסנו. הרופא דיבר אנגלית רצוצה. הוא זימן את הסייעת כדי להסביר כמה מונחים. התור לניתוח נקבע. הילדה קיבלה סוכריה על מקל אחרי שהצביעה על קופסת הזכוכית הגדולה על המדף. הנה, הנה, הוא אמר לה בגרמנית. נדמה היה לי שהוא זועף עליה, על עצם הבקשה. אבל מה שאני רוצה להגיד בעיקר זה שלא ראינו את הניאור-נאצים. אולי זה דווקא חיובי. הייתי עם הילדה. אבל יכול להיות שהם גם לא היו, שהם היו אשליה אחת גדולה של היהודים הישראלים שהעבירו אותם ממקום למקום במציאות המזרח ברלינאית. אני אישית כבר לא האמנתי בהם.

עכשיו, כשאנחנו כאן כבר שנה וחצי, אני לא בטוחה שאני מאמינה שהם כאן. בוודאי שלא בליכטנברג. לכן עם הזמן התחלתי לרוץ בפארק ליכטנברג

הקטן, שנמצא ממש לא רחוק מהדירה שלנו. זה אחד הפארקים העלובים בברלין. הוא קטן ולא מטופח, ואגם הברווזים הפיצפון שלו התמלא בעלים עד שכמעט אי אפשר לראות את המים שבתוכו אלא עיסה חומה-ירקרקה. נדמה לי לעיתים שהברווזים הולכים בתוכו ולא שוחים. לכן כשאני רצה בו אני מקיפה אותו במעגלים גדולים ולא טורחת לחצות את שביליו. אין מה לראות בו מלבד מעט פסלים ירוקי נחושת ודשא מכוסה עלים. עדיין אחת לכמה זמן מגיע צוות פועלים שמעיפים במפוח חשמלי את העלים לערימה אחת גדולה וחושפים את הדשא. פסל אחד של אמא שמוליכה פעוט כשהיא אוזרת בשתי ידיו ונעה מאחוריו מרגש אותי בכל פעם שאני עוברת לידו. אבל זה הכול. בסיבוב הריצה אני חולפת לצד האגם הקטן, לצד פסל של אישה עירומה היוצאת מתוך הדשא. לפעמים הולך מולי גבר משופם שהולך עם שני מקלות צעידה. לפעמים הוא מברך אותי ב"מורגן" שקט. אני מברכת אותו בחזרה.

פעם חדרה למסלול הריצה שלי אישה במהירות מדהימה. אני אומרת חדרה, כי היא חתכה אותי באחד השבילים בכזו מהירות שאפילו לא הספקתי לראות את פניה. הבטתי מאחור כשהיא רצה. רצתי אחריה. היא רצה מהר מאוד, אבל עדיין צלעה על רגל אחת. היה משהו מאוד קפיצי בריצה שלה ועם זה נוקשה. כאילו כל העצמות שלה הותכו יחד. היא נראתה לי כנערה רוזה מאוד. בגדי הריצה שלה הידלדלו מעליה. כשהגענו לעלייה במסלול היא הביטה הצידה אל כלב שרץ במהירות אחרי צעצוע-חבל שהעיף לו איש אחד. הכלב רץ במהירות אדירה היישר לכיוונה. ראיתי שהיא מפחדת. היא הפסיקה לרוץ. עכשיו ראיתי שהיא אישה כבת ארבעים. עצמות הלחיים שלה בלטו ועיניה הבולטות שקעו באורח טרגי לתוך חורי הגולגולת. עצמות הבריח החשופות שלה בלטו כנגד העור שלה בחזקה והיו דקיקות ולבנות. אולי היא חשבה שהכלב זומם לתפוס אותה. גיחכתי לעצמי על העצמות המשקשקות שלה והכלב. השיער שלה היה סמיך באופן מפתיע וצבוע בלונד בהיר. היא שבה לרוץ את הריצה המקפצת שלה. חשבתי ביני לבין עצמי על האנרגיה הנובעת מהרעב. היה קר בפארק. המים באוויר ובעלים והרוח והחורף שנכנס למערכות האוויר. אחר כך התחלתי לרוץ ברחובות של פרידריכסין. הייתי נזהרת שלא למעוד על אבני המדרכות העקומות, הייתי מביטה בחלונות בתי הקפה הנפתחים מאחור. עדיין היה קר, אבל הבניינים הגנו עליי מהרוח הברלינאית החזקה.

עמיחי לבון אח של שרמן

אח של שרמן אמר לכולנו להיות מוכנים לסימן שלו. התמקמתי מאחורי הפנס הימני, וסטיב ושרמן מאחורי השמאלי. הסתכלתי על שרמן שעמדה שם בג'ינס הגזור שלה בבוכן שמכסה לה את הקרסוליים, וראיתי איך היא מסננת לעבר האח הגדול הקוקסינל שלה שישב בנחת ליד ההגה. היא הייתה בפער יותר יעילה ממנו באותה סיטואציה, ובכלל. לסטיב היה את הפרצוף האבוד שלו, זה שתמיד השתלט עליו כשהעניינים היו יוצאים משליטה, וכשאני אומר "יוצאים משליטה" אני מתכוון גם לאירועים שגרתיים יחסית כמו נניח: גשם בפברואר. חמוד כזה. אח של שרמן הרים את האף החלקלק והמיוזע שלו בניסיון להרים את המשקפיים הסוררים לגובה העיניים כדי לבדוק שכולנו במקומות כמו שצויה עלינו, ונתן את הסימן.

לא תמיד אח של שרמן היה ג'ינג'י.
שרמן כן. שרמן נולדה ג'ינג'ית.
ג'ינג'ית יפהפיה.

אבל אח שלה? קם בוקר אחד באמצע טיול שנתי בכיתה י"א מגליל נייר וטאלט לראש, וחטף מכות עוד לפני שפקח את העיניים, וזה לא עניין אף אחד שהוא בכלל לא ג'ינג'י במקור. הרופא קרא לזה "ג'ינג'י סביבתי". אמר שקרא על זה, אבל לא נתקל בזה מעודו, וביקש מאח של שרמן שיחזור עוד שבוע כי יש קבוצה של מתמחים שהוא רוצה שיראו. אח של שרמן ככה מלא, גם אמא של שרמן בכתה, שרמן עצמה הייתה עסוקה בדברים אחרים לגמרי באותו יום. אני הייתי בן חמש עשרה, היא הייתה בת שש עשרה, וזה היה הכי אסור בעולם. אבל זה לא עניין אותנו. היינו כמו לבד בעולם, מה שהרגיש מגניב עד שחשבנו שהיא עומדת למות כי יוצא לה דם מ"הלמטה" ותחושת המגניבות פינתה את מקומה ללחץ היסטרי. כשרמן נכנסה הביתה בפרצוף אשם וסיפרה לאמא שלה מה עשינו, אמא שלה בכתה שוב.

כנראה לא היום הכי מוצלח בתולדות משפחת שרמן.

הראשון שהתעשת וקפץ מהרכב כדי לנסות לחלץ אותנו היה כמובן אני. שרמן ריירה על עצמה מתוך שינה ואפשר היה להריח את הבל הפה האלכוהולי שלה

עד חדרה, סטיב היה עסוק בלא להיכנס לפאניקה, כי כמות הסמים שהתרוצצו לו בדם ממש לא עזרה לו להישאר קול, ואח של שרמן זה אח של שרמן. ירדתי מהאוטו, הורדתי מכנסיים וחולצה והתחלתי לחפור בבוכן בחושך מוחלט, כשהאור היחיד בסביבה מגיע מאלומות האור של פנסי הרכב, מה שממש לא עוזר לי באותם רגעים. ניסיתי להעיר את שרמן כדי שתדליק לי פנס, כי מסטיב לא ציפיתי לכלום באותו רגע, אבל לא היה עם מי לדבר. לא ראיתי כלום, אז עצמתי עיניים והמשכתי לחפור תוך כדי שאני לוקח את עצמי למקום השמח שלי. זה עבד, דמיינתי חוף, ילד בן שלוש, אני, לפני תשע עשרה שנה כמעט. אמא הייתה שם ואחותי הגדולה ושרמן. שתי עיניים בהירות תמימות ושלוש אלפים חמש מאות נמשים. היא מסתכלת עליי, שואלת אם זה עוזר. אני מסתכל עליה במבט שואל, והשמש מתחילה לסנוור אותי בטירוף. "נו, זה עוזר, יא קרצ'ייה?" אני בשוק מהמשפט שהרגע יצא מהפה של הילדה החמודה עם הנמשים, אבל זה לא מטריד אותי יותר מהשמש הנוראית הזו שמאיימת לעזור אותי. "נו, מה נהיה???" שרמן צעקה עליי והעירה אותי מהטיול שיצאתי אליו, יכולתי לזהות את הצללית שלה מעבר לאור החזק שבקע מהפנס של הפלאפון שהיא דאגה לכוון לי ישר לפרצוף. "אה... כן, כן, עוזר שרי, תודה..."

מישהו תמיד היה אשם בבעיות של אח של שרי. שרמן בשבילכם.
ושתזדיין האחריות האישית שלו ושיזדיין העולם הזה שתמיד מנסה לדפוק אותו, מישהו תמיד אשם.

אח של שרי בחיים לא לקח אחריות על כלום. זה התחיל כמובן עוד הרבה שנים לפני המהפכה הכתומה שעבר באורח פלא, אבל אין ספק שאת המקרה הזה הוא ידע לנצל מצוין לטובתו כדי להתמסכן. והאמת? אם אני צריך להיות ממש כן? מבין אותו.

מבין אותו, בעיקר כי במקום שבו גדלנו, כגבר, ציפו ממך להזמן כל הזמן. היו לך שתי אפשרויות: להיות טורף או להיות "פאקינג-אנטי-לופה-מפוחדת" נטרף.

ולאח של שרי, איך לומר בעדינות, לא היו הכישרים המתאימים כדי לא להיות נטרף. בכלל לא דיברתי על להיות טורף. ועזבו, אני לא מדבר על הג'ינג'יות שהגיחה ככה פתאום באמצע החיים, ג'ינג'יות זה כבר מזמן לא תירוץ לכלום, לא חסרים ג'ינג'ים טורפים. דמיאן לואיס, אד שירן, הנסיך הארי, רופרט גרינט, אנחנו חושבים כתום, צובעים בכתום, חצי מהעולם עוקב אחר סדרה שנקראת "כתום זה השחור החדש". טוב, אולי לא חצי, אבל הנקודה ברורה.

אני מדבר על כל שאר האירועים שהביאו אותנו למצב הזה.

כמו למשל אותו יום הורים בשלהי בית הספר היסודי כשאמא שרמן החליטה שהיא מלמדת את כל שאר הילדים מה זה הפריה חוץ-גופית, ולמה היא, כאישה עצמאית וחזקה, בחרה להביא בצורה הזו את שרמן ואחיה. שרמן קיבלה חבילת שוקולד ומכתב בסוף היום. לאח של שרמן גמרו בתוך התיק. לשרמן היה נורא קל. משהו במקום הפגיע והשברירי, משהו בלהיות אנדרדוג שיחק מאוד לטובתה כל השנים. כל מה שנתן לה נקודות אצל הסביבה שלה, לקח נקודות מאחיה הגדול והנטרף, באופן עקבי ושיטתי להחריד.

שרי פירקה ליטר מים ויצאה איתי לחפש ארבעה קרשים חזקים. אח של שרי התקשר לסיגי מההפקה ואמר שאנחנו מאחרים ושתחכה לנו בשער כי אנחנו בונים עליה שתכניס אותנו בלי תור, וסטיב בינתיים החליף אותי בחפירה מתחת לגלגלים. שרי ואני קיללנו המון. קצת את אח שלה שהאט בבוץ למרות שצרחתי עליו שיאיץ, קצת את ההפקה שתקעה את המסיבה בלוקיישן שלא ברא השטן, קצת אחד את השנייה. שרי לא סובלת את המצב רוח האגרסיבי שאני נכנס אליו במצבים כאלה.

היא אומרת שפעם הייתי פותר דברים כמו בן אדם ושהיום אני פותר אותם כמו מכונה מזדיינת. הייתי חולק עליה אם רק הייתי מצליח לחשוב על טיעון נגדי מוצלח יותר מ"מה את רוצה ממני?".

שרי שואלת עכשיו את אותה השאלה כבר שלוש פעמים, אני לא עונה לה, רק ממשיך בהליכה המהירה וסורק עם העיניים בחושך של שדות עמק חפר. היא צועקת "חלאס" ומתיישבת על האדמה. לרגע היא מזכירה לי את הילדה החמודה עם הנמשים. אני מסתובב אליה, לא יכול לראות את הדמעות שלה, אבל מרגיש אותן חזק חזק. אני מתיישב לידה ואנחנו שותקים המון. בערך חמש דקות בזמן רגיל ושנה וחצי במושגים של זמן של שתיקות כבדות. אחרי חמש דקות של שתיקה כבדה היא שואלת בפעם הרביעית, והפעם אני שומע חד וברור. כל כך חד שהמילים שלה חותכות לי בבשר, חורכות את שדות הביטחון העצמי רחבי הידיים שלי, טסות דרך מגדלי האגו המרשימים שלי וממוטטות אותם עד ליסוד. "היי", היא אומרת לי בשקט אבל בתקיפות ומרימה לי את הסנטר כדי שאסתכל לה ישר בלבן של העיניים, ובפעם החמישית לערב זה היא שואלת שוב:

"מתי לעזאזל אתה הולך כבר לטיפול?"

אף אחד לא ראה את מה שאני ראיתי שם.

גם לא מי שהיה שם איתי.

כשהמלחמה נגמרה לא היו לי סיפורים על חברים שמתו לי בידיים, לא על איברים כרותים ולא על הלבן של העיניים של המוות. היו לי סיפורים על שגרה. על זיעה בלתי נגמרת, על ערימות של חרא שגרתי שהיינו צריכים לעשות איפשהו, אף פעם לא רחוק מספיק מאיפה שישנו. על מחשבות על ההורים, על מחשבות על מה יהיה אם, על לילה אחד בתוך בית מטונף בצפון הרצועה בחושך מוחלט, כשגשם שגרתי של מרגמות יורד בחוץ, ועוד רגע, ממש עוד רגע הוא גם יכנס פנימה וישטוף את כולנו. על ניתוק מוחלט מהמציאות, ניתוק מוחלט מהתודעה שהכרת, ניתוק מוחלט מהרגשות שלך, שאמורים לפעול בשיא עוצמתם לנוכח החוויה שאתה עובר. על הריח הזה, זה שנצרב בו, שמרגיש כאילו נתקע לי על השפם, כי הוא ממשך כל הזמן לחזור. על הכאב הזה בחזה, כמעט מחנק, שאני מרגיש בכל פעם שהנושא עולה, לא משנה אם זה בטקס יום הזיכרון או בשיחת חולין בתחנת אוטובוס. כל אלה כנראה מסופרים אחרת על ידי כל אחד מהחברים שהיו שם איתי, חלקם כנראה לא זוכרים מזה, חלקם זוכרים דברים שאני לא.

אבל אף אחד, גם ממי שהיה שם איתי, לא ראה את מה שאני ראיתי שם.

ולפעמים, כשאני עמוק בתהום הזו, אני נוטה לחשוב שאולי אולי...

אולי זה כי אני מדמיין ו...

לא בדיוק כך קרו הדברים.

עד לפני חודש שרי מעולם לא לחצה עליי ללכת לטיפול. היא גם לא כל כך קישרה בין מצבי הרוח המשתנים שלי לחוויה שעברתי בעזה. לי זה לקח שנתיים, לשרי שנתיים וחצי, אבל בסוף שנינו הבנו שנפתח שם בפנים איזשהו פצע שמזדהם לו ככל שהזמן עובר, ולא להפך...

אח של שרמן נתן את הסימן, ושלושתנו דחפנו כמו מטורפים בשארית כוחותינו הדלים גם ככה.

בדרך למסיבה אח של שרי לא הפסיק להתרברב שהזינוג שעשה עם ההגה תוך כדי הדחיפה היה גאוני, ואני ידעתי שבתכלס הקרשים ששרי ואני הבאנו עשו את כל העבודה.

אבל לא אמרתי כלום.

כי פתאום חשבתי שאולי בראש שלו אח של שרי הוא באמת זה שהוציא אותנו מהבוץ. ואולי זה מספיק טוב בשבילו. אולי מה שאני ראיתי וחוויתי שם זה לא מה שהוא חווה. אולי הוא בכלל היה הטורף בכל הסיפור הזה, ואני סתם אוכל נבלות שמנסה לגנוב לו קרדיט, אפילו אם זה רק בלב.

יונתן כ״ן אנשים. כמון

על ספרה של נעה ידל״ן, ״אנשים כמון״*

שום משחק לא חביב על בתי בת השנה וחצי כמו זה שבהיעדר שם אחר אפשר לקרוא לו ״איפה זוהר״. בכל רגע נתון היא יכולה לטפוח על הראש, ואני מיד אעזוב הכול ואשאל, בתיאטרליות מתבקשת, איפה זוהר? או יוצאת לדרך גרסה קמאית ומרוכזת של ״מחבואים״; תפקידי הוא לא בדיוק למצוא את זוהר, הנמצאת מולי, אלא להבחין בה. ולא משנה כמה פעמים נשחק ברצף, או עד כמה ידוע ומוזמן מראש רגע השיא, אותן שניות שבין היעלמות מדומיינת להכרה ממשית, עד שינוח עליה המבט שנותן תוקף להימצאה, הן לעולם מלאות מתח וציפייה.

* * *

ב״אנשים כמון״, ספרה האחרון של נעה ידל״ן, מחליטים אסנת ודרור ויילר – זוג מבוסס כלכלית ומיושב למדי בשנות הארבעים לחייו – לעבור עם שתי בנותיהם מצפון תל אביב לשכונה שלוש־חמש המפוקפקת בדרום. הם עושים זאת מתוך שאיפה דואלית וקצת סותרת את עצמה: להכות בתושייה את שוק הנדל״ן, אבל גם את שוק הנורמות והאפשרויות המוצעות לאנשים במעמדם. ואולם המפגש עם שכנים עוינים, משפחות ידידותיות ובני משפחה מעמיד במבחן את ההנחות הרשמיות שבבסיס המעבר, ומאלץ כל אחד מהם לעמת את ערכיו המוצהרים עם נטיות וכוחות פנימיים אחרים המניעים אותם. התיאור הסכמטי לעיל שימש כר נוח לקריאת הספר בהקשר חברתי־מעמדי, כחלק מ״משימת חייה הספרותית״ של ידל״ן: ״טיגון חינוכי״ או דווקא ״חבטה אכזרית״ ב״מעמד הבינוני, הבורגני, המשכיל פחות או יותר״ (כפי שנכתב בביקורת, ובניסוח דומה בגב הספר). ואכן, בספר אפשר לזהות את סימני ההיכר של ידל״ן ככותבת, המצביעים לכיוון זה: מספר בגוף שלישי המביט על הדמויות ממרחק אירוני, אך נצמד באורח מקסימליסטי לתודעתן; דיאלוגים השזורים בקול המספר ללא הבחנה גרפית; ויותר מכול, חשיפה אנציקלופדית ומגחיכה של אותה קבוצה חברתית, על שפתה, ערכיה, השמות שהיא נותנת לילדיה ויחסה לקבוצות אחרות בחברה הישראלית. אם יש

* בהוצאת כנרת, זמורה, 2019. בעריכת נועה מנהיים.

חודש אחר כך נפרדתי משרי.

אמרתי לה שאני כבר לא הגבר שהייתי. שאני כבר לא טורף.

היא אמרה לי שאני מטומטם ומצ'ואיסטי ושאני אלך להזדיין, ושאין לי מושג איך להיות גבר.

המשפט האחרון שאמרה בלבלי אותי נורא.

שרי הטיחה בי בדיוק את מה שרק לפני רגע הצגתי כבעיה הכי גדולה שלי, כסיבה לפרידה שלי ממנה. והיא לא הייתה פראיירית, שרמן, אבל כזאת רעה היא בטוח לא הייתה.

במשך חודשים ניסיתי להבין למה זה מה שהיא בחרה להגיד לי.

כשהבנתי זה כבר היה מאוחר מדי...

שרי עברה לקנדה עם סטיב, ויחד הם פתחו חנות יד שנייה קטנה, הכי רחוק מכל מרחק שיכולתי לדמיין את עצמי נוסע כדי לספר לה מה הבנתי בזמן שלא היינו יחד.

קיללתי את סטיב מלא.

בהתחלה בלב, ואחר כך בסקייפ כשכבר לא יכולתי לשמור בבטן.

כשנרגעתי קצת סטיב סיפר לי שהם הסתבכו בחובות ושהם כנראה חוזרים לארץ שנה הבאה אחרי שהעסק יתייצב קצת. אמרתי לו שאני שמח, אבל הוא לא כעס עליי. אני חושב שזה פשוט כי הוא מרגיש חרא עם עצמו.

את אח של שרמן לא פגשתי יותר בחיים.

כן הייתי בהלוויה שלו שנה אחר כך, קצת אחרי ששרי וסטיב חזרו לארץ. במכתב שהשאיר, אח של שרמן עשה מה שידע הכי טוב, וחילק את האשמה בין כולם.

כמובן שהוא שכח להשאיר איזה חלק קטן לעצמו.

חשבתי על המון דברים במהלך ההלוויה, אף אחד מהם לא היה כל כך קשור לאח של שרמן.

חשבתי על קנדה, תהיתי אם לסטיב יש גדול יותר, ניסיתי לספור מצבות ולהתעלם מהחיבוקים של סטיב ושרי, חשבתי על המשפחה, ניסיתי להיזכר באיזה סוף שבוע קבענו להיפגש, ובמחשבה טהורה אחת ששמרתי למנוח חשבתי שאם הוא באמת היה גבר כמו שאולי היה רוצה להיות, אח של שרמן היה מציין במכתב, אפילו בהכי למטה, אפילו באיזה נ"ב קטן בסוף שבתכלס בתכלס, זה לא היה הזיגוג, והקרשים שהבאתי עשו את כל העבודה.

תכונה אנושית שעולה מהספר, לפי קריאה זו, זוהי הצביעות הבלתי נמנעת של חבריה.

גם אירועי העלילה והתהליכים שעוברות הדמויות תורמים להבנת הספר כך. ליבם של דרור ואסנת נמצא בכל המקומות הנכונים, אבל ברגע האמת בתם לא תתערה בשכונה אלא תישלח לבית הספר לטבע היוקרת; אסנת תבגוד בבעלה, ודרור, ככל הנראה, יזנח את התוכנה לחסימת שידורי פורנו שהגה – על המחויבות לפרנסת הבית והבשורה הערכית שהיא נושאת – ואף יגלה מעורבות במותו של שכן שהסתכסך עימו. האמצעי האולטימטיבי למימוש הפער הזה הוא הכלבים, שפועלים כשלוחה חיתית של הדמויות. מיכל, יוצרת התיאטרון, למשל, מטיפה לפתיחות ואינטגרציה, אך הכלב שלה מפגין תוקפנות כלפי "כל מי שהוא לא אנחנו"; דרור אולי סולד ממין אנאלי "משפיל" וגידול של כלבי קרבות, אבל הטקסט נותן לשער שהכלב שלו הוא זה שנסך את ישראל ונציה, בידיעתו האדישה.

אם אסנת ודרור עברו לשלוש-חמש כדי להתעלות על אנשים כמותם כקבוצה, אך ייחלו ללא הרף לפגוש בהם כיחידים, בסיום הספר הממד האירוני של המושג נחשף בשלמותו: העבריינים, הצבועים, האכזריים והבלתי קדושים הם "אנשים כמונו", הרבה יותר מכל דימוי שנוח לנו עימו.

זו קריאה תקפה ומתגמלת, מה גם שהספר עצמו מאשר אותה: כלב מעונה שפיו חסום מעטר את הכריכה, וציטוט בדף הראשון מכריז כי "בעלי כלבים הם פחדנים שאין להם אומץ לנשוק אנשים אחרים בעצמם". אבל הסתפקות בפני השטח האלה, עשירים ככל שיהיו, מחמיצה את עומק אנושיותה הטרגית של הדמות הראשית, אסנת; עניין מצער במיוחד אם נביא בחשבון שאנושיות זו מוארת דרך כמיהה עזה, נכזבת וכזובת, למבט של הזולת.

* * *

מרגע שאדם אחר מביט בי, אומר לנו סארטר, "איני יכול להיות אובייקט בשביל עצמי מפני מה שהנני". המבטי, לפיכך, הוא "קודם כל הישות... שבאמצעותה אני מרוויח את עצמותי".

גורלה של אסנת ויילר אינו שונה, ואנחנו נחשפים לתלותה במבטים כאלה – אמיתיים, מדומיינים ומיוחלים – החל ברגע הראשון. הספר נפתח כשהיא מגלה שדרור השאיר גלויה את סצנת הפורנו שבה צפה לצורכי עבודה, ומפקפקת בטיב הצפייה: האומנם מקצועית בלבד? אבל אסנת לא עושה זאת על סמך התרשמות משלה וטיעונים עצמאיים, אלא על פי האופן שבו בעלה והיא משתקפים בעיני הזולת. כשגברים שומעים מה עושה דרור הם זורקים בדיחות, ואילו הנשים "מביטות בקנאה או בהערכה". כך אסנת נוטה להניח לחשדה,

בהזכרה שגם היא "מקנאת בעצמה ברגעים האלה בעקבותיהן". אחרי שגייסה להתלבטות קול מקהלה כזה של מכריהם, בעודה צופה במסך האסור מוכרע הדיון הפנימי באמצעות מבט נוסף, מפתיע, מכיוון האובייקט עצמו: "האישה על המסך מסתכלת בה עכשיו, כאומרת, הגבר שלך הוא גבר רגיל".

אסנת נדרשת למבטי הזולת כדי להבין לא רק את הנעשה בתוך ביתה, אלא גם את הבית עצמו. בסצנת חנוכת הבית, שהמעבר אליו נועד להיות ביטוי מובהק של מקוריות, הדחיסות שבה היא מפקירה את הבית למשפטם של אחרים כמעט אבסורדית. במהלך עמודים בודדים דואגת אסנת שהבית ייראה להוריה כמו "תשובה נכונה, כמו בית טוב, כמו בית ברחובות"; מתאכזבת כשמגיע האקס הכובש גלעד ו"פתאום נראה לה עלוב הבית דרך העיניים שלו... יותר בורגני מזה לא יכול להיות"; ומיד לאחר מכן, בסיבוב שהיא עושה לגיסה רופא העיניים המיוסר, המתנדב בצפון עיראק, היא חשה דרכו אשמה שעה שהיא "מדמיינת בזריות, למפרע, חתיכות מהבית שיצטרך לראות: הכול בוהק, חדש, משתין על היזידים בקשת".

ההזדקקות של אסנת למבט אינה מוגבלת לאדם זה או אחר, ואינה מחייבת אותו. גם כשהיא מפרשת וממשיגה את האירועים בעצמה, המסגרת הספונטנית והטבעית ביותר עכורה (ועבור המספרת הנצמדת לתודעתה), היא זו של העמדת הפנים הממוסדת, הגדולה מכולן: הקולנוע ואמנויות הבמה. את דרור בעלה הכירה כששניהם היו היחידים בחדר שלא אהבו את "הסמויה"; בסצנת הפתיחה אסנת מחליטה לא לחשוף את הגילוי שלה, "כי ככה ממליצים בסרטים"; בחנוכת הבית היא נושפת אוויר בהפגנתיות כדי להעביר נושא "כהורדת מסך בין מערכות"; אחרי שיחה עם דולב, הורה אחר בגן שלבסוף גם תבגוד איתו בדרור, היא משחזרת בראש שורת מחץ שהתפקשה ו"מתרצת את התקלקלותה בפני קהל נרגן", ובפגישה הבאה איתו היא רואה בגינה שבה הם יושבים "תפאורה שנבנתה במיוחד למטרה הזאת".

המגמה הזאת מגיעה לשיא לקראת הסיום, כאשר אסנת נוסעת מכנס מקצועי בקלן לשטרסבורג כדי לפגוש את גלעד. גלעד מצית באסנת, באופיו יוצא הדופן ובזיכרון הסקס הסוער שהיה להם, את רגעי החיות הגדולים ביותר. נסיעה קפריזית וחשאית אליו יכולה אפוא להיות חוויה גשמית, נטולת התבוננות עצמית. אבל מרגע שאסנת יורדת מהרכבת היא "עוטה רצינות ואפילו קצת מסתורין" בתקווה שגלעד הגיע לאסוף אותה. כשתקוותה נכזבת היא "נכנעת בהקלה לתפקיד התיירת", וכשהיא סוף סוף פוגשת בו הוא נראה לה "כמו נער בסרט אמריקני ישן", שניהם יחד מזכירים לה "זוג

מסרט", ואילו הקתרדלה שניצבת לידם נראית כמו "אתר צילומים רשלני, חיקוי בינוני של עיר אירופית. גם הם אולי: סצנה רומנטית צולעת".

אסנת אפוא לא מסוגלת להבין את ענייניה מבלי "לתווך" אותם – מילה שהיא עצמה משתמשת בה ושמוכה אותה בלעג מפי אחותה – דרך מבט חיצוני. הצרה היא שמבט גואל כזה אינו בנמצא. אם כל העולם במה ואנחנו שחקנים, פעם אחר פעם נגזר על אסנת ויילר לגלות שהיא מופיעה מול אולם ריק. הלבטים, המבוכה, האסונות הקטנים והחשקים שלה לא זוכים ליחס מהעולם. כאשר היא מחכה לבתה חמוטל במתנס ומתפתה לקנות טוויסט (חמוטל נחשבת שמנה ועליה לשמש דוגמה), "היא הסתכלה סביב אבל אף אחד לא התעניין"; כשהיא מגיעה מוקדם לגן לאסוף את חנה ורואה גבר מחייך, היא "חיפשה חברה לגועל" שחשה, אבל "הרחוב היה ריק". גם ברגעי הסיום, כאשר אסנת מפעילה בשוגג אזעקה מחרישת אוזניים, היא ממרת לצאת "לאמוד את הנוק", אבל מתברר שהרחוב הריק "אדיש לתהפוכותיה".

* * *

ולמה שלא יהיה? אדישותו של "העולם", כפי שאנחנו מכנים את סך קרעי המציאות הזמינים לנו לפרשנות, היא מהאמיתות הטרגיות הגדולות שעל האדם להתמודד עימן. מאז גילו אותה ניטשה ולאחריו האקזיסטנציאליסטים בדמות מותו או היעדרו של האל, משנה בימינו הבדידות הקיומית את פניה מנהיית לב נזילה למצב פעיל וקבוע, מדיד ומיועד למסחור ברשתות החברתיות. כי מהי הצעקה הקולקטיבית הגדולה שעולה מהפיד הכחול של פייסבוק, שאנחנו מקדישים לו כארבעים דקות ביום בממוצע, אם לא "הבחינו בי?!". אי אפשר להבין את האדם בן זמננו (ובן "העולם הראשון") מבלי להידרש לממד הנראות שמלווה אותו בכל אשר יפנה, משווע ל-reaction מפרגן או צוחק או עצוב גם במרחב הפיזי. אני לא כותב את הדברים מנקודת תצפית אולימפית; גם אחרי שמחקתי את האפליקציה וחסמתי מהנייד והמחשב את הגישה לאתר, כשכתי טופחת על הראש בציפייה שאגלה אותה אני מוצא את עצמי מביט בלי משים סביב, מייחל לזולת: הבת המבריקה, הבת המקסימה, האב המסור, האב המתמוגג, צפו בפלא. צפו בי. ראיתם?

האם רואים את אסנת ויילר? אסונה הגדול הוא שזה לא בהכרח משנה. כשאסנת יוצאת עם הכלב ומנסה למשוך אותו אליה, הנס מתרחש והיא זוכה למבט. אבל במקום שמחה או הכרת תודה ממלאת אותה אדישות, שהמודעות אליה לא מפחיתה אותה אלא רק מוסיפה עליה בושה:

אישה שחורה, ילדה גדולה מדי בעגלתה, באה מולה, נעצרת במרחק ממנה לנוכח המאבק, מחכה אולי שיסתיים. לבסוף חצתה את הכביש. אסנת התביישה, התביישה על שום המחזה והתביישה על שלא כל כך אכפת לה מהאישה הזאת, על שהיא חוסכת את בושתה לטובת אנשים אחרים.

זו נאמנות מעמדית כמעט דרוויניסטית ל"אנשים כמוה", שמי שמצוי מתחתיהם בסולם החברתי לא נחשב (אלא כמס שפתיים). אבל זו גם הודאה של אסנת בחוסר הכשירות שלה למלא את אחד מצרכיה המכוננים. בין ההבחנה באישה השחורה, ההבחנה בחוסר האכפתיות שלה עצמה והבושה הכפולה על שתיהן, אסנת ויילר לכודה בחדר מראות אין-סופי.

* * *

בשורות הסיום נדמה כי "אנשים כמונו" מסמן לאסנת, ולנו, את דרך המוצא. כשהיא חוזרת מחו"ל היא מגלה שבתה התקבלה לבית הספר לטבע, בהגדלה. למרות השרירותיות הגמורה, ההיתר לראות בחנה בת מיוחדת מחלף מאסנת "קריאת שמחה טבעית, בלי חברה". ומרגע שהיא מצליחה להשתחרר לשעה קלה ממבט ה"חברה" – או ליתר דיוק מהיעדרו – היא מיד בוגדת בכעלה, מעשה שפירושו עבורה כניסה לעולם המבוגרים, שעד כה עמדה על סיפו בהשתאות. כשאנו נפרדים מאסנת היא בחיק משפחתה, הבנות ודרור עסוקים בטלפון, איש לא מביט בה עוד והיא "קמה לענייניה". האם זאת גאולת אמת בזמן פציעות, בנוסח איוואן איליץ', או שמא דווקא חשיפה כי גאולה כזאת איננה אפשרית? את התשובה תיתן כל קוראת לעצמה, ואולי אין תשובה, כמו שבחיים אין תשובה. כך או כך, "אנשים כמונו" חורג מגבולות וממגבלות הסאטירה החברתית. ייתכן שבפנינו אכן עוד חבטה אכזרית במעמד החילוני-משכיל המבוסס, או עוד טיגון חניני שלו, אבל סיפורה של אסנת ויילר הוא גם – וקודם כול – דיוקן עשיר בדקויות מכאן וברחבות לב מכאן של אדם אחד, של כל אדם. אריסטו פוסק ב"פואטיקה" שלו כי יסוד האופי בטרגדיה נחות לגמרי לעומת הפעולה ונועד לשרת אותה, והדברים כנראה נכונים מבחינת אפקטיביות המחזה בזמן הצפייה. אבל מה שהופך יצירות אמנות לעניין הנוגע בחוויה האנושית הוא הדמות שבמרכזן, או האופן שבו הן מאפשרות להכיר אותה: לדעת עד תום, עד שאין לנו אוויר, מה זה להיות מדאם בובארי, רסקולניקוב או זנו קוויני. בספרה רואה ידלין את האדם המשווע למבט לשווא, לשווא כי לא יזכה לו ולשווא כי לא ידע מה לעשות בו. בין שני איברי הכותרת "אנשים כמונו" מסתתרת נקודה.

מצבה לשיר שלא נכתב

בְּנֵהֲרוֹת

מִצְפוֹן לְעֵתִיד

אָנִי פּוֹרֵשׁ אֶת הַרְשָׁת

אוֹתָהּ אֶת מְכַבְּדָהּ,

מְהַסְסָת,

בְּצִלְלֵים הַכְּתוּבִים

מְאַבְנִים.

(פאול צלאן, תרגמה מגרמנית תומר רוזן-גרייס)

אם שפה היא עור, מהי שתיקה?

את השתיקה אפשר לחשוב כפסל בלתי נראה מול הדיבור כפסל גלוי. אפשר לחשוב את השתיקה כרוח, כמים, כ"פסיביות אקטיבית", כפרק השתהות לפני לידה – לידה שנייה, מודעת גם ללידה הביולוגית, הראשונה. כל שיר מכיל את גופו הפיזי, את עקבותיו, את האופן שבו הוא פועל על הקורא ואת המצבה שלו, המקום שבו נכתב, התאריך המדויק – הביוגרפיה הפיזית של השיר. בקריאת השיר נולדת ממשותו שוב ושוב בתודעת הקורא. במובן הזה רוח השיר נולדת אין-סוף פעמים בתודעה. בדיבור אנו מעצבים התרחשות גלויה, שהיא תמיד בתנועה לעבר דבר מה, נניח מטרה. בשתיקה התנועה היא פנימית: פרישת רשת דייגים, ייצובה על ידי אבנים. בדיבור התנועה היא לכאורה קדימה, כלפי "עתיד" מסוים. בשתיקה התנועה היא "אחורית", איטית במהותה. השתיקה מעצבת את המחשבות, עשייה יצירתית בתוך המכלול השלם, המכילה את הגלוי, את הבלתי גלוי ואת מה שאינו ניתן לגילוי. מהו ההבדל בין אדם השותק בשנתו ובין אדם ער שותק? האם יש הבדל בין משקל המילים למשקל השתיקה? במובן הזה בפעולת הדייג, כפי שהיא מתוארת בשיר שלפנינו, יש אותה כוונה סקרמנטרית לגילוי או לאפשרות בריאה מתוך תשומת לב, דיסקרטיות, התעברות ורצון לא אגואיסטי; לפרוש את הרשת ולהמתין למה שיעלה בתוכה.

"בנהרות, צפונית מהעתיד" – מהם אותם נהרות והיכן מיקומם הגיאוגרפי? הייתכן שצלאן משרטט כאן גיאוגרפיה פנימית, נפשית, החוצה את הגבולות הפיזיים, ייתכן שאף את גבולות השפה? אותה היד הפורשת את הרשת פוגשת יד אחרת המכבידה את אותה הרשת באבנים – איזו מוזיקה עולה מתוך ההתרחשות הזו? באיזה איבר שומעים? ייתכן שבאיבר מטפיזי שאינו בהכרח אוזן? לחשוב את הרשת ככלי המיועד לתפיסתם של הדברים, לחשוב את האבנים כמשקל מאזן, כמסגרת אמיתית לדבר שיעלה ויגלה את מהותו.

השפה לא תמיד מצילה אותנו: לעיתים חושפות המילים חלל, ריק גדול; היעדר ניסוח של הדבר האמיתי, חוסר יכולת לתפוס אותו. הדובר מסתובב סביב המחשבות, עוטף אותן במילים בניסיון לחשוף את התוכן, ואף על פי כן נותר האחרון סמוי. הדובר מפסל צורות דיבור, בונה משפטים, מצרף מילים, רוקם סיפורים – וכל זה כדי שיכילו את מה שאינו ניתן להכלה. במובן הזה, תבניות השפה, אם הן מצליחות להכיל, הרי רק לפרק זמן מסוים.

לשתיקה כוח מילולי עז. כובד השתיקה מסרב להתמלל, להתדבר באופן הפיזי, זהו כובד מנטלי, מסה תודעתית רבת-צורות. שתיקה – מסה פעילה במצב לא דיבורי – מכה לעיתים יותר מאלפי מילים. השתיקה מכריחה לפעולה: עוולת התרגום, האינטרפטציה. מה אומרת השתיקה? אילו מילים היא לא אומרת ואילו מילים היא צורחת בשתיקתה? מהגר השותק שונה מאיש המקום השותק, כמו שהגיאוגרפיה המשתקפת מתוך דמותם תהיה שונה. מהגר השותק כשאנו יכול להשתמש בשפה החדשה מול איש המקום השותק מסיבות אחרות – ייתכן שמרובות יותר – עקבות השתיקה תהיינה שונות. מהגר המסתבך באריג התחבירי החדש שנדמה כמתפורר או מפורר את מה שרוצה להיאמר. איש המקום יהיה מלכתחילה במצב פריבילגי, שתיקתו תהיה סטואית מול השתיקה ההרמטית של תנועת ההגירה. איש המקום יתרוקן בשתיקתו, ייתכן שיצבור שלושה. איזו אנרגיה תצטבר בשתיקת ההגירה, בוו שאינה יכולה להתמלל בשפה החדשה?

משקל השתיקה (האין צליל)

בשתיקה הדיבור דומם, מעמיד פני מת. המילים ממשיכות לנשום מתחת לשכבות השתיקה, תת-קרקעיות. שתיקה היא מסה, חומר פעיל במצב גושי רדום, קרינה רדיואקטיבית המפעילה את השותק ואת האדם העד לשתיקה באופן לא גלוי. אפשר לחשוב את הדיבור כפסל גלוי, או לחלופין את השתיקה כפסל לא נראה. שתיקה היא חלק מהמערך הקומוניקטיבי הכולל. במודע או שלא במודע אנו משתמשים בשתיקה באינטראקציה היומיומית שלנו.

אפשר למנות תופעות שונות של שתיקה:

- הפסקה בתקשורת עם האחר
- המתנה, השתהות, גיבוש דעה
- הקשבה עמוקה: לאדם אחר, לטבע, לרעשים, לקול פנימי
- התנגדות, כעס, מחאה
- סירוב להעיד על האמת
- הסכמה טוטאלית עם דבריו של האחר
- שתיקה רליגיוזית, קרבה לאל, מדיטציה
- שתיקה כקונניה
- מצב של שלווה סטואית
- חוסר יכולת לדבר

עם פיתוח היכולת לשתוק אפשר ללמוד כיצד לקבל אחריות על מה שאומרים. אפשר להרגיש את המשקל של המילים, כמו שאפשר להרגיש ולאמוד את משקל האבן. אפשר לתפוס משמעות באותה מידה שאפשר לשער את קיומם של אותם הנהרות המצויים צפונית מהעתיד.

השפה מתקדמת, פורצת ממדים. המשקל המדויק של הדברים מאפשר גם את לידתם. לכל גורם יש המשקל המסוים שלו. ההשתהות בתוך השאלה תביא גם את לידת התשובה. בשירו של צלאן העתיד משרטט אפשרות של תשובה, מענה. הצפון מייצג את איכויות הקור, את החשיבה האובייקטיבית. האבן היא הווה, הצל עבר. בין כל האלמנטים עובר חוט סמוי המחזיק את המכלול. השיר מביא את הגורמים, את "הדמויות" שיש ביכולתן לפעול ולברוא עלילה מתוך אותן תשומת לב ודיסקרטיות, אך באותה מידה יכול הכול להיעלם אל תוך אין סתום.

כל אדם הוא אי של שפה

הביוגרפיה הנפשית, בניגוד לביוגרפיה, אינה כלואה בזמן. היא קיימת מעבר לחלק המצומצם של הביוגרפיה הפיזית, הגלויה לעין, הניתנת ל"הוכחה מדעית", חומרית. למרות ההקשר הלאומי/פוליטי, הספציפי מאוד, נותרת לכל אדם אפשרות, גם אם מצומצמת וחשאית ביותר, לכתוב את קורותיו ואת סיפור חייו במה שמכונה כתב יד. אף אדם מבחוץ אינו יכול לכפות זהות על מישהו אחר. בתקופה הספציפית שאנו חיים בה הכול נתון בשינוי, בהתפוררות ובהתמרה. במובן הקיומי התהום שאנחנו עומדים על פיה ממשית יותר מאי פעם. זוהי תקופת סף שבה אפילו שפת האם כעור ההגנה הראשוני היא שקופה או רוצחת. ההגירה הפנימית היא אפשרות מתבקשת, ובתוכה, מתוך השתיקות וההשתאות, עשוי להופיע הקשב המסוים, זה היוצר תנועה חדשה, צמיחה, התכוונות אל איזשהו עתיד.

כל אדם הוא אי של שפה בתוך ים מילולי דינמי שאליו הושלך. כל אדם הוא אי של שתיקות.

שתיקותיו של פלוני לעולם לא תהיינה זהות לשתיקותיו של אלמוני. המעשה הפואטי הוא המחולל טרנספורמציה בדיבור ומצליח לצמצם את הפער בין שתיקותיו של פלוני לשתיקותיו של אלמוני, והדבר מתרחש בהכרח בממד הבלתי גלוי, בסוד, בשתיקה.

שפת המהגר, לדוגמה, תתקיים בגיאוגרפיות מקבילות, במסלולים נוספים. באיזשהו אופן תתקיים עודפות מסוימת, בזבוז או לחלופין התכלות.

כל אדם הוא שפת אם פרטית, נוסף על שפת האם שאליה נולד, נוסף על

כדי להבין את השתיקה אנו זקוקים להקשר ספציפי. שתיקה יכולה לקשור או להפריד, לרפא או לפגוע, לגלות או להסתיר – תלוי בהקשר שבו היא מופיעה. הידיעה תתגלה ככוח פנימי שאינו תלוי במילים, כוח הנמצא מעבר לשפה, למרות השפה, ייתכן שבמקביל אליה.

השתיקה בהקשר הרליגיוזי וייתכן שאף שבהקשר הפואטי היא אותה ההשתהות המהוססת, פתיחת המרחב הפנימי, הקשבה המאפשרת את לידת המילה.

הפואטיקה מתחילה פעמים רבות ממצב של שתיקה, השתהות, ייתכן שאף אילמות בתוך האין הפילוסופי, הטרנס-דיבורי. מתוך כך עולה המילה, עם המשקל הפנימי האבסולוטי שלה, ומכאן מתחילה דינמיקה חדשה: השיר, המילה, פוגשים את הקורא ומעירים בו תנועה ויטלית חדשה. בהקשר הזה אפשר לחשוב את המילה כאבן וכמים בו זמנית.

מצד שני הדיבור מביא עימו את "סכנת הצל", הפטפטת.

השתיקה, ובעקבותיה פיתוח "חוש הדיסקרטיות", יכולה לשמש כמאזניים הבוחנים את המשקל הממשי של הדברים. הדיבור עלול להיות גנדרנות דקורטיבית של הפרסונה ("הנוצות של האגו"), ואילו השתיקה היא הזיכרון העתיק המסיר את הקליפות ומאפשר למהות לגלות את פניה. זוהי תנועה איטית, שקטה, אינטימית – החלק הלא גלוי. אפשר לומר שבאותה מידה שלומדים לדבר יש ללמוד לשתוק; כוח ההמתנה, היכולת להתגבר על הצורך הכמעט רפלקסיבי בשיתוף; השתלטות על "מצבי פטפטת", על לדבר בלי לומר דבר; לפתח את "חוש הדיסקרטיות" הגורם לשתיקה להיות איכות פעילה בנפש, כוח יוצר ולא אילמות משותקת.

שפות האם החורגות שהוא רוכש. כל אדם הוא שתיקת אם, צלילה במחוזות השפה הגלויים, במחוזות הבלתי גלויים ובמחוזות הבלתי ניתנים לגילוי. מה יכול לאפשר בתקופה הזו קתרזיס: שתיקה, דיבור, הגירה, היאחזות, שפת אם, שתיקת אם? האם אנחנו זקוקים לקתרזיס?

מצבה לשיר שלא נכתב

קליטת צליל, קולו של דבר, אינה זהה להבנת המילה המגדירה את הדבר (לדוגמה: צליל המילה כיסא לא עוזר לנו להבין את משמעות המילה כיסא). הצליל הוא הפתח, ההתקדמות אל עבר המשמעות. כמובן, יש מילים שבהן הקשר בין הצליל למשמעות ברור יותר, לדוגמה: רשוש. שפה קשורה לחוש המגע (עור) ולחוש השמיעה. המילים יכולות לעטוף אותנו, ללטף, לחשוף, להכאיב, לרגש, לבייש... באותה מידה גם השתיקה: "עטוף שתיקה".

כשמילים נוגעות בנו אנו מסמיקים, העור סופג את השפה. באופן פרדוקסלי, מצד אחד השפה מגנה עלינו, עוטפת אותנו, ומצד אחר יכולה לחשוף: "לתפוס שקר". מילים קשורות בשיווי משקל, באיזון ובמדידה. לא בכדי הביטוי "שקול את מילותיך": הידיעה שאין דרך חזרה או שאמירה מסוימת מחייבת, יש לה משקל, אובייקטיביות אקולוגית אפילו. צלאן יצא כנגד הברור והמובן מאליו. האמנות חייבת להטיל ספק ולהיות מוטלת בספק. הפואטיקה שלו מבטלת את המבט הפרספקטיבי, מזיזה את תודעתנו מהיצמדות לתבניות חשיבה ידועות מראש. זוהי פואטיקה המציבה אותנו מול התהום, מול הצל והאין הגדול, ובאותה עת מפנה את מבטנו אל אפשרות, אמנם "צפונית מהעמיד", אך עלינו לנוע פנימה בתוכנו, לחפש מחוזות אחרים, להכין את הרשת הסימבולית, להניח אבנים ולהמתין; לפתח את יכולת ההשתהות, לכוון את המטרונום הפנימי, להחזיק ולהכיל בתוכנו את החרדה הגדולה שלא נצליח להעלות בחכתנו דבר, שהכול היה לשווא.

כל כתיבה היא ניסיון, מילוי פערים, פרישת רשת מן המקום שבו אנו נמצאים אל עבר המקום שבו היינו רוצים להיות. כל כתיבה מכילה געגוע ללא מושא; כמיהה אקטיבית אל "משהו" המצוי מחוץ לכלא גבולות הגוף. זוהי כמיהה ללא רצון אנוכי החושק "לקחת משהו" בשביל העצמי, אלא יותר נתינה בשביל משהו אחר, ייתכן שאף התרוקנות מאותו עצמי שאת קיומו אפשר לשער, באותה מידה שאפשר לשער שיש מקום הנמצא מעבר לגבולות העתיד. כל שיר מכיל את גופו הפיזי, את עקבותיו, את האופן שבו הוא פועל על הקורא ואת המצבה שלו, המקום שבו נכתב, התאריך המדויק – הביוגרפיה

הפיזית של השיר. ייתכן שכאן נכנס שוב אלמנט הסקרמנטיות, באופן ממשי ולא מיסטי. תשומת לב וריכוז המגיעים דרך חלל השתיקה המאפשר את תפיסת הדבר ואת בריאת הצליל המלווה כל תופעה. השתיקה כגורם מווסת, כמאזניים פנימיים המאפשרים את סינון התנועה. במובן הזה אפשר לראות בבחירת משה את הפחמים הבורעים ולא את היהלומים בחירה של אומץ לב וחוכמה גדולה. הפחמים העניקו לו את "כוח הגמגום", את ההשתאות של המילים בחלל הפה לפני צאתן אל אוויר העולם. הלשון הכבדה – ייתכן שזו ברכה ולא קללה. בעשייה פואטית עשויה השתיקה לאפשר חלל פנימי המפורר בתוכנו מושגים קודמים ומאפשר להם להיוולד מחדש. התנועה הפנימית, החשאית, מקדימה את הצורה. זוהי בדיוק תנועה שאפשר למצוא ב"נהרות מצפון לעתיד", אם מצליחים להגיע לשם, בתודעתנו.

זהו רגע קריטי להיוולדות המילה או לנסיגתה.

לא להופכה למשהו "השייך לי", לסרב לכווץ אותה בתוך משמעות מסוימת. לתת את המילה חזרה אל עצמה, אל הכוח הפואטי הטמון בה. במובן הזה השתיקה היא זו המאפשרת את הקשב המסוים המקרב אותנו חזרה אל המילים, אל בערת הפחמים, אל ניצוצות היהלום.

בהתחלה לא רצתה לנסוע בכלל. המחשבה על המסע לאי התישה אותה בלי שארזה אף בגד או הודיעה במקום העבודה על ההיעדרות הצפויה. היא לא חששה שיסרבו לה. הפרויקט עם הלחצים והעומסים הגיע לסימום, ומבחינת מנהליה לא הייתה כל מניעה שתיסע בהתראה קצרה, גם לשבועיים. אחרי ימים של התלבטות אהבתה לאחותה הקטנה גברה על ההסתייגות. זו הילדה שלה, התינוקת שאותה גידלה בהיותה בת-עשרה מהגרת. "אור בחלונני", נהגה לקרוא לה. לא ייתכן שתיעדר מהחתונה. והיה חשש נוסף, מעיק ומרעיל, שהתלווה לאי-הרצון לנסוע. היא חיה לבד, מאוהבת בגבר שאינו רוצה בה. היא כרוכה אחריו וליבה סופג מכות כבר יותר מחצי שנה. ההתאהבות הזו הותירה אותה עצובה ובודדה אף יותר ממה שהייתה לפני שהכירו. היה עליה לנסוע לחתונה לבד ולחזור לבד. היחסים ביניהם ברורים ומעורפלים בה בעת. הוא הצהיר באופן מנומס וחד-משמעי כי אינו חפץ בזוגיות, על כל פנים לא איתה. טוב לו בחברת כלבתו בת החמש, רועה בלגית מעורבת, דקה ופראית, שאותה אסף כאשר הייתה גורה בת חודשיים מצער בעלי חיים חדרה. את כלבתו הוא אהב אהבת אב יוקדת, אך כלפיה, וכלפי נשים עלומות אחרות וצעירות ממנה, כך חשדה, החזיק ביחסי חיבה משתנים. אמנם חזר וטען כי הוא לא מוצא בה פגם וכי חברתה נעימה לו, אך ליבו לא נפתח אליה, הוא לא התאהב. היא לעומתה התאהבה בו עד כלות, אף שגילו עלה על גילה בכמעט עשור ולשונו וגופו כבדים היו. הם נהגו להיפגש אחת לשבוע בשעה שהייתה נוחה לו, לרוב בשעת ערב מאוחרת. במקצועו היה מוזיקאי, על כן לא הרבה להשכים קום, אך למען כלבתו היה קם בבוקר המאוחר ומוציא אותה לרחוב שתטיל את מימיה ותררוח את גופה הנמרץ בריצה מרוסנת לצידו.

מניסיון נסיעותיה הקודמות לחוץ לארץ למדה שככל שהתרחקו גיאוגרפית, כך הגדיל לחפש את קרבתה, קרבה וירטואלית אמנם, אך תכופה מהימים שבהם שהו באותה עיר והמרחק בין דירותיהם הסתכם בעשר דקות של נהיגה איטית, מכבדת הולכי רגל ורמזורים צהובים.

ביום שנחתה על האי הוא כתב לה שפרסם בפייסבוק עדות ל"שוברים שתיקה", ושסביב הפרסום מתחוללת סערת רשת. היא הבינה מיד במה מדובר. עוד לפני שקראה את הדברים. אחרי הפעם הראשונה ששכבו הוא הראה

לה את אלבומי התמונות שצילם בתור חייל בן תשע עשרה באינתיפאדה הראשונה. זה היה מחזה משונה: גבר גדול, עירום, גופו רופס ומכוסה שיער סמיך וכהה, שבחלקו הפך שיבה, מתהלך הנה והנה ומניח לפניו על המיטה הסתורה אלבומים ישנים, עשויים בקפידה. התמונות הודבקו זו לצד זו בהתאמה מחושבת, וליד כל תמונה נוספה רצועת נייר עם תאריך ומקום. הוא סיפר לה שכבר אז נהג להסתובב עם מצלמת כיס פשוטה ולתעד דברים שנראו לו מעניינים. סקרנותו, הפתאומיות שבה פרצו המהומות והיעדר הפקודות אפשרו לו לצלם כמעט באין מפריע את אשר ראה. פריימים חתוכים במדויק הציגו את שגרת יומם של הפלסטינים ושל החיילים: צמיגים בוערים חוסמים רחוב צר, שורה של גברים שענייהם קשורות וגופם חף מבגד למעט התחתונים עומדים בגבם אל המצלמה, ומאחוריהם נפרשת שורה של חיילים, נשקם משתלשל ברפיון מכתפם, דלתות בתים מנופצות ולצידין מקשה קפואה של ילדים ונשים, חיילים צעירים, לא יותר מנערים, אוחזים בידיהם אלות ומחייכים למצלמה. את המצגת ליווה בשטף דיבור קדחתני שהיה בלתי אופייני לו בימים כתיקונם. לרוב היה שתקן, את מרבית הבעתו העתיק למוזיקה, להלחנתה ולנגינתה, ובא בדברים רק אחרי ששתה או עישן, ותמיד על הנושאים שהיו קרובים לליבו, מוזיקה שאהב ומוזיקאים שהעריך, בלי לבקש שתבוא אף היא בדברים. גם אז היא רק הקשיבה והתבוננה, פעם בתמונות ופעם בו. תמונה אחת לכדה ביתר שאת את תשומת ליבה: על צידה של תלולית חול הוטל אדם דק גו וכפות, מטפחת לבנה מגולגלת מהודקת סביב ראשו ומכסה את עיניו. הוא לבש מעיל כחול מרופט ומכנסי טרנינג מלוכלכים, ולרגליו נעל סנדלים מאובקים. הוא שכב בתנוחת עובר ואור שמש קופח שרטט בפרוטרוט את מתאר גופו השבור. הוא סיפר כי הגבר שבתמונה נעצר על ידיהם, אך מכיוון שתאי המעצר היו מלאים עד אפס מקום, הושלך ליד עמדת ש"ג. הוא שכב חבול ממכות שקיבל במשך לילה שלם, ובבוקר נמצא מת. תחושת קבס גאתה בה. שוב לא יכלה לשמוע על המתרחש בתמונות בעוד היא שוכבת עירומה במיטתו של מי שזה עתה גמר בתוכה. מניסיון עבר ידעה כי לא מעט הלומי קרב חשים דחף לדבר על הטראומה שחוו דווקא בתום התעלסות. משהו באינטימיות הגמלונית, הבהולה, של שניים הנועצים והמרפים את גופם זה כנגד זה בראשונה, מעורר בהלומים כורח להתוודות. ללא מילים ביקשה לסיים את מתן העדות, התרוממה מעל הסדינים הספוגים והחלה מלקטת את בגדיה שהוסרו ופוזרו שעתיים קודם לכן. אך עתה היא הקשיבה לו בחמלה יתרה, מצמידה את אוזנה אל מכשיר הטלפון המלוהט, מנסה ללכוד את מילותיו כולן, על אף ההפרעות התכופות בקו הרשת האלחוטית. האוקיינוס המה מתחת לחלונה, ודבריה המנחמים צפו

ונבלעו לסירוגין, כמו צבי ים המפלסים את דרכם אל החוף הסלעי בין נחשול לנחשול. כאשר סיים לשטוח בפניה את מניין התגובות התומכות מכאן ואת אלה השוטמות מכאן, שמעה ברקע את נביחותיה השמחות של כלבתו. "היא אוהבת אותך כל כך", אמרה לו ברוך, "אולי תצאו לטייל בפארק. זה יעשה לך טוב, יפוגג את המחשבות". הוא השתתק. מלטף את כלבתו, ניחשה. "נשיקות", אמרה את מילת הקוד שאימצה לעצמה לסיום השיחות עימו, מילה שלא היה בה מן הניכור של הפרידה המנומסת לשלום, אך גם לא מן הדביקות של אהבה יתרה, ועמדה לנתק. "נשיקות", ענה במפתיע, "תודה. תיהני עם משפחתך. נשיקות". וניתק ראשון.

אחותה הקטנה הייתה כה יפה בשמלה לבנה ופשוטה, נקייה מקישוטים. גבה נבט חשוף, ולרגליה ענדה סנדלים עם עקב סיכה – מלאכת מחשבת של רצועות דקות בגון עירום. על ראשה הונח זר שזור מפרחי האי, ופניה כמו אורו מתחת לעלי הכותרת המסתלסלים והרכים. החתן לבש חליפה אפורה מהוגנת, אך לרגליו גרב גרביים מעוטרים בלוייתנים מצוירים. אף סיכת עניבתו עוצבה בצורת זנב לווייתן. היא זכרה שאחותה סיפרה לה שזוהי החיה החביבה עליו, וכי אחת הסיבות לאהבתו הגדולה לאי היא שפע נקודות התצפית שמהן אפשר להשקיף על הלווייתנים הנוודים.

התמונות של הזוג פוסע על סלעים שחורים שטוחים, נזהרים מפני רסס האוקיינוס, מילאו את כרטיסי הזיכרון במצלמתה של הצלמת המקומית, אישה צעירה בעלת איברים ארוכים, שזופים וגמישים ושיניים חשופות בחיוך צחור תמיד. השבועות שחוברו יחדיו מקרעי אמונות ודתות, זו היהודית, זו הקתולית וזו של האי עצמו, נאמרו בחגיגות על המדשאה הגזומה של הגן הבוטני, לרגלי העץ הכביר שהצן את הבאים בצל כפותיו המפורצות. הייתה זו חתונה קטנה ורוב האורחים, כעשרים במספר, היו בני משפחתו נעימת ההליכות והכול-אמריקאית של החתן, אנשים שנוחים לחייך ומכבירים לחבק. בייחוד יצא ליבה אל סבו של החתן, גבר בשנות השבעים לחייו, גבה קומה באופן מיוחד. פניו העליונים של הסב נצרבו בשמש של האי לכדי ורוד בוהק, ואף עיניו קרצו אליה בתכלת יוקדת. אמנם חיתוך דיבורו האופייני לתושב המערב התיכון הקשה עליה להבין את דבריו במלואם, אבל היה ברור כי הוא מפטיר דברי נועם מבודחים. לעומתם משפחתה הקטנה הייתה עשויה טלאים-טלאים, הן עקב גירושי הוריה עוד כשהייתה תינוקת והן בשל נישואיה השניים של אימה. חרף הדמיון שבין בעלה של אימה ובין סב החתן בשל הקומה התמירה שניחנו בה השניים, היה בעלה של אימה אדם קשה ונוקשה. אמנם לאחרונה קפצה עליו הזקנה, כופפה את גבו וריככה את רוחו,

אבל אופיו נותר כפי שהכירה בנעוריה. אחותה הקטנה היא בתם, אך בשבילה הייתה האור שבחלון.

ההמולה השמחה של האורחים נותרה תלויה מאחוריה כמו דוק גשם דק שחס על ערב החתונה ולא הגיח מן האוקיינוס לעבר היבשה כתמול שלשום. היא צעדה לתוך הסבך השחור, נושכת את שפתיה לבל תתחיל לבכות בטרם עת. אסור שהחוגגים ישמעו את בכייה. הטבע האלים של האי השתלח ללא רחם גם בתוך תוכי הגן הבוטני המטופח. פסיעות ספורות אל מחוץ לשביל החצץ והיא מצאה את עצמה במעבה חורש אפל: ענפים השתרגו מעל ראשה, שורשים בולטים ומעוקלים חבטו בקרסוליה, עלווה טחובה ומרקיבה נפרשה תחתיה. מעליה התנוצץ ירח לבן ומרהיב וצורתו קרס מתעגל של רב-שודדים. החושך אטם את גיצי האור המלאכותי והכוכבים הבקיעו חריצים באפלה הסמיכה. היא התיישרה על מארג צפוף של פרחים ועלים והתייפחה. היא לא קינאה, אלא ביקשה לדעת מדוע היא מרגישה כה לבד אף שהברמנית היפה החמיאה לה על שמלתה הצהובה, הקצרה במידה, ומוגה לה עוד ועוד מקוקטייל הבית, שהיה תמהיל של הרבה רום וקורטוב מי פירות אדומים ומתוקים. היא נהנתה מתשומת ליבה של האישה היפה שנראתה בת גילה. לאחר שלגמה במהירות שלושה גביעים סיפרו זו לזו את קורות חייהן. האלכוהול חידד את שפתה, והמשפטים המבוססים היטיבו לתאר את עיר עלילותיה. הברמנית סיפרה לה על עלילותיה שלה, על בריחתה מעיר גדולה אחרת, שמלבד שמה לא בורכה במלאכים, על חייה על האי שהעניק לה שמש לוהבת וגשמים רבים והביא לה מרגוע. לרגע שקלה לספר לברמנית על מי שאהבתה נתונה לו, על חצאי המשפטים שפלט בלומות ומאולצות כשביקש לקבוע עימה פגישה, על ההתראויות הקצרות בביתו, אחת לשבוע או לשבועיים אם זמנו לא עמד לו, על המין המקוטע, המתנשם, חשוך המגע. אך החרישה, ולא מפאת בושה, אלא בשל החשש שנואשותה הצורבת תכביד על בת שיחה. הברמנית נפנתה לשרת אורח אחר, נער אדמוני וצנום, בן דודה של החתן. אחרי שמילאה את כוסו של הנער והוא התרחק מן הבר, היא הניחה כף יד שחומה, עם אצבעות דקות ורכות, על זרועה החשופה ובשרה נעשה חידודין חידודין. הן השיקו כוסות והברמנית קרצה בעינה וצקצקה בלשונה, "צ'ין-צ'ין". מיד אחרי שרוקנה את הכוס הרביעית הבינה כי זה היה המעט שהגדיש את סאת השכרות. היא ביקשה סליחה, מלמלה בדבר גיחה דחופה לשירותים להתקין את האודם שלבטח ניטשטש ונתמרח מעל שפתיה, ונמלטה.

עתי מיאוס קר התגעש בתוכה. המיאוס גבר על מתיקות מי הפירות ועל מרירות הרום, והתפרץ מתוכה ביפחות נצרדות ובמטח דמע שיכור. חברות

וחברים רבים הפצירו בה לנהוג בעצמה במידת הרחמים ולהיפטר ממנו, כי כל עוד הייתה נתונה בכבלי הקשר החד-צדדי היא התאכזרה אל עצמה וייסרה את עצמה כמו ידיה. ממנו לא תבוא ישועת ההיפטרות, כי לו הייתה ההיקשרות הזו נעימה לרוב, ועל כן עלול היה לגוררה שנים בלא שינוי, ושנותיה נוקפות, והיא כבר בת ארבעים. כאף שחשה קהויה הזכיר קול דק בראשה שעליה לקום, לנער פיסות אדמה ואניצי עלים מעל שמלתה, לייבש את עיניה ולפלוס את דרכה חזרה, אל רחבת הדשא המוארת. היא קמה באחת, כשלה מתוך הסבך ומצאה את השביל אל ביתן השירותים. שם ראתה כי הנוק אינו נורא כל כך. אמנם עיניה האדימו קלות, אבל גם אפה היה אדום, כי לא הקפידה למרוח עליו די קרם הגנה שעה שטיילה על החוף אחר הצהריים. היא קינחה את אפה הבוהק, טפחה קלות על לחייה שיאדימו בהתאם, וניגשה בראש מורם לשולחן הסעודה. אימה רשפה לעברה דבר מה בלשון הארץ הישנה כדי שהאחרים לא יבינו, אך היא לא שמעה ולא הקשיבה. בדיוק החל סבב נאומי הברכות לזוג שזה עתה נישא. היא מילאה את כוסה ביין והמתנינה לתורה בעיניים נוצצות. היה ברשותה פסק זמן של חמישה נאומים עד שגיע תורה לברך. היא ידעה בדיוק מה תאמר כדי לעורר קריאות פליאה של הסובבים. היא תתאמץ ותבלע את עיצובונה כדי לשמח את אחותה.

הסעודה הסתיימה והחלה מסיבת הריקודים. רקדו כולם, אימה הצוהלת והבוכה לסירוגין, בעלה הכפוף והזחוח, הסב הדברן החביב, בן הדוד האדמוני המבוסס. כולם הניעו את גופם וגפיהם למוזיקה קצבית, משופעת בס ומלל קופצני שאותו התקשתה להבין. מה הייתה שונה המוזיקה הזו מהמוזיקה שהלחין וניגן מאהבה. המוזיקה שלו הייתה מתאוננת ונצרדת, משופעת ניסורי גיטרות והמהומים אלקטרוניים אקראיים, ומילות שיריו תיארו מציאות של בדידות וניכור. צל מאהבה הבלוי את עצמו לרגע וכמו היסה על המולת הרוקדים. אך היא מחתה את מצחה ופסקה שלא לעמוד מנגד, עליה להשתתף, גם אם בעל כורחה, ולחבור מיד אל הרוקדים. הנשים שילבו במעגל הריקוד שלהן ולא הרפו ממנה. אך כאשר בא פזמון שלא נעם לאוזניה היא בכל זאת פרשה מהמעגל ותרה אחר הברמנית. זו כבר סיימה את עבודתה ועמדה ללכת, האלכוהול הונח זמין על שולחן הסעודה ושירותי המזיגה לא נדרשו עוד. כאשר ראתה אותה מתקרבת הניחה את מיטלטליה על השביל וניגשה להיפרד. "דרך צלחה", אמרה ונישקה ללחייה האחת, ללחייה השנייה, ואז בשלישית לשפתיה, נשיקה חטופה, מרפרפת, מגעה כשל פרח מגנוליה בנושרו על אדמה, נטלה את מיטלטליה ופנתה לשביל החצץ, החוצה מן הגן. מאחורי גבה המתה המוזיקה, קריאות עליצות הופרחו מעל בריכת אורות צהובים, בריכת נוגה קטנה

ומרובעת, וסביב נחה העלטה ובתוכה התגודדו העצים, הסלעים והאוקיינוס הבלתי נראה, שהדהד והמהם ופכפך בקרבת מקום בעמימות של תהום רובצת. היא פסעה חזרה אל האורות וידיה זעו מעל ראשה מעצמן, לפי הקצב, כאילו המוזיקה הייתה רוח וידיה ענפים. היא רקדה, ואגב הריקוד המשולח הגתה במאהב הלא-שלה בארץ הרחוקה, שהייתה נותנת את האי והאוקיינוס גם יחד כדי לרקוד זה עתה מולו. הוא עצמו לא רקד, אבל גילה הנאה מציצנית בצפייה בנשים רוקדות. זאת סיפר לה פעם בהיסח הדעת, שיכור ומעושן, כאשר צפו יחד, שרועים על ספתו האפורה ומחזיקים ידיים מזיעות, בסרט דוקומנטרי על להקת פוסט-פאנק בריטית שחיבב במיוחד, להקה ששמה "הנפילה".

האי סירב לשחרר אותה לדרכה. שדה התעופה באי היה מהקטנים שהזדמן לה לפקוד, אך ממורק וממוזג. היא צלחה את כל בדיקות הביטחון הרגילות ואחת נוספת, מפתיעה, בדיקת פירות, שבעקבותיה הוחרם ממנה תפוח, פרי דאגה של אימה לשעות טיסה. כאשר כל הנוסעים כבר היו ישובים במקומותיהם, חגורים, מתודרכים ומנומנמים, הודיע הקברניט במבטא נוקש ומצוחצח ובשמץ עליצות מעושה כי נמצאה תקלה באחד המנועים וכי על הנוסעים להמתין שעה קלה עד שתתוקן. הנוסעים נאנחו. היה זה בוקר של ערב יום השנה החדשה, והיו בהם שקיוו לבלות את מה שנותר מהחג בחברת יקיריהם בתום ארבע שעות הטיסה. היא לא נאנחה. אמנם הייתה רוצה לטייל עוד כברת דרך על החוף המחופה חול וולקני שלא דבק בגוף הלח, לטמון את אפה ברחמי פרחי המגנוליה שנשרו כל העת מהעצים, להקשיב לרוח הנוהמת בצמרות הדקלים הגבוהים, הדקים והגמישים, הנוחים להשתופף ברוח. אך יותר מכול רצתה לחזור הביתה. שעת ההמתנה האחת הפכה לשלוש, ובתומן הוכרו כי המטוס אינו כשיר להמריא. הנוסעים נתבקשו לעוד המתנה כדי לקבל שיבוץ לטיסה חלופית. בינתיים היא הודיעה לאחותה כי טיסתה נדחתה והגתה במאהבה, שיום נוסף עתיד להשהות את מפגשם. היא שקלה להתקשר אליו, לספר לו על העיכוב המאוס, המיוזע, אך השעה אצלו הייתה שעת לילה. לרגע דמיינה את חדר השינה המועם, את הבגדים שלבש באותו יום מגובבים בערימה על שידת עץ קטנה לצד מיטתו, הר גופו מונח ללא נייע תחת שמרכת חורף וקול חרחור דק מיתמר מלוע ההר אל האוויר הקר שבחדר. גם בחורף הקפיד לישון בחלון פתוח. גופו חמד קור במידה שגופה ביקש חום. אך לא זו הייתה הסיבה לכך שלמעט השבועיים הראשונים להיכרותם מעולם לא חלקו מיטה לשנת לילה. אחרי שבועיים הוא ביקש במעין התנצלות מגומגמת שלא תלון אצלו יותר, כי אינו ישן בטוב בקרבת אדם אחר, בין השאר כי הנשימות הזרות מצטלצלות באוזניו כאילו היו קולות אזעקה של

קטנוע שנחבט באמצע הלילה ועתה מדיר שקט מרחוב שלם, ואיש לא קם להרגיעו.

לכבוד יום השנה החדשה תכננה המשפחה הכול-אמריקאית של החתן מסיבת בריקיו על שפת הבריכה במלון שבו התארחו. אחותה הקטנה שמחה מאוד שבדרך נס וקלקול יעלה בידה להשתתף באירוע החותם את חגיגות החתונה, ומסרה לה את כתובת המלון. סוכם כי תיקח מונית מהשדה מיד עם היוודע מועד טיסתה החלופית. בתום המתנה נוספת הוקרא שמה וכרטיסיה החדשים הונפקו. היא עלתה על מונית וזכתה סוף סוף לפשוט מעל רגליה את הגרביים שנועדו לחמם במהלך הטיסה את כפותיה הקרות-תמיד. היא התרווחה בשתיקה בתוך מונית חרישית ששעטה על כביש טבעתי, הכביש היחיד שנסלל על האי, נסיעה בשעת שקיעה שנדמה שתימשך עד אין קץ. בצידי הכביש עצי ענק התלכדו לכדי חומות חיות, מלחששות, הצמרות נוגעות אלה באלה. דקלים דקים וארוכים, שלא ראתה כמותם בארצה המשופעת עצי דקל, הבליתו את כפותיהם השחורות, מחודדות האצבעות, כנגד השמש השוקעת. שדות דשא פרא איגפו את הכביש, מאיימים לבולעו. העשב הצפוף, הגבוה, נהם ברוח שקמה ועלתה באחת מן האוקיינוס ובאותה פתאומיות שככה. לא קרה דבר בנסיעה הארוכה, לא דבר מה מטרד ולא דבר מה נעים, רק נסיעה לשם נסיעה, בתוך אפלה מתעבה, בתוך טבע בלתי מרוסן שהצמיח עוד ועוד מהירוק האלים, המשתרג, הממטיר על הקרקע התחוחה פרחי מגנוליה עצומים, והאוויר כולו התבשם ונדחס בריחם החריף-מתוק.

כולם שמחו להתראות עימה שוב ואף היא עצמה שמחה. עתה לא הרגישה בודדה. היא ביקשה לטעום מכל הטוב שהוצע לה, מן הבשר ומן היין, מן הלחם ומן הפרי. היא נהנתה לשוטט חבוקה בזרועות אימה בטיילת המרוצפת אבן לבנה ולהעריץ בקול, מתוך שכרות משותפת, את הירח שתפח והתעגל כבטנה ההרה של האם הבתולה בציורי הבשורה. אחותה הציעה לה שתבדוק את שעת טיסתה החדשה, כי כמה מבני משפחתו של החתן עמדו אף הם לטוס באותו הערב, וכך יוכלו לחלוק מונית לשדה התעופה. כאשר הוציאה את שרוולית המסמכים מתוך תיקה חרדה גדולה אחזה בה. כרטיסי הטיסה נמצאו במקומם, הן הישנים והן החדשים, אך הדרכון לא נמצא. מיד קמה המולה, אך לא ההמולה המטיפנית והנופנית שהייתה נהוגה במשפחה שלה, אלא המולה חומלת ועניינית של אנשים שנוחים לחייך ומכבירים לחבק. בתוך דקות ספורות איתרה אחותה הקטנה את מספר הטלפון של תחנת המשטרה בשדה, ובתום שיחה קצרה נמסר לה כי דרכונה מחכה לה בתחנה. עליה להגיע עם כרטיסי הטיסה ועם תעודה מזהה חלופית והיא תקבל את הדרכון לידה. נדמה היה

כי רק עתה התרצה האי וניאות להניח לה לעזוב. היא ואימה, שמחמת בהלת הדרכון התפכחו באחת, שבו אל היין, ועתה היו מבוסמות שתייהן, אימה מעט יותר ממנה. הירח כמו שרטט להן שביל צהוב ורוטט, והן התנדנדו עליו בצעדי ריקוד מאוחדים לעבר האוקיינוס. לראשונה זה חודשים ארוכים לא חשבה עליו, וכאשר מצאה את עצמה שנית במטוס, ארוזה בחגורת בטיחות, בדידותה כמו נסדקה ונשרה מעליה וליבה התרווח.

השיבה מהאי הייתה קשה כפליים. נוסף על יעפת היה עליה להתמודד גם עם מעבר עונות חד. היא חזרה ב-1 בינואר. כבר בעשור הראשון להגירתה היטיבה להכיר כי דווקא ינואר, ולא דצמבר או פברואר, הוא החודש הקר ביותר בארצה החדשה. בדצמבר יש עוד מהימים החמים של הסתיו, ואף מימי החמסין המאובקים. ואילו בפברואר כבר נושבת רוח אביבית, שעות האור הולכות ונצברות, והגשם נסחט ומתמעט. אך בינואר לא היה לא מהשארית הסתוית ולא מבשורת האביב. היו בו אך שקעים קפריסאיים שמרבים להתיך באחת ערב רך לליל סערה, ורמות סיביריות שמדללות את האוויר בהופכו צלול וצובטני, והשמים נעמדים מנגד כמגש חרסינה בתכלת סינית, והשמש הנמוכה יודעת אך לגרוע חום מבלי לתת מאומה מחומה שלה. מיד אחרי שנחתה כתבה לו שהגיעה ארצה. הוא ענה לה כעבור שעה בלקונית מרוחקת. "ברוכה הבאה", כתב והוסיף שלושה סימני קריאה ופרצוף מחייך. תמיד הקפיד לרשום את התווים בסמיכות זה לזה, תחילה את הנקודתיים ואליהם דבוק הסוגר, כדי שלא יהפוך לפנים ממשיות, צהובות ונפוחות, אלא ייוותר סימבול מופשט. כאשר ניסתה להתקשר לא ענה, אלא כתב שנמצא בחזרה ושיסיים מאוחר בלילה. היא רצתה לקבוע איתו למחר, אך העלבון גבר על הרצון, כעס עכור גאה בה, ובדידותה כמו נרקמה מחדש.

בבוקר הראשון לשיבתה ארצה הגעגוע לקיץ ולחום הכביד עליה ביתר שאת, וגופה מיאן להיפרד מהמיטה ולהניע את איבריו לקראת יום עבודה ראשון. על האי שרר קיץ תמידי, אמנם קיץ משונה, מרובה גשמים עזים ורוחות ערות, אבל רווי שמש וחום. עתה בחדרה ומחוץ לחדרה שררו קור וחורף. אחרי שקמה, נזפת בעצמה על האיחור הצפוי, דידתה עטופה חלוק ררוד מרופט, שצמריריותו לא ניטלה ממנו גם אחרי שנים של כביסות, מהחום הלוהב של רדיאטור אל מי מקלחת רותחים. טיפות גדשו ונטפו מאפה ומעיניה, ספק בשל כאב, ספק מפאת התענגות, בעוד עורה הלך והאדים. היא עמדה דקות ארוכות מתחת לזרם, ובכל פעם שהמעלות התחסרו, הזיחה את ידית הבורר מעט שמאלה, והגבירה את נפח המים החמים, וכאשר כילתה את כולם פערה לכדי סדק את דלתות המקלחון האדויות והגניבה פנימה את המגבת והחלוק גם יחד.

פיגר אחר קצב הליכתה. גם הוא החזיק בידו מטה-ענף, ארוך ועבה, שהשמיע קול חריקה טרם היסדקות לאחר כל הישענות.

היא לא ידעה כמה זמן צעדו כך, אך שניהם היו עייפים, רגליהם דאבו. הפירות שהביאו איתם למסע הלכו והתמעטו, אך היא לא דאגה. לאורך הנהר צמחו קני סוכר ועצי פפאיה. היא עצרה שוב. הוא השיג אותה והתייצב לצידה, מחבק את מותניה ביד מנוקדת חום, טומן את פניו בשערה הסבוך. חמימות צמיגית נאספה במורד בטנה, זחלה כחשופית על פנים הירך ומאחורי הברך, דגדגה ונשרה בטיפות חלביות על הבוץ הכהה.

היא הקיצה מחלומה מנוחמת. אפילו שקלה ליטול כדור להורדת חום, לשפות קומקום ולהכין תה בלימון ודבש. היא הוציאה את היד מתוך השמיכה וגישה אחר בקבוק מים מינרליים שזכרה להניח על השידה. למים היה טעם תפל ומעופש, כמו של מי גשם שהצטברו בכלי איסוף. היא לגמה ונחנקה. היה עליה לקחת כדור תכף ומיד. בקבוקון פלסטיק עם משכך כאבים אף הוא היה על השידה, חבוי בין הספרים שהונחו זה על גבי זה בעקמומיות מסוכנת. אחרי כמה פעמים שניסתה לשוב את פקק הבטיחות ועיגול אדום הוטבע בבשר כף ידה, הצליחה לפותחו. היא בררה שני כדורים לבנים ובלעה אותם עם לגימה אחת מהמים התפלים. לרגע אחד חזיון מוות חלף במוחה, כל מה שנדרש הוא להוסיף ולבלוע את הכדורים זוגות-זוגות בליווי לגימות קטנות מהמים, עד שיתרוקן הבקבוקון. במקום זאת הניחה לו לשוב ולהיחבא בין ספריה. אחר כך התרוממה בכבודת והגיפה את התריס שמעל ראשה בתנועות קטנות, זהירות, נשכבה רועדת והתכסתה בשמיכה. גם את ראשה כיסתה בניסיון ללכוד את הבל פיה החם. אחרי דקות ארוכות של רעדה הכדורים הניסו את חומה וגופה פסק מלנוע. היא נרדמה ולא חלמה עוד דבר.

צלצול טלפון מתמשך ועיקש העיר אותה. כאשר פקחה את עיניה ראתה שהגשם פסק. שמש חזקה הסתננה מבעד לחרכי התריס. כאשר גללה אותו מעלה הציפה השמש את חדר השינה, ששניים מקירותיו היו משובצים חלונות גדולים שפנו לכיוון דרום. היא בדקה את הטלפון וגילתה שזו שעת צהריים וכי הוא זה שטלפן אליה. שמחה קיצונית, כמו חודה של סכין נשלפת, קפצה וננעצה בה. על אף חולשתה זינקה מהמיטה. אמת היא שהיה עסוק מאוד אמש, אך הנה, הוא התקשר אליה מיוזמתו, לבטח יבקש לראותה הערב. היא רצתה להתקשר אליו תכף ומיד, אך החליטה להתענג מעט על ההמתנה והספק. היא פשטה את החלוק והגרביים. גופה העירום היה קל, ראשה צלול. היא הייתה צמאה ורעבה ורצתה להתקלח. תחילה צחצחה את שיניה, אחר כך פתחה בקבוק מים חדש, שתתה לרוויה ונטלה שתי כמוסות של ויטמין סי. היה עליה

כאשר חזרה באותו ערב מהעבודה הבינה כי חלתה, גרונה צרב ושריריה כמו נסחטו בכוח ביד נעלמה. היא הסתתרה במיטה, עטויה בחלוקה הוורוד, גרבי צמר עבים לרגליה, וגופה הצנום היטלטל בין הזעות להזיות. בחלום החום היא נסעה בדממה במונית חרישית על כביש טבעתי, הכביש היחיד שנסלל על האי, נסיעה בשעת שקיעה שנדמה שתימשך עד אין קץ. בצידי הכביש עצי ענק התלכדו לכדי חומות חיות, מלחששות, הצמרות נוגעות אלה באלה. דקלים דקים וארוכים, שלא ראתה כמותם בארצה המשופעת עצי דקל, הבליתו את כפותיהם השחורות, מחודדות האצבעות, כנגד השמש השוקעת. שדות דשא פרא איגפו את הכביש, מאיימים לכולעו. העשב הצפוף, הגבוה, נהם ברוח שקמה ועלתה באחת מן האוקיינוס ובאותה פתאומיות שככה. לא קרה דבר בנסיעה הארוכה, לא דבר מה מטריד ולא דבר מה נעים, רק נסיעה לשם נסיעה בתוך אפלה מתעבה, בתוך טבע בלתי מרוסן שהצמיח עוד ועוד מהירוק האלים, המשתרג, הממטיר על הקרקע התחוהה פרחי מגנוליה עצומים, והאוויר כולו התבשם ונדחס בריחם החריף-מתוק.

היא התעוררה באחת, מבולבלת, פיה מיובש, גרונה פולט חרחורים צפצפניים, נשימתה כבדה וראשה דחוק וכאוב. צמרמורת מעקצצת ורעה פשטה בה למרות הבגדים החמים והשמיכה העבה. בזמן שישנה, מחוסרת תחושה של זמן, החשיך סביב ושארן מים זורמים חדר והלם באוזניה. היא שכבה ללא ניע, מנסה להבין היכן היא נמצאת. מבטה התמקד בריבוע השחור של החלון מעל לראשה. היא שכחה להגיף את התריס בטרם נפלה למשכב וחושך רך של אשמורת ראשונה גלש דרכו אל החדר. אחר כך קלטה את הגשם, צפוף ורציף, מכה במונוטוניות על פני גגות, עצים, אספלט ואדמה. המרזבים המוצפים גרגרו ונהמו נמוכות. הגשם יורד כבר שעות ארוכות, ניחשה, קוצף גאות עכורה בתעלות הביוב הסכורות והופך רחובות שלמים לנחלים שאין לחצותם בנקל. "נהר ביל"י", לחשה לעצמה ושבה לשקוע בחלומה.

היא צעדה עירומה בתוך סבך קוצני ובוצי, רגליה בוטשות בטיט החום והדביק שהגיע עד לקרסוליה. עצי ענק נצפפו מכאן ומכאן, ואף שבאוזניה עלה שאון זרימה של מים רבים היא לא ראתה מאין הוא מגיע, הנהר לא נגלה מבעד למסך העצים. היא התקדמה בשביל צר, נתמכת במטה עשוי ענף ריק מעלים, בודקת איתו את עומק הבוץ, שולחת אותו קדימה בעודה מטפסת על תלוליות אדמה, ששורשי העצים חפרו בהן והפכו אותן תוחחות ומבוקעות, מסיטה ענפים נמוכים שמא ישרטו את עורה. לא הייתה נפש חיה סביב, לא אדם ולא חיה, מלבד מאהבה שצעד אחריה, עירום אף הוא. שניהם עשו את דרכם אל המפל. מפעם לפעם עצרה והמתינה לו. בשל גופו הכבד ונשימתו הקצרה הוא

להבריא במהירות אם היא רוצה להתראות עימו הערב, וגם אסור לה לגלות שחלתה. הוא היה חרד לבריאותו, ובשל פחד להידבק דחה לא אחת את המפגשים איתה, גם אם היה מדובר בצינון קל.

בתום חצי שעה התקשרה והם קבעו לשעת אחר צהריים מוקדמת. את הימצאותה בבית ולא במשרד תירצה בכך שנאלצה לעבוד מהבית בשל תקלות תחזוקה שונות שהצטברו בהיעדרה. הוא מצידו אפילו לא נתן דעתו על העניין. שעות העבודה שלו היו פזורות על פני היממה ודווקא שעות עבודה מסודרות הן שהתמיהו אותו. סיכמו שתגיע לביתו לשעה וחצי, "לביקור", כלשונו. "בערב יש לי הופעה", הסביר במעין התנצלות, "ויש פה מישהי שמאוד התגעגעה אלייך ומחכה לך", הוסיף במתיקות. מיד ידעה כי מדובר בכלבתו. רק דרכה הצליח להביע רגש של חיבה או געגוע, דרכה ודרך המוזיקה שכתב. את הנהיגה הקצרה עד לביתו עשתה בעצבנות. הכול נדמה לה כמעכב בעדה מלהגיע בזמן הנקוב, והוא שנא איחורים. כאשר חלפה על פני הרמזור האחרון ופנתה לעבר הרחוב שלו מיד ראתה אותו עם הכלבה, הוא רכוב על אופניו והיא מדדה קשורה לקצה רצועה האחווה בידו, שניהם מסתובבים לאט על תלולית חול – משטח מרובע, גודלו כשל בניין מגורים מפעם, שפונה והוכשר לטובת בנייה עתידית אך טרם הושטח או גודר. כנראה ירדו לטיול קצר. הוא לא הבחין בה, מרוכז כולו בכלבתו ונראה כמדרבן אותה להטיל את מימיה על החול. הכלבה לא ניאותה להפצרותיו וביקשה להשתחרר מאחיזתו ברצועה, קופצת הנה והנה, כורעת על רגליה הקדמיות וזוקרת את אחוריה בתחינה מתגרה. היא התקדמה לאט במעלה הרחוב, תרה אחר חניה. מדי פעם הביטה במראה האחורית לבדוק אם עודנו שם. הרחוב שלו פנה אל חצר בית ספר ומצידו האחד הוקמה מובלעת חניה לטובת חברי סגל. מביקוריה הקודמים למדה כי משעות אחר הצהריים החניה מותרת לכל מי שתו חניה עירוני מצוי על שמשותו הקדמית. היא האטה עוד, עוברת על פני החניות התפוסות, ולבסוף מצאה אחת פנויה, זו השמורה למנהל בית הספר. לרוב הקפידה שלא לחנות בה מפאת איזה כבוד בלתי מוסבר. אך עתה מיהרה. היא התגעגעה אליו כל כך והיו ברשותה פחות משעה וחצי לבלות בחברתו. בזמן שחנתה, מתקדמת ונסוגה פעם ופעמיים כדי להיטיב להעמיד את רכבה בין הקווים המסומנים על האספלט, לא השגיחה עוד בו ובכלבתו. כאשר יצאה מהרכב ובטרם קיפלה את מראות הצד, הביטה בעצמה. כמה חיוורת היא, כמה לבנה וצנומה. היא שלפה מתיקה אודם, אדום-כתום עז ועמיד של "מאק", משחה מעט את שפתייה, הכתימה בנגיעות קלות את שתי לחייה ומרחת סביב-סביב באצבעות. כאשר הציצה בבכואתה המשופרת נראתה לעצמה כמעין ליצן עצוב, פיירו מגוחכת ממין נקבה.

פתע פרץ נביחות רמות וקשות התגבהה מעל לרחוב. צעקות אדם נמזגו ביבבות כלב, מתגעשות ומתנפצות יחדיו אל מול חצר בית ספר שוקטת וחלונות בניינים אטומים, שחורים כנגד השמש. היא זינקה ממקומה, נוטשת את בכואתה המצובעת, ורצה לעבר הקולות. מרחוק ראתה שני כלבים, כלבתו שלו וכלב זר, שחור וגדול כפליים, מסובכים זה בזה, הרצועות שלהם נשרכות אחריהם בחול, תלושות מידי הבעלים. הכלב הזר קפץ על הכלבה, ספק תוקף ספק מחזר, עיניו תוססות ופיו מרטט. כלבתו לא ברחת ולא השיבה תקיפה כהרגלה, אלא נשכבה תחתיה, זנבה מקופל וחבוי בין ירכיה, חוטמה חופר בחול ומזדקר לסירוגין ואוזניה הארוכות, המחודדות, מזדעזעות כנגד קולות ההמולה. בעודה רצה נמלטה הצעקה מפיה, חוברת לשלל הקולות הגבוהים. היא הבחינה בו מוטל על צידו למרגלות התלולית, רגליו מסובכות באופניו, והוא עצמו לא זע. אדם נוסף רץ לכיוון התלולית, צועק את שמו של הכלב הזר, צורח ומקלל. היא עדיין רצה, אך רגליה החלו כושלות תחתיה והיא התקשתה לנשום. אחר האטה כמו לפי הוראות בימוי עלומות שנועדו לאוזניה בלבד. הנה היא לידו. הגבר הזר לכד זה מכבר את כלבו והרחיקו. הוא נעמד ממרחק בטוח, כלבו צמוד לרגליו, ושטח גידופים והתנצלויות. היא רכנה מעל מאהבה. מכנס ימין שלו השתלשל קרוע מהירך מטה. בשרו נגלה מבעד לבד המרוטש, חיוור ומדמם. "הזמנתי אמבולנס", צעק הגבר הזר, "חמש דקות הם כאן. אל תזיזי אותו", פקד עליה. "ואחד נפילה הוא הרביץ. אסור לגעת בו, בגלל הגב". הוא שכב ללא ניע, עיניו עצומות. "הרגת אותו", אמרה בשקט, "הרגת אותו". היא כרעה על ברכיה, קירבה את פיה אל פניו, רפרפה מעל מצחו הלח, מעל עפעפיו האפורים, מבקשת שייתן סימן חיים, שימצמץ בעיניו, שיניע את שפתיו. היא נזכרה שיש לה בקבוק מים קטן בתיק, שלפה אותו מיד והתיזה מעט מים על פניו. עפעפיו הזדעזעו, ועיניו נפקחו לכדי סדק עכור. "הרגל", הוא לחש לה, "הרגל", ואז הוסיף, "תתפסי אותה, מהר, שלא תברחי". אך כלבתו לא נטתה לברוח. היא נרגעה ברגע שהכלב הזר הורחק ממנה, נשכבה בצמידות לגופו השרוע של בעליה, כמעט מוחצת אותו מפאת כובד משקלה, כמבקשת סליחה ומחילה. היא לכדה את קצה הרצועה של הכלבה וכרכה אותה סביב אגרופה. אחר נסוגה לעבר רגלו הפגועה ופרמה באצבעות מיוחדות את קרעי מכנסיו. נדמה היה לה כי הפצע עמוק, שוליו השתרבבו כמו לעוסים והדם עודנו שותת לאיטו, מספיג את קרעי הבד. חול צהוב ומלוכלך דבק בבד הספוג והפכו קשיח ונוקשה. עתה בשרו הפצוע עמד מגולה, והיא הזליפה עליו בעדינות מהמים. הוא עיווה את פניו בכאב, אך לא פלט הגה. "הם תכף יגיעו, תכף יגיעו", חזרה באוזניו על דבריו של הגבר הזר. "הכול יהיה בסדר, הכול יהיה בסדר".

אביחי קמחי שירים

בדרך אליי

אני אוהב את
החוף והים המגיע עד אליו
עד לקצה השקיעה
ושיר שיוצא מנשמה אחת
ברחוב עתיק של בתי אבן מטלאים
מגיע לביתי בדרך תוהה

ואת שאין לך ממשות
משוטטת ובאה עד אלי

שומר הזמן

הזמן האט
אולי קשור הדבר
בחדשי הקיץ
ואולי גם בשבת
המתמהמהת להגיע לירושלים
אך אני עושה פחות
הרבה פחות ממה שעשיתי
בזמן שבטרום האט הזמן

זה לא שמחלת הסרטן האטה
היא עושה את עבודתה בזמן
ופוקדת חברים, בני משפחה וזרים
והכנסת אינה חדלה לחוקק

היא בררה והכפילה את מילותיה, כאילו היה מן הריפוי בעצם ההכפלה. שוב ביקשה לנקות את החול שדבק בבשרו. הרטיבה במים את קצות אצבעותיה והרחיקה את החול גרגר אחר גרגר מעל העור המרוטש. הגרגרים העיקשים נדמו לאצבעותיה כאילו היו גבישי סוכר חום שפיזרה בהיסח דעת על שיש המטבח בעת הכנת קפה. מגע העור הלח הפתיע אותה, הוא היה עדין ומשיי לעומת בד מכנסיו, שדמו נקרש בתוכו והפכו נוקשה ומחורץ כקליפת עץ. אף כי גופו היה משופע שיער, דווקא פנים ירכו היה חלק ואפרסקי. היא נרעדה, חומה שב ועלה, ראשה המה והזויתיה מליל אמש כמו קרמו עור וגידים ועצם – עור שסוע וגידים קרועים ועצם מרוסקת. אצבעותיה הוסיפו ללטף את עורו, עולות עוד ועוד מעלה, לעבר מפשעתו, חופנות את אשכיו הקמלים, את איברו הרך. "נשיקות, נשיקות", היא לחשה לו כמוכת שיטיון. הוא ניסה למלט את בשרו מפני אצבעותיה, חושק שיניו מפאת כאבו, אך עודנו נמנע מלהשמיע קול. הכלבה הביטה בו, קמה לפתע ורכנה אף היא מעל לרגלו המרוסקת. בטרם הספיקה לעצור בעדה דחפה כלבתו את חוטמה לעבר הפצע, שלפה את לשונה הוורודה וליקקה, ליקקה מדמו. הוא פער את פיו כמזהיר מבוא זעקה, אך זו נבלעה בצפירת האמבולנס הקרב בשעטה.

וולט ויטמן
חלוצים! הו חלוצים!
תרגום עודד פלד

בואו ילדי שזופי הפנים,
אחרי במסדר, נשקכם הכינו,
האם אקדחיים אתכם? האם גרזניים חדי-הלהב אתכם?
חלוצים! הו חלוצים!

הן לא נוכל להתעכב פה,
עלינו לצעד יקירי, לשאת בנטל סכנה,
אנו שבטים צעירים משרגי-שרירים, כל השאר בנו תלויים,
חלוצים! הו חלוצים!

הו צעירים, צעירי המערב,
קצרי-רוח, רבי-מעש, חדורי גאנה ורעות גברית,
בברור אתכם אראה צעירי המערב, אתכם אראה מהלכים עם
ראשונים במעלה,
חלוצים! הו חלוצים!

הנעצרו עמים קשישים?
השפופים הם ויתם לקחם, לאים שם מעבר
לימים?
נקבל על עצמנו משימת נצח, ומשא ולקח,
חלוצים! הו חלוצים!

את העבר נשאיר מאחור,
מלא-פה נזלל עולם חדש, כביר, רב-גוני,
רענן וחסון העולם שנחטף, עולם עמל
ושיר לכת,

והמשטרה חוקרת
אך דבר לא קורה באמת
יתכן שהזמן המשיך
ואני זה שעמדתי
ואולי נפשי נפרדה מגופי
ונתקעה בזמן קודם
וגופי ממשיך להזקין

חלוצים! הו חלוצים!

פלגות מסורות נזניק,
במורדות הרים, במעבדים, במדרונים תלולים,
כובשים, מחזיקים, מעזים, מסתכנים והולכים בדרך
עלומות,
חלוצים! הו חלוצים!

יערות בראשית נכרת,
נהרות נעצר, מחרות נרגזו עת לבטנם
נחדר,
מרחבים נאמד, אדמה בתולה נהפך,
חלוצים! הו חלוצים!

אנשי קולורדו אנחנו,
מפסגות ענק, מרכסי הרים שגיאיים ומרמות
נשאות,
ממכה וגיא נבוא, משביל הצידים
נבוא,
חלוצים! הו חלוצים!

מנברסקה, מארקנסו,
עם פנים הארץ אנחנו, ממיוזרי, שדם
היבשת בעורקיה,
ידי כל הרעים שלובות, כל אנשי הדרום, כל
אנשי הצפון,
חלוצים! הו חלוצים!

הו עם חסר מנוח שאין עומד בפניו!
הו עם אהוב מכל! הו חזי יכאב בעדנת אהבה לכל!
הו אתאבל גם אעלו, נסחף אני באהבה לכל,
חלוצים! הו חלוצים!

את הגבירה האם רוממו,
גבירה ענגה הניפו אל על, על פני כל הגבירה המככבת
[ראש הרכיניו כלכם],
רוממו גבירה לוחמת מפילה חתתה, קשוחה, שות-נפש,
גבירה חמושה,
חלוצים! הו חלוצים!

ראו ילדי, בנים נחושים,
למען נחילי אדם אלה הנושפים בערפנו כל נהסס כל נכנע,
דורות מאחורינו, מיליוני רוחות רפאים פניהם יזעיפו ויאיצו בנו,
חלוצים! הו חלוצים!

קדימה, קדימה, הטורים הצפופים,
וחיל מלואים מוכן תמיד, ומקומות החללים
במהרה נמלאים,
בקרב, גם בתבוסה, עודם נעים ולעולם לא
יעצרו,
חלוצים! הו חלוצים!

הו למות הולכים בסך!
היש מאתנו צונחים אל מותם? ההגיעה השעה?
הראויים בינינו מתים במצעד, במהרה אין ספק ימלא
החלל הריק,
חלוצים! הו חלוצים!

כל פעימות העולם,
בזו אחר זו הולמות למעננו, הלמות תנועה מערבה,
אחת-אחת או בצותא, למעננו כלן לחזית דרך קבע
ינועו,
חלוצים! הו חלוצים!

כל חזיונות החיים המרכבים, המגונים,
כל הדמיות והמראות המרהיבים, כל בעל מלאכה במלאכתו,

כָּל יוֹרְדֵי־הַיָּם וְאֲנָשֵׁי הַיְבֵשָׁה, כָּל הָאָדוֹנִים וְעַבְדֵיהֶם,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

כָּל אוֹהֵב מִחְרִישׁ וְאִמְלָל,
כָּל אֲסִיר בְּבֵית־הַכְּלָא, כָּל צָדִיק וְכָל רָשָׁע,
כָּל שָׂמַח וְאֵבֶל, כָּל חַי, כָּל גּוֹסֵס,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

אִף אָנִי, גּוֹפֵי וְנִשְׁמָתִי,
אָנוּ, שְׁלִישִׁיָּה מְשֻׁנָּה, בְּקַפִּידָה בּוֹחֲרִים דְּרַכְנוּ, נוֹדְדִים,
בְּחוּפִים אֵלֶּה בְּקָרֵב צְלָלִים, וְרוּחוֹת רַפָּאִים
דּוֹחֲקוֹת בָּנוּ,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

רְאוּ, כְּדוֹר הָאָרֶץ הַסּוֹכֵב בְּמַהֲירוֹת!
רְאוּ, גִּלְגָּלִי כּוֹכְבִים אַחִים סְבִיבוֹ, כָּל הַשְּׂמֻשׁוֹת וְכוֹכְבֵי־הַלֵּלֶת הַנִּקְבָּצִים,
כָּל הַיָּמִים הַמְּסֻמָּאִים, כָּל לַיְלוֹת הַמְּסֻתָּרִין וְחֲלוּמוֹתֵיהֶם,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

אֵלֶּה מְשַׁלְּנוּ הֵם, אֲתָנוּ הֵם,
כְּלָם לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית נְחוּצִים, בְּעוֹד הַבָּאִים בְּתוֹר בְּאֲכֶם
מִמְתִּינִים מְאֹחֹר,
אָנוּ בְּרֵאשׁ הַתְּהַלּוּכָה הַיּוֹם, סוֹלְלִים אֶת הַדֶּרֶךְ
לְמִסָּע,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

הוּא אֲתָן בְּנוֹת הַמַּעֲרָב,
הוּא בְּנוֹת צְעִירוֹת וּבְכוֹרוֹת! הוּא אִמָּהוֹת וְרַעֲיוֹת!
לְעוֹלָם אֵל תִּפְרְדְּנָה, בְּשׁוֹרוֹתֵינוּ מְאֻחָדוֹת אֲתָן נְעוֹת,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

פִּיטְנִים נוֹדְדִים חֲבוּיִים בְּעֶרְבוֹת!
[מְשׁוֹרְרִים בְּתַכְרִיכִים מְאֻרְצוֹת אַחֲרוֹת, עַל מְשַׁכְּבְּכֶם נוֹחוּ בְּשָׁלוֹם, אֶת שְׁלֹכְכֶם]

עֲשִׂיתֶם],

בְּמַהֲרָה אֲתַכֶּם אֲשַׁמַּע מְסֻלָּסִים בְּקוֹלְכֶם, בְּמַהֲרָה תִּקְוֶמוּ לְשׁוֹטֵט
בִּינֵינוּ,

חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

לֹא לְשֵׁם עֲנָג מִתּוֹק,
לֹא כִּר וְנִעַל בַּיִת, לֹא לְמוֹד שְׂקָדָן,
לֹא עֶשֶׂר בּוֹטֵחַ וּמְשֻׁמִּים, לֹא לָנוּ הַנְּאָה נְנוּחָה,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

הֵאֵם חוֹגְגִים הַזֵּלְלָנִים?
הֵאֵם יִשְׁנִים בְּעַל־יְהִיגוּף? הֵאֵם נִעְלוּ וְהִבְרִיחוּ
דְּלִתוֹת?
עוֹד לָנוּ פֶת לְחֵם צָר, וְשִׁמְיָה עַל הַקְּרָקַע,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

הֵאֵם רַד הַלַּיִל?
הֵאֵם הֵיטָה הַדֶּרֶךְ מְפָרֶכֶת? הֵאֵם עֲמַדְנוּ נוֹאֲשִׁים,
מְנִידִים רֵאשׁ בְּדֶרֶכְנוּ?
בְּעוֹד שְׁעָה לְכֶם אֲנִיחַ בְּנִתִּיבְכֶם לְעֶצֶר, לְהִסִּיחַ דַּעַת,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

עַד בּוֹא צְלִילֵי חֲצוּצָרָה,
הַרְחַק־הַרְחַק קְרִיאַת הַשַּׁחַר - הַקְּשִׁיבוּ! צְלוּל וְרֵם קוֹל תְּקִיעָה
אֲשַׁמַּע,
מָהֵר! אֵל רֵאשׁ הַחִיל! - מָהֵר! לְמִקְוֹמוֹתֵיכֶם זְנִקוּ,
חֲלוּצִים! הוּא חֲלוּצִים!

שהוא מוצב הפוך – במקום שיהיה עמוק וצר היה רדוד ורחב, ולמי שישב על הספה הנאה המצופה בכד האפור הרקום ברקמה כחלחלה (עבודת יד מארמניה, הפטירה פעם יפית) לא נותרה ברירה אלא לצפות בטלוויזיה הענקית שמולו. ועוד שררה התחושה המטרידה שבכל רגע עלול מישהו לעבור פה – אולי איזו שדונית כהה זריזה חומקת כצל מחדר השינה לעבר דלת היציאה, או להפך. אצל ראובן לעומתה אפשר לומר שהכול היה לא במקומו: נמוך מדי, מוצק מדי, כתפיים רחבות מדי, וכל כך הרבה שיער בוקע מכל מקום מלבד על פדחתו, שיער קשה בצבע חול שהתחיל כבר להלבין. מכיוון שבילה שעות רבות במכון הכושר היו שרירי זרועותיו נפוחים כבלונים ועליהם השתרגו ורידים כחולים עבים שבלטו דרך תלתלי השיער הגס המכסה אותם, ותחת גבות המברשת הבהבו עיניו השקועות במין תכלת כהה. למרות כל זאת לא הייתה דמותו מרתיעה באמת, אולי בגלל העדינות והמתנות שבהן הילך והשקט שבו דיבר, כך שמי שנתקל בו לראשונה והיה שואל את עצמו מה פשר הדוב הקירח השעיר השרירי המבהיל הזה לאחר רגע או שניים היה נרגע ולאחר שלושה-ארבעה מתחיל להרגיש בנוח במחיצתו, דבר שללא ספק סייע לשגשוג בית המלאכה שלו לפחחות שבו היה בונה מתקני נירוסטה לתעשיית המזון: משטחי תאים לפיצוחיות, מתקני שווארמה, חדרי קירור וויטרינות מקוררות למעדניות. כך נפגשו הוא ויפית, שאמנם היו שכנים רבות אך אף לא אמרו שלום במדרגות עד שגילתה אותו מתקין ויטרינה מקוררת גדולה לגלידרייה שעמדה להיפתח בשכנות למכון היופי שלה. באמצע כל ההמולה והפועלים והאילוצים הטכניים בענייני הריצוף והחשמל וההישיונות מהעירייה עמד שם ראובן בקומתו הנמוכה מדי וכתפיו הרחבות מדי ושרירי זרועותיו המשתרגים בעד הפרווה המכוערת העוטה אותם וניהל את ההתקנה הסבוכה בשלווה ובמקצועיות ובשקט ובידידות גם כלפי הלוקחה בעלת הגלידרייה גם לשני הפועלים שלו קרדש ועלי ואפילו לקבלני המשנה הרצף חמוד והחשמלאי ניקולאי, כך שבסופו של דבר הייתה הגלידרייה מוכנה בזמן ולשביעות רצונה המלאה של אודליה בעלת המקום החדש, שהתרוצצה מסביב מוטרפת מדאגה מכיוון שהשקיעה במקום כמעט את כל חסכוניתה. הוויטרינה באמת הייתה יפה – נירוסטה איכותית בגימור מט אופנתי, זכוכית מחוסמת מעוגלת וזוויות פלסטיק בצבע שמנת, תאורה פנימית מעודנת, מגוון שקט במיוחד ובקרת אל פסק למקרים של הפסקות חשמל. יפית הייתה מתבוננת בעניין בתהליך ההתקנה שלקח שבוע שלם, עד שיום אחד זיהתה שהשכן שלה מהקומה מעל, זה שלא הקציבה לו ולו מבט נוסף כשראתה אותו בכניסה או בחדר המדרגות, הוא גם בעל מקצוע מהדרגה הראשונה ואולי אף אדם שבעת צרה אפשר לסמוך עליו,

הם ישבו על הספה זה לצד זה וראו פורנו בטלוויזיה הגדולה. לא בדיוק זה ליד זה – יפית כמובן הקפידה לשבת בקצה אחד של הספה ושהוא ישב בקצה השני, רחוק ממנה ובוודאי לא נוגע או אפילו ספק נוגע, ולשם כך גם הניחה את המגש של הגרעינים באמצע ביניהם – אבל עדיין, יושבים ביחד על הספה המצופה בכד האפור הנאה עם הרקמה הכחלחלה, מביטים במסך הגדול החדש על הקיר ממול, לא כל כך רחוק מהם, כך שהגופים וחלקי הגופים המתנועעים מולם היו גדולים וקרובים וכל אגל זיעה או תנוך פות היו ברורים לעין כפי שלא היו יכולים להיות ללא כל חידושי הטכנולוגיה האלה. ישבו בדממה וצפו ופיצחו גרעינים שחורים, כמו בכל ליל שישי, כמעט.

יפית הייתה קומפקטית וראובן אפילו פחות מכך. הכול אצלה היה במקומו: פנים קטנות נאות, עיניים אפורות צלולות, סנטרון קטן עגול, שיניים סדורות לנוי ששיוו לה לעיתים מראה לטאה מחייכת, שיער ערמוני מסודר יפה צבוע פסים, כתפיים קטנות, נשיות, עגולות, מעט מנומשות, חזה קטן וזקוף, רגליים קטנות ונאות ואצבעות ידיים ובהונות רגליים עשויות וציפורניים מקושטות, השבוע בוורוד דק. אפשר היה להגיד עליה שהיא ממש חמודה אלמלא מבטה שהייתה בו חריפות ותקיפות, ולא רק במבט, כי הייתה נוהגת בכולם בתקיפות ובחריפות, בוודאי בכנות שעבדו אצלה במכון היופי למטה, ובכלל בכל מי שנתקלה בו. במבט ראשון הלב היה מתרחב: איזה קטנה! איזה חמודה! אבל לאחר רגע משנתקלו בלשונה החדה ובדעתה הנוקשה היו נרתעים, מהססים, נעלבים, ואם הייתה אפשרות נעלמים, בדרך כלל לתמיד. כמוה, גם הדירה שלה הייתה קטנה וחמודה ומסודרת למשעי ולנוי: חדר כניסה קטנטן ובו עציץ עם צמח מטפס רב-עלים, דבר מעט חריג אצל יפית כי דרש טיפול וגרם ללכלוך, מטבח מבריק ונוח עם שולחן אוכל רבוע, חדר שינה כמובן שבו נותר רק מעט מקום לעבור בין המיטה הגדולה לארון הבגדים. חלונות היו רק במטבח ובחדר השינה, שמהם נשקפה החצר הנטושה שנכלאה בין הבניין שלה לבניינים הסמוכים. רק הסלון היה באמת קצת קטן מדי, ובייחוד צר מדי, למעשה היה כמעט רק מעבר בין חדר השינה לחדר הכניסה. הסלון כנראה קיבל את צורתו הלא נעימה כי הקבלן התעקש לדחוס ארבע דירות בכל קומה, ולפיכך במקום להשרות תחושת רוחה ונוחות שרתה בו תחושת מועקה, אולי בגלל ההרגשה

ועל כן יום אחד כשירדה לפתוח את מכון היופי ובדיוק ראתה אותו מפלס פעם נוספת את משטח העבודה העליון כשהוא לבדו במקום שעוד כמה ימים יהיה גלידרייה הלכה את הכמה צעדים לכיוונו ועמדה לראות מה הוא עושה, ולאחר כמה רגעים כשהרים רגע את ראשו הקירח וראה אותה מולו אמר לה בידידות שלום, אנחנו שכנים, עשתה לו כן עם הראש וחזרה למכון היופי שלה שליד. כמה ימים לאחר מכן נפתחה הגלידרייה במסיבת רחוב עליזה. קהל רב גלש מהמדרכה אל הכביש, מלקקים גלידות ושותים סנגריה לימונית קלה ומעט אלכוהולית ומפספטים זה עם זה. שלום, אמר ראובן בחיישנות ליפית, שניהם היו לבושים היטב לאירוע, מה שגרם ליפית להיראות כבובת פלסטיק שנתלשה מהמדף ולראובן כאילו הוא חתן בר מצווה שהזדקן בן רגע. שלום, ענתה לו יפית. אני ראובן, אמר לה, ואני יפית, ענתה, ואפילו עיוותה את פניה למעין חיוך ומיד פנתה משם. תכף התחילה המוזיקה, אקורדיוניסט לבוש באדום וזמרת קצת דהויה למראה אך בעלת קול מלודי התחילו בסטנדרטים של ג'ז מתחלפים עם שנסונים צרפתיים, אחרי רגע הצטרף אליהם טרומבוניסט מזוקן והמוזיקה עלתה שלב גם בקצב וגם בשמחת החיים ששפעה ממנה. הקהל גדל וכן גם הצפיפות ולאחר כמה רגעים נתקלה שוב יפית בראובן, הוא מלקק גלידת פיסטוק והיא מחזיקה בידה כוס פלסטיק עם סנגריה. מכיוון שנעלה נעלי עקב היו כעת בדיוק באותו גובה, עיניים מול עיניים. הוא הביט בפניה היפות הקשוחות ואמר, נחמד אה, היא בקושי הנידה את ראשה אך אחרי רגע התרצתה ואמרה כן, ואחרי עוד רגע התעשתה עוד ושאלה, אתה עשית לה את הווטרניה? כן, ענה ראובן. זה העבודה שלך? שאלה, והוא אמר, כן, יש לי בית מלאכה לנירוסטה, פחחות, את יודעת, למזון בעיקר... הם עמדו עוד רגע, לא יודעים מה לעשות כעת. הזמרת פתחה ב"ביי ביי בלקברד", ויפית אמרה, אני צריכה כיוור חדש, גדול, מאחורה, אתה עושה כאלה דברים? וראובן אמר, תראי, בדרך כלל אני מתעסק עם דברים גדולים יותר... אמרתי לך, למזון... לפי מפרטים, מכרזים... אבל את שכנה אז אם את רוצה... כמה, היא אמרה, מעווה את פניה בהבעה של גועל, כמה זמן זה... אה, זה כלום, כמה ימים. את רוצה אני ייכנס מחר למדוד לך? מחר? היא אמרה בזעזוע, מחר זה יום שישי! נו, ה...? אתה יודע מה הולך אצלנו ביום שישי...? אה, אין בעיה, אמר ראובן, ביום ראשון... בשבת... מתי שתרצי... את יכולה לדפוק לי על הדלת אני ירד איתך זה ייקח רגע... יפית שוב הפיקה את הבעת התיעוב על פניה והביטה מימנה ושמאלה לראות אם היא יכולה איכשהו להיחלץ מהידידות הטרייה הזו שאך זה נולדה וכבר החלה להעיק עליה, ומשלא מצאה לא נותר לה אלא להסב חזרה את מבטה אל ראובן, כתפיו התפרשו ככנפי אלבטרוס, עיני התכלת

שלו הבהבו תחת גבות המברשת כמזימה אפלה והיא אמרה, כן, בטח, יום ראשון אנחנו סגורים אבל יום שני בבוקר... אולי זה אפשר... הלהקה עברה כעת ל"הלו דולי" ובלי לשים לב כתפי הענק של ראובן החלו לרקד לפי הקצב וגם יפית דפקה קצת ברגל את המנגינה המוכרת. כמעט, כמעט ששלח את ידו לחבוק את מותניה הדקיקות כמותני צרעה אבל נרתע עוד לפני שהתחיל וגם היא אמרה טוב אז ביי ונעלמה.

ובבוקר, בזמן שהמכון עמוס בלקוחות המגיעות במדוקדק לפי תורים שנקבעו זמן רב מראש, שלוש העמדות תפוסות – גם טיפולי הפנים וגם בניית הציפורניים וגם בחדרון מאחור מכשיר הלייזר היקר כל כך בידיה של גלוריה המסירה שערה אחר שערה מגבו של בחור צעיר, צעיר כל כך – ויפית מדברת בטלפון במילים קצובות וברורות עם הרואה חשבון או משרד הפרסום או עם הבחורה שמטפלת בדף הפייסבוק או עם אחד מכל הרשת הגדולה הזו של עוגנים המאזקת את מכון היופי של יפית אל הזרם הגדול של הכלכלה התל אביבית המודרנית, מכון היופי של יפית הידוע במיוחד במקצועיות ובדייקנות שלו וקצת פחות בחום ובאהבה שהוא משפיע על לקוחותיו, ואלה מביניהן שצריכות את שעת היופי השבועית שלהן כדי לשפוך את מרי שיחן באוזני איזו אולגה או בת-אל או יסמין או אלכסנדרה, מוטב להן שתלכנה למכון של אסי שני רחובות מכאן או למרכז האסתטיקה של זהרה מאתיים מטר בכיוון השני אבל אחת שרוצה שיגידו לה איפה עשית את הציפורניים בהתפעלות אמיתית ולא מעושה או מה קרה לפנים שלך, יש לך מאהב חדש, כשהקנאה בכירור בוקעת מנקבוביות הדוברת, יכולה בהחלט ללכת לטיפול אצל סטודיו יפית, גם בבוקר יום שני לחוץ וטרוד שכזה, כאשר בדיוק ברגעים אלה בפחחיה מסיים ראובן בריכוז רב לתכנת את מכונת הפארימה הענקית המכופפת פחי נירוסטה ללא מאמץ ובדייקנות של חלקי מילימטר, ולידו אלון שעד לפני כמה שנים היה נקרא אולג שמחכה לראובן שיסיים את התכנות כדי שיוכל להתחיל להאכיל את המכונה בפחי נירוסטה אפס שמונה כי למרות שהוא מכיר את המכונה היטב עדיין התכנות שלה עדין וחשוב מכדי שהוא יעשה זאת בעצמו. המכונה הענקית האדומה שעל פניה כפתורים ולוחות בקרה ונוריות לאין מספר מהבהבות ומרצדות תקועה כשן זהב בפה מרופט בתוך בית המלאכה הישן שראובן ירש מאביו יעקב שהיה מכונה בפי כל יאשה ושבינתיים כלום ממה שהיה שם כשיאשה היה בונה שם מרזבים וחלקי גג ולול מפח מגולוון ולפעמים אפילו דלי פח או משפך פח כשראובן הקטן עומד ומסתכל באביו הדופק בפטיש העץ הגדול על הפחים ומחזק אותם למקומם בעזרת כליבות תוצרת בית ומחמם בדיל עם מבער שהכין מפתילייה ישנה – כלום מכל אלה

לא נותר שם מלבד המעגילה הקטנה הידנית שהייתה מכופפת פחים לצינורות וליבו של ראובן לא נתן לו למכור אותה לגריטה כמו את יתר הציוד, כי היום בכלל אין פחים מגולווניום אצל בראנוב ראובן כל עבודות נירוסטה בע"מ אלא רק פחי נירוסטה, וכל התהליך של הצעת המחיר ותכנון ראשוני ותכנון מפורט ברור שהוא ממוחשב ורוב המכונות בבית המלאכה הן ממוחשבות ומודרניות למעט חלקים אחדים מיוחדים שיש לרתך אותם ביד בעזרת רתכת אלקטרונית קטנה וחיבורים או קידוחים מיוחדים כך שאם אבא יאשה היה קם לתחייה היה נדהם לראות מה קרה לבית המלאכה שלו אם כי המבנה עצמו והרחוב עצמו רחוב היוזמה וכמה מהשכנים וגם בכלל מראה המקום נותרו כמעט ללא שינוי, למעט אולי השינוי הבולט ביותר ברחוב שהוא מכולת המחזור המשוכללת שהחליפה את אוסף פחי הזבל החלודים שעמדו שם שנים רבות כל כך, מכולה צהובה ומצוידת בדחסן כך שלאחר שזרקת לשם קרטונים או שיירי אוכל ואפילו פחים ומשטחי עץ היית יכול ללחוץ על כפתור אדום גדול בולט בקדמת המכולה שהיה ממש מול הכניסה לבית המלאכה של ראובן ואז היו מתחילות להישמע נהימות מבהילות מקרבי המכונה כאשר מכבש הדחיסה סובב ודוחס ומשבר ומועך את כל מה שהטלת פנימה מוחץ ומקטין ומכווץ אותו לחלקיק מגודלו המקורי, ובזכות הדחיסה הזו יכולה המכולה לקלוט פסולת של כמעט חצי מבתי המלאכה ובתי העסק השוכנים ברחוב היוזמה. מלבד המעגילה הישנה, כל התוך של בית המלאכה וגם השוק שאליה פנה השתנו מהקצה אל הקצה ובזכותם היה היום ראובן אדם אולי לא ממש אמיד אבל במצב כלכלי סביר אם לא למעלה מכך, ובוודאי טוב לאין שיעור ממה שהיה מצבו הכלכלי של אביו כשהוא, ראובן, היה עוד ילד קטן. ועוד גורם שתרם רבות לשגשוגו של בית המלאכה בראנוב ראובן הוא עדינותו וסבלנותו של הבעלים, אשר יכול לשבת עם לקוח, קטן ודל ככל שיהיה, לשבת איתו על קפה בוץ בכוס זכוכית קטנה ולנסות להבין מה בדיוק צריך אותו בעל דוכן פלאפל או מסעדת פועלים או תחנת שווארמה או בימים אלה מזללת סושי ואפילו קצבייה וגלידריה ומגדנייה, מה בדיוק הוא צריך ואיך לפתור את הבעיה שהלקוח לעיתים רבות לעו מילותיו מלהסביר בדיוק את צרכיו כי רבים מהלקוחות של בראנוב ראובן הם לא בהכרח אנשי מילים, וגם אם היו הרי מילים אלה ייתכן שהיו עומדות לרשותם לו רק יכלו לדבר בשפת אימם במקום בשפת המקום הזרה להם, ובאותה מתינות וסבלנות שהוא נוהג בלקוחות הוא נוהג גם בארבעת עובדיו הוותיקים הנאמנים: אלון שהיה פעם אולג, קרדש ועלי מרמלה, ואורן שזה עתה השתחרר מהצבא ומצא לו עבודה אצל ראובן, עבודה שהתחילה בתור משהו זמני והפכה כמעט מיד לעניין קבוע, על-זמני. הנה ראובן סיים לתכנת

את מכונת הפארימה האימתנית והיא מתחילה לנהום כחתול קדמוני כאשר אלון מאביס אותה במלבן אחר מלבן של פח נירוסטה מבהיק ומוציא ממנה קופסה אחר קופסה מקופלת ומוכנה לריתוך ובדיוק כאשר הוא הולך ממכונת הפארימה לכיוונם של אורן קרדש ועלי המחכים למוצא פיו בדיוק אז יוצאת יפית ממכון היופי לסידוריה השונים טופפת על נעלי העקב הכחלחלות-אפורות ומחזיקה בזרועה תיק פורלָה אפור שהאמירה שלו ברורה רק למי שבאמת מבין ומבטה נעוץ כמה פסיעות לפנייה על המדרכה. לעולם לא תלך ותדבר בטלפון, את זה היא פשוט לא תעשה, וגם לא תרים את עיניה להסתכל בסובבים אותה, אלא הולכת דרוכה ומכוונת, קטנה וחמודה ומושלמת ורעה אל הבנק לסדר משהו או אל הסופר-פארם לקנות כמה דברים קצת נחוצים אולי לרופא השיניים או ליועצת הכלכלית, סיבוב בחנויות היוקרה לראות נעליים, לראות שמלות, תיקים, אולי תכשיטים לפעמים, רק דברים יוקרתיים ובתנאי שאינם יקרים מדי, עם הלקוחות במכון בדרך כלל לא תשב שלא לדבר על לטפל בהם, למעשה את רובן היא מתעבת, ולפעמים, ואולי אפילו פעמים רבות ובלי שרבים ידעו זאת, הולכת לאיזה בית קפה תמיד לאותו בית קפה ששם אין סכנה שמישהו יזהה אותה ויושבת שם על כוס קפוצ'ינו זמן רב מאוד, יושבת בפנים מאחור חבויה מאחורי הכוס קפוצ'ינו בזמן שהעולם ממשיך להסתובב, קפוצ'ינו ללא סוכר וללא עוגייה על יד, שלא להזכיר סנדוויץ' או סלט בריאות, ובדיוק בזמן הזה או טיפה אחר כך יושבים ראובן עם אלון קרדש עלי ואורן לארוחת הצהריים הרגילה שלהם, חומוס מהמזללה ליד עם סלט גס שעלי חתך פלחי עגבניה מטבעות מלפפון זרועות עבות של בצל ירוק וטבעות של פלפל ירוק חריף ובצד צלחת פלסטיק עם פיתות וקערית עם חריף אדום או ירוק. ולפנות ערב, בסביבות ארבע וחצי, מתחיל ראובן לכבות את המכשירים כי הרי בית המלאכה נפתח כבר בשש וחצי בבוקר בדרך כלל ולא מאורע נדיר הוא שראובן יפתח אותו הרבה קודם בחמש או בארבע ולעיתים אפילו מוקדם יותר, השעות שבהן רחוב היוזמה שקט כקבר ומלבד חתול רעב אין מי שיפריע לעיין בתוכניות המוצרים, בתורים המזומנים, בתדריכי הפעלה מתקדמים של הציוד הממוחשב, וכשראובן מתחיל לכבות את המכשירים בארבע וחצי אז קרדש ואורן ללא מילה מתחילים מצידם הם להחזיר דברים אל מקומם ועלי לוקח את המטאטא הגדול לטאטא את הרצפה ולרוקן את פחי האשפה (שאמנם עשויים מפלסטיק) ולהכין את בית המלאכה לסגירה, ראובן מעיף מבט אחרון לראות שהכול תקין, מתקתק את קוד האזעקה הסודי הידוע רק לו (וגם לקרדש), מוריד את השאלטר החשמלי הראשי וגולל את תריס הפח המשוריין כנגד הפורצים והגנבים והמסוממים העלולים להיכנס ולהזיק לעצמם ולבית המלאכה ונועל

מבחוץ בשני מנעולים מחוסמים ואומר לחבורה הקטנה שסביבו, עומדים שם עוד רגע ומסתכלים עליו כמו שירדי ים אבודים אולי מביטים בקברניט אוניית החילוץ, אז נתראה מחר, כן, ביי, שלום, ביי שלום ביי, והולכים איש לדרכו, וגם ראובן נכנס לטנדר שלו החבוט מרוב פחים שעלו וירדו ממנו ונוסע למכון הכושר, בדיוק אז או אולי קצת מאוחר יותר נניח בשש או שש וחצי או אפילו שבע או שמונה בימי חמישי כי מכון היופי הרי נפתח רק בתשע וחצי בבוקר, רק אז כאשר הלקוחה האחרונה כבר יצאה לדרכה מהמכון ניגשת גלוריה לכבות את מכשיר הלייזר היקר הגדול ולהרכיב עליו את כיסוי הפלסטיק הלבן ובת-אל מתחילה לטאטא יפה את הרצפה וחסאנין להבריק את המראות ולשים הכול במקום ויפית עומדת זקופה לבדוק שהכול נעשה לשביעות רצונה ואחרי כל זה יוצאות כולן החוצה אחת-אחת, הבנות הצעירות מזמרות ביי, להתראות, נתראה מחר, ומחוות נשיקות באצבעותיהן, גלוריה אומרת ליפית ברצינות רבה, להתראות יפית, נתראה מחר, ויפית מברכת כל אחת ואחת בשלום, להתראות, ומשכולן נעלמות עושה עוד סיבוב אחרון, מכבה אורות, מפעילה אזעקה, יוצאת ונועלת את דלת הזכוכית מלמעלה ומלמטה, פולטת אנחה קטנה ופונה לעלות לדירתה.

יום אחד היא החליפה את הטלוויזיה. לא שבטלוויזיה הישנה היה משהו רע, בכלל לא, והיא גם התאימה בדיוק גמור לגומחה שבקיר שמול הספה בסלון הצר ההפוך על צידו, אלא שיש כבר דגמים חדשים שיש להם יתרונות לעומת הקודמים, ולא שלגמרי ברור לה מה הם אותם יתרונות, אבל מששמעה מגברת הורט, אשתו של מנהל הסניף, שהם קנו טלוויזיה חדשה, אוי את לא מאמינה, ספקה גברת הורט את כפות ידיה העבות, ידי כובסת עטויות טבעות לרוב, איזה מעולה זה, איך רואים ואיך שומעים ואיך ואיך, הלכה ורכשה לה את המכשיר המשובח ביותר שיכלה למצוא, להבנתה. המוכר הסביר לה כל מיני דברים אלא שהדבר היחידי שמשך את תשומת ליבה זה שיהיה שם אינטרנט, יהיה יטיוב, היא תוכל לראות... המוכר בלע בדל חיוך – כל מה שתרצי, גם מה שאין בטלוויזיה, כל דבר, כן, הוא אמר והביט איך המסר נספג בעד האיפור שעל פניה דרך עורה המטופח. באו אנשים והביאו את המכשיר, ובא טכנאי והרכיב אותו, ומכיוון שהשגיחה עליהם השגיחה קפדנית כמעט שלא היה מה לתקן בטיח או בצבע שעל הקיר אבל בכל זאת ביקשה מחאנין שתשלח את אחיה שידאג שיהיה פיקס ואמנם כך היה וסוף-סוף התיישבה לראות אך מעשה שטן לא הצליח לה בשום פנים ואופן לחצות את מחסום הטלוויזיה ושוב ושוב התגלגלו אליה מהמרקע ערוץ עשר וערוץ שתיים וערוץ שמונה כדורגל וכדורסל ערוץ הטיולים וערוץ הקניות דרמות הודיות וטורקיות התאבקות

והתעמלות שחייה ורכיבה על אופניים ומה שהטריף את דעתה יותר מכול, ערוץ מצו עם האופרות המפלצתיות שלו, מה שלא עשתה לא עזר, כיבתה והדליקה והדליקה וכיבתה ולחצה על הכפתורים של השלט תחילה בתבונה ואחר כך בזעם אין אונים ולבסוף כיבתה את המכשיר בעלבון, כמעט בכתה, והלכה לישון בפחי נפש. למחרת פתחה את חוברת ההדרכה וניסתה לנווט דרך שמונים העמודים של ההסברים שבמקורם נכתבו כנראה ביפנית קוריאנית או סינית ששם אולי היו כתובים בשפה ברורה ובהירה אך תורגמו ביד זדונית למין מוקיונות של עברית שבה כביכול כתובות מילים ברורות בסדר הגיוני אך המשפטים לא מצטרפים לשום דבר מועיל ומשהשקיעה כחצי שעה בעיון בחוברת ועוד דקות ארוכות של התכתשות עם השלט סגרה שוב את המכשיר כעת בכעס ובעצבים מרוטים.

הגיע יום שישי. הדממה צרבה את העור. לא נותר לא בדירה הקטנה ולא למטה ברחוב הריק מקום לקבור את המועקה. ישבה על הספה והביטה על המכשיר הכבוי. כוחות סמויים, שתוקים, החלו לריב ביניהם בקרבה בגלוי. הוציאה שוב את הטלפון ותופפה עליו את כל הקסמים שהכירה, אחד אחר השני, שוב ושוב ושוב. לבסוף משהו בפנים נכנע למשהו אחר. קמה מהספה והלכה ופתחה את הדלת ויצאה לחדר המדרגות ועלתה קומה אחת ועמדה מהססת רק חצי רגע כי הרי ההחלטה נפלה כבר, עמדה מול הדלת הלבנה שאין עליה שלט ודפקה בחדות טיקטיקטיק. מבפנים נשמעו קולות חיכוך וגרירה, המהומים וכחוכחים ובעוד רגע קרקשה הדלת ונפתחה, ומולה עמד ראובן בראנוב, עטוי בחלוק רך מבד מגבת ירקרק ולרגליו נעלי בית עתיקות למראה, והוא נראה מדובלל ומשונה עוד יותר מאשר יכלה לתאר. משראה אותה מולו אורו פניו והתכלת הכהה בעיניו נצצה נצנוץ קטן והוא אמר לה אה, אהלך... אה... אה... יפית... אה... מה... מה... מה קורה?

לאחר כמה רגעים כבר היה אצלה בבית, בדירה, לבוש קצת יותר ומשונה קצת פחות. אה, אמר כשהראתה לו את חוברת ההדרכה, לא, בואי... אה... לקח את השלט והתחיל להקיש בו בידיו הענקיות כשהוא בוחה במסך הגדול תחת גבות המברשת, ממלמל לעצמו אה... אה... אה... לקח ליפית דקות ארוכות להביא את עצמה לשאול אותו אולי אתה רוצה תה, יש לי... בבונג... ממ, אה, ענה ראובן, שגבותיו כמעט כבר דבקו זו לזו מרוב מאמץ, אה, ממ, אה... אה הנה. סוף-סוף נחצה המחסום הגדול: לפנייהם עמד תפריט עשיר מלא אפשרויות, גם סדרות וגם סרטים וגם אינטרנט וגם יטיוב וגם נטפליקס וגם משחקים, ועוד המון אפשרויות אחרות שונות ומשונות. מה, הוא הסב את ראשו הרחב, הקירח, השעיר, המדובלל, לעבר פניה הקטנות הסדורות יפה כל

לחלוטין ומזדיינים במרץ כשהחבורה צופה בהם בשלווה. ראובן נלפת מעט וגם יפית פניה כאילו התכווצו וראובן אמר אה... ממ... אם את.... והושיט יד אחת קדימה עם כף פשוטה כאילו הוא מנסה להסביר משהו אבל יפית הסתה אותו בתנועה כמעט לא מורגשת של ידה ורק הידקה טיפונת יותר את ירכיה אל הספה, ואחרי רגע נשענה אחורה ברפיון בלי לומר כלום וראובן שהיה ממש נבוך ראה שכך הוא המצב ולכן בהדרגה הרפה גם הוא את אחיזתו וכמוהו נשען אחורה וחזרו להסתכל בנעשה על המסך. היו שם כעשרה או אולי שנים עשר בחורים ובחורות צעירים, ולמעט הזוג המזדיין כולם היו לבושים בבגדי חול חסרי ייחוד – מכנסי ברמודה וטישירים לְבָנִים ומכנסונים קצרים וגופייה או שמלה קצרה לְבָנוֹת – ונראו בלתי מרוגשים כלל, שלא לומר אדישים. המצלמה סבבה בנחת סביב הנוכחים וחזרה להתמקד בזוג המזדיין, מראה את פני הבחורה שהייתה ממוצעת למדי סתם בחורה צעירה כמו כל בחורה צעירה אחרת ואת גבו של הבחור ואת אחוריו השריריים העולים ויורדים במרץ אל תוך הבחורה ועוברת אחורה ולמטה, מקום שממנו אפשר לראות בכירור ובחדות את הזין שלו נכנס ויוצא מהכוס של הבחורה יוצא מבריק ונוצץ מהמיצים שלה ואחרי כמה כניסות ויציאות כאלה חוזרת המצלמה להראות את שניהם מהצד כעת הבחור התרומם מעט כך שאפשר היה לראות בכירור את פני הבחורה ואת שדיה הקטנים מקפצים כל אימת שהבחור נדחק לתוכה שוב ושוב ושוב בקצב בריא וטוב כאשר היא מעווה את פניה ומשמיעה קולות בין יפחה לתענוג ומסביב החבורה מסתכלת ספק בעניין ספק בשעמום, לוגמים בירה מהבקבוק, הנה הדלת נפתחת ונכנסים עוד שלושה, היי ננסי, היי בארי, שניים-שלושה מעודדים את הבחור המזיין וקוראים אליו קריאות שונות כמו גוד גואינג, ק'מון, ובעיקר יי, יי. בינתיים הלה שלף את איברו החוצה מתוך הבחורה הפך אותה על ארבעותיה והתחיל להכניס לה מאחור, המסך החדש של יפית החד עד מאוד התמלא בביצים שלו המגולחות ובזין כשהוא נכנס ויוצא מתוך הכוס שלה המגולח גם הוא, ואחר כך עבר להראות את שדיה הקטנים מיטלטלים תחתיה, כעת בחור אחר מתקרב אליה מפשיל את מכנסיו הקצרים ומגלה את איברו והיא ללא שהיות מהדקת את פיה על האיבר שהיה מדולדל ורפוי אך ככל שהיא יונקת ומלקקת אותו ואפילו נעזרת ביד אחת הוא גדל ומתקשה בתוך פיה בזמן שהבחור השני ממשיך לתקוע לה במרץ מאחור ועדיין כולם כולל הבחור המזיין והבחור הנמצץ וכל יתר החבורה עוטים על פניהם הבעה של שעמום גדול ועקרונות כולם למעט הבחורה המזוינת שממשיכה להפיק קולות שונים בתוך שהיא נתקעת מצד אחר ומוצצת מהצד השני וכך זה נמשך ונמשך דקות ארוכות בזמן שיפית מצידה האחד של הספה וראובן מצידה

כך שהביטו לעברו בתערובת של הקלה ואימה, יושב כמו קרנף קדום כאן בתוך הסלון שלה ממש, אה... אמרה, אה.... לא יודעת... יש... כל מיני סדרות... את זוכרת שם, אה, של איזה סדרה... שאל ראובן, ויפית, שזכרה בדיוק על מה כולן מדברות אצלה במכון העמידה פני הַבְּלָה ואמרה אה... אה... אה... תנסה על קרח דק. ראובן חזר ללטוש עיניים במסך ולהקיש על השלט, ואמר, את רואה איך עושים, זה ככה, וככה... זה מאוד פשוט... את רוצה בעברית נכון... את רוצה כתוביות... עונה ראשונה? פרק ראשון... הנה. עמדו שניהם מול או אפשר לומר מעל הטלוויזיה, ומבוכה רבה ביניהם, ראובן בוחן בקפידה את נעלי הבית שלו ויפית כאילו התהפכה על עצמה כגרוב ולאחר עוד רגע באמת לא נותרה לה שום ברירה אחרת בכלל מכל האפשרויות האפשריות בכל היקום כולו ואמרה לו, אתה רוצה... לראות ביחד... הוא משך בכתפי האלבטרוס שלו ואמר טוב אה... בסדר אה... למה לא... גירד קצת בפדחתו ואמר רגע, אני יביא משהו, ולאחר רגע חזר עם שקית מלאה גרעינים שחורים. יפית שנרגעה מעט אם כי ממש לא לגמרי (רגועה לגמרי לא הייתה מרגע שנולדה, אמרה לה פעם אימה), אמרה, אה, טוב, והלכה למטבח וחזרה עם מגש וקערית לקליפות ושמה את הכול ביניהם והם ישבו לראות, ישובים על הספה וצופים בטלוויזיה, אפשר היה כמעט לדמיין חתולה מנומרת טופפת מחדר השנה ומתיישבת בנחת מולם, מלקקת את שפמותיה ומעפעפת בעיניה הצהובות.

הסדרה הייתה כלל לא רעה: ברנדה נשואה לקייל ויש לה אחות סמנתה המכונה בפי כול סמי, הוא עורך דין והיא סטנדאפיסטית אך בזמן שברנדה מופיעה בכל מיני מועדונים נידחים יותר או פחות סמי נטפלת לקייל אפילו שהילדים... וכן הלאה וכן הלאה, הכול היה עשוי ממש היטב, מעניין ומותח וקצבי, וגם היה ברור מאוד על המסך הגדול, החד כל כך, והרמקולים, או כמו שקוראים להם היום מערכת השמע, הכול היה ממש נהדר, והנה נגמר לו הפרק. קחי, שם ראובן את השלט בידיה הקטנות של יפית, תראי, ככה פותחים, וככה סוגרים, ככה מעבירים ערוצים... יפית ניסתה את כל מה שהוא הסביר והמראות החלו להתחלף על המסך. הם היו עדיין ישובים אך בירכיים ובשרירי הרגליים כבר נמתח הרעיון של לקום ולהיפרד אך עדיין התמהמהו כי יפית המשיכה לנסות עוד ועוד את כוחה של הטלוויזיה החדשה שלה וראובן השיגח שלא תיכשל בניסיונותיה אלה עד שעלה על המסך מראה של חבורה של צעירים וצעירות כבני עשרים לערך, עומדים להם ברישול באיזו דירה חסרת ייחוד, אחדים מחזיקים בידיהם בקבוק בירה ואחרים סתם עומדים שלובי ידיים, נראה שהם צופים במשהו שקורה, המצלמה נעה אנה ואנה עד שחזרה אל מרכז החדר, על הרצפה, שם בחור צעיר ובחורה צעירה לא פחות שניהם עירומים

השני יושבים קפואים וצופים במחזה הזו שאין להם יכולת להשתתף בו כלל גם לו רצו מאוד עד שפתאום הסרט תם והמסך קיפץ לאיזה מסך אחר ועמד לחכות להוראות נוספות ממי שידו על השלט. אה... אמר ראובן וקם ממקומו, נושם לרווחה, יפית לא אמרה כלום אלא תלתה בו את עיניה היפות, אז... תודה, אמרה יפית, אין בעד מה, אמר ראובן, אז להתראות, ביי, דשדש החוצה בנעלי הבית הנסרחות שלו. יפית ישבה עוד קצת, מקשיבה לטריקה שלו את הדלת שלה ואחר כך שומעת במעומעם את דשדשו במעלה המדרגות, את הדלת של דירתו נפתחת ואחרי רגע נטרקת.

בימים הבאים כנראה התמחתה יפית בהפעלת הטלוויזיה והשלט ששולט עליה כי ביום שישי הבא כבר לא הייתה זקוקה לסיוע מראובן. היא פגשה אותו – למעשה מצאה את עצמה לידו – בזמן שהוא פסע כבד בחזרה ממכון הכושר הביתה, בדיוק עמדה על המדרכה מחוץ למכון היופי, אצבעותיה עם הציפורניים שכעת היו צבועות צהוב-ירקרק עדיין אוחזות בסיגריה ארוכה ודקה, פשוט עומדת שם מחזיקה סיגריה ארוכה, פשוט סתם ככה, עומדת לה ולא עושה כלום מלבד להחזיק סיגריה דולקת, והוא עובר על ידה, חוזר הביתה ממכון הכושר ואפילו לא שם לב שהיא שם, אלא שהיא פתאום שמה לב, ואז אמרה כעין "הממ" או בקיצור "מממ" או אולי "אהה" שהספיק כדי לעצור את הצעדים הרחבים, הכבדים. הוא עצר באיטיות ובאיטיות סובב את ראשו השעיר הקירח והפנה את גבות המברשת לעבר הקול הקלוש הקורא וראה שזו היא וקצה חיוך עלה על פניו ואמר, אה, אה... מה שלומך... בסדר, אמרה בקיצור, והוא חיכה עוד רגע ומכיוון שלא הוסיפה לדבר כמעט שהחל בהכנות להמשיך ללכת, וכיוון שראתה שכך הוא עומד לעשות מלמלה בהיסוס יום שישי... והוא ענה אה, אה... בטח, טוב, ועצר עוד יותר ואחרי רגע נוסף אמר, שמונה? והיא אמרה בסדר, והוא אמר טוב, והיא אמרה ביי וסבבה בחדות ונכנסה חזרה למכון. וביום שישי בשמונה כמעט בדיוק דפק במתינות על דלתה לבוש בטרנינג שחור עם אותן נעלי בית נסרחות ובידו שקית עם גרעינים שחורים. היא פתחה לו ומיד התיישבו והיא הדליקה במיומנות את המסך החדיש ותקתקה בזריזות על השלט ובמהרה נפרשה עליו תמונת הפתיחה של אותה סדרה, כנראה במשך השבוע יפית הספיקה להתקדם בה לא מעט כי ברנדה לא נצפתה עוד וקיייל וסמי היו בעיצומו של ריב אוהבים וגם הילדים נראו מעט בוגרים יותר ודמויות נוספות שלא זיהה נכנסו ויצאו כמו למשל בעל בית המרקחת מהפינה ושותרת אחת קדורנית למראה. לאחר שהפרק נגמר לקחה יפית את השלט בהחלטיות הרגילה שלה ותקתקה בו כמה תקתוקים זריזים ומיד הופיעה על המסך תמונה ובה כמה עשרות משבצות ובכל משבצת

רץ סרטון קטן משלו, באחת הייתה נערה צעירה פושקת רגליים ומלטפת את עצמה ובאחר אישה מגודלת עם שדיים ענקיים מטלטלת אותם לכאן ולכאן בעוד אחד הייתה אחת עולה ויורדת על זין גדול וזקור – את בעל האיבר לא ראו ולמען האמת גם לא את האישה אלא רק את כור הפעילות שבו החלק התחתון של התמונה, זה שבו הזין הזקור, היה סטטי, לא זז, והחלק העליון, שבו נראו הירכיים והפות, היה עולה ויורד, עולה ויורד, וככל שהוא עולה נחשף יותר מהזין כשהוא נחלץ מתוך הפות וכשהוא יורד הזין נחבא יותר ויותר בתוכו – וכך משבצות-משבצות של סרטונים ויפית בלי להביט לכיוונו של ראובן ובלי להוציא מילה מפיה בחנה אותם בקפדנות כמה רגעים ולבסוף בחרה באחת המשבצות. על המסך הרחב החדש והחד כל כך נפרשה כעת תמונת נוף עירוני מצולם מתוך מכונית ובה שני אנשים שאותם לא רואים אך קולם נשמע כאשר הם מדברים בשפה לא מוכרת, מתכננים או מתכוונים למשהו, המכונית עומדת ברמזור אדום ומשזה התחלף פונה שמאלה וכל הזמן בעלי הקולות ממשיכים לדבר ביניהם בקול שקט בשפה הלא מוכרת שהדיבורים בה נשמעים כמו תלונה מתנגנת מתמשכת או זמריר מתבכיין נסרח וממשיכים לנסוע לאורך שדרה רחבה, כביש ראשי שיש לו שני נתיבי תנועה מכל צד ואי הפרדה ברור, אביב כעת כי כל העצים פורחים בפרווה לבנה וגם השיחים משני צידי הדרך עמוסים בפרחים לבנים קטנים. המכונית מאיטה מאוד ליד תחנת אוטובוס והמצלמה סוקרת בעניין, אולי במקצועיות, את אלה מהעומדים בתחנה שהם נערות או נשים צעירות בזמן שהם ממשיכים להתייעץ ביניהם אולי בצ'כית, או בולגרית, או שפה סלאבית אחרת כלשהי, ניכרת מעט התרגשות כשהבנות נבדקות בתחנה אבל נראה שאף אחת מהן לא עמדה בקריטריונים ולכן הם נוסעים עוד בשדרה הרחבה עד מקום שבו אפשר לבצע פניית פרסה ומתחילים לחזור בצד השני, המלמול נמשך ללא הרף, מלמול שהוא כמו נחל הרים בכיני קטן מפכה, עולה יורד, עולה יורד, ונעימתו כל הזמן בין בכינית למתלוננת. את פניהם או את צורתם של צמד הציידים עדיין לא ראינו, אפילו לא מאחור, והנה עוד תחנת אוטובוס וקצת לפניה עומדת בחורה צעירה, אולי בת עשרים או קצת יותר, גדולה קצת, רחבה, שיער שטני חלק ארוך, אסוף לזנבסוס שהיא כל רגע אוספת ביד זו ואחר יד אחרת, מסדרת, מסיטה לצד זה או אחר, עוזבת ושוב אוחזת, נעלי עקב, סוודר אפור עם מפתח וי, מעילון וסט שחור, פרצוף סוסי, מחייכת קצת בביישנות וקצת בטיפשות, פנים נקיים, כפריים, והקול מהמכונית פותח איתה בדיון בשפה הזמרירית היבבנית הזו שאיננו מבינים וגם לא יודעים מהי, מחייכת כעת אף יותר במבוכה ומעבירה משקל מרגל לרגל, אוחזת בזנבסוס ומרפה ממנו, מחייכת עם שיניה הגדולות, עושה עם הראש לא,

לא... לא... לא... לא... השידולים והמשא ומתן מהמכונית נמשכים, אבל לאט, בלי בהילות, הכול שליו ורגוע ואיטי, לאיש כאן אין לאן למהר, בטון שקט, שליו, ללא הרמת קול, אף מילה אי אפשר להבין, רק הניגון הבכייני עולה ויורד, יורד ועולה, מתכופפת מעט אל המצלמה שסוקרת בעניין את הערוץ הכהה שבין שדיה הענקיים, לא, היא אומרת, לא, לא... לא... ולבסוף לוקחת את עצמה והולכת, מתרחקת מהמכונית לכיוון התחנה שליד, אבל אז איזה ראש יוצא החוצה ואומר עוד משהו והיא חוזרת, כעת נראה כאילו מעט אנרגיה נוספה, הדיון נטען באיזו דחיפות, היא אומרת פחות לא ובמקום זאת אומרת א - א - מ - א - או משהו דומה, ולבסוף מחייכת חיוך קטן מתרצה, נאנחת כמה אנחות מתבכיינות אחרונות סובבת את המכונית ונכנסת למושב האחורי. המכונית יוצאת לדרך ומשתלבת בתנועה, כעת במקום דואט יש טריו במכונית, שומעים שלושה קולות אבל ממשכים לראות רק אותה, היא נשאלת שאלות רבות ועל רובן עונה מממייא... איינונו... איומיו... בליווי בלתי פוסק של אנחות וקינוט קטנות, אוחות ופורמת את הזנבסוס, מפנה ראש שמאלה ולוקחת את חגורת הבטיחות וקושרת את עצמה, לא ברור למה דווקא זה מצחיק אבל ראובן מחייך וגם מביט ביפית לראות אם גם היא אבל היא לא, נוסעים עוד קצת עד שפונים למשעול צדדי והמכונית עוצרת ליד מתקן מגודר עם שער ברזל, מתקן שאיבה אולי או טרנספורמטור חשמלי, מסביב קצת עצים עלובים וקצת פסולת, עשב רמוס שעליו שיירי פלסטיקים וקרשים, מקום מגעיל, השער נעול, האוטו חונה, המנוע כבה וכולם יוצאים החוצה. עדיין לא נראה אף אחד משני הציידים אבל ברור שאחד הוא הצלם והשני המארגן, וזה המארגן ממשיך לדבר עם הגדלדולת ואומר לה מיני משפטים שהיא ממשיכה לענות עליהם בדיבורי המסטיק הדביקים שלהם אאוווניוניאני, ניאניאואוניה וכאלה מין, ממשיכה להשמיע זמירות קינה ואנחה קטנות ואחרי עוד רגע שולחת את יד ימין לתוך מפתח הווי ומוציאה משם את שדה השמאלי, שד ענק, ורוד, עטיני, רפוי, נשמעים שני קולות שלא ברור אם הם מביעים הערכה או אכזבה ולאחר עוד קצת דיונים היא מוציאה בידה השמאלית גם את השני, הימני, כל זה בלי להסיר את הסוודר, כך שהיא עומדת כעת, צעירה, לא יפה, עם הבעה מטופשת על פניה, מגושמת, על נעלי העקב, עם הזנבסוס, בלי הווסט כי המארגן שסוף סוף נצפה פעם ראשונה סייע לה לפשוט אותו, ועם הסוודר שמתוך מפתח הווי שלו נשפכים כעת, כאילו מתוך הצוואר, באופן משונה, אפשר לומר בלתי ראוי, אולי אפילו מגעיל, שני עטינים גדולים וורודים אחד לימין ואחד לשמאל ועדיין עם העטינים שלה בחוץ היא ממשיכה לשאת ולתת באותו קול שקט מתבכייין עם המארגן שחוזר

לאוטו ומוציא מעילון עור קטן ופורש אותו על העשב הדרוך ומצביע עליו בשתי ידיים פרושות וכאילו אומר, זהו, זה מה שיש, כולם ממשכים לנהוק לייבב ולגנוח ביניהם בשפה הזאת שלהם ואז לאחר שנראה שהכול סוכם המארגן שהוא בחור קטן בעל שיער סמור פורם את מכנסיו ומוציא זין אפור מעוקל שהגדלדולת בזמן שהיא ממשיכה להשמיע רטנונים בסופו של דבר יורדת על ברכיה ומתחילה למצוץ בשעמום ואחרי עוד רגע המארגן הדהוי מסמן לה להישכב שם על המעיל וכך היא עושה נשכבת על צידה עם העטינים הוורודים חסרי הצורה נשפכים החוצה דרך הווי של הסוודר האפור ליד שער הברזל בין חתיכות הג'אנק והפסולת והעצים הקטנים ליד האוטו החונה ולנוכח החבר המצלם פותחת את רגליה כאילו היו צבתות ענק של איזה סרטן מעמקים מגונה המארגן נשכב מאחוריה ומפשיל מעט את תחתוניה השחורים ומכניס לתוכה את איברו המעוקל די במאמץ כי התנוחה הזו כל כך לא נוחה, מתחיל במאמץ להכניס אותו ולהוציא, הכול נראה כל כך לא נוח ולא נעים ואת הבחור בכלל לא רואים אלא רק את הזין המעוקל שלו נכנס ויוצא באיטיות מגושמת בין רגליה הפתוחות לרווחה כאשר תחתוניה השחורים ממש מפריעים גם לו וגם לה כי פעם הוא ופעם היא אוחים בהם בשארית התבונה שנותרה בם ומסיטים אותם קצת הצידה כדי שלא יפריעו לזין לנוע קדימה ואחורה פנימה והחוצה ומעבר לכך הגדלדולת ממשיכה לאסוף את הזנבסוס שמכסה את פניה ולשמוט אותו, לאסוף ולשמוט, בעוד הזין נכנס ויוצא, על פניה כעת עולה איזו הבעה של מאמץ או של ריכוז כאילו היא בדיוק מתחילה ליהנות אבל בדיוק כעת מעבירה יפית בזעם את הערוץ ללא הסברים ומחפשת משהו אחר, בודקת קצרות איש אחד גדול יושב לכד עגום על כורסה מכובדת ומשפסף במרץ איבר כהה ענק, שתי שמנות מלקקות זו את זו באיזו אמבטיה, זוג שסתם יושב ומדבר ומדבר בלי ששום דבר מעניין יפתח מהדיבורים הללו ולבסוף נוחתת על בחור אחד נמרץ שנוסע במשאית גרר וכנראה יש לו איזה טריק שמשך את תשומת ליבה כי היא עצרה בערוץ הזה, בלתי מתעניינת כלל בראובן מה הוא רוצה או במה הוא מתעניין כאילו הפך ראובן לחלק מהריהוט של הסלון, אבל חלק כזה שמשום מה נחוץ לה. ובכך, הבחור הזה שנוסע בגרר עוצר על יד מכונית ויורד ומתחיל לחבר את הכבל שלו למכונית כדי לגרור אותה ובתוך שניות מגיעות בריצה נבהלת שתי בנות צעירות אחת קצרת שיער צהוב וחברתה ארוכה וחומה ומתחילות להתחנן די, די, אל תעשה לנו את זה, והוא אומר, מצטער בנות, אני לא יכול, כבר חיברתי אתכן, עכשיו זה מאתיים דולר, הבנות פורצות בבכי, אין לנו אין לנו, אז בואו איתי למגרש שם נוכל אולי להסתדר, הן עולות לגרר, זה גרר משוכלל שתא הנהג שלו גדול ומרווח באופן

אבסורדי ומכיל כמה כורסאות וספה מאחור, ולפני שהספקנו להבין איך זה קרה כבר קצרת השיער עומדת על ארבע בספה שמאחור והנהג הנמרץ עומד מאחוריה ומכניס לה אך אותו לא רואים כלל כי הוא טרח בכוונה לטשטש את דמותו אבל את פניה רואים בבירור ומקרוב והיא ממש מרוכזת במה שקורה לה מאחור ורק מפעם לפעם בלי משים מסיטה קווצת שיער סוררת שמכסה את עיניה ומלבד זאת המסך מלא בפניה המתוחים והמרוכזים ובקושי רואים את כתפיה ואת ידיה הנשענות על הספה וקצת מאחור ולא בפוקוס כל כך את התנועה הריתמית של שדיה הקטנים המיטלטלים תחתיה בתוך חזייה רכה אך הדבר המרכזי המוצג על המסך הוא הבעת הריכוז שיש על פניה של הבחורה הצעירה הזו בעלת השיער הקצר הבהיר הריכוז של הצד הקדמי שלה שעסוק במה שקורה בצידה האחורי ועכשיו המצלמה עוברת לחברתה, ארוכת השיער, שמסתובבת בקבינה חסרת שקט, ניגשת לקצרה ומסירה ממנה את חזייתה וממשמשת את שדיה ולאחר רגע מתפשטת בעצמה וממש עוקרת את הקצרה משם מסלקת אותה ממקומה ומתייצבת במקומה באותה פוזיציה כדי לקבל גם היא את מה שחברתה כבר קיבלה ונהג הגרר כאילו בלי להפסיד תנועת אגן אחת ממשיך לדחוף לארוכה כמו שדחף לקצרה ואחרי זמן רב מדי שהעניין נמשך כך הן שתיהן מתיישבות כמו ילדות גן המחכות לממתק בזמן שהנהג משפשף במרץ את איברו מול פניהן עד שסוף־סוף הוא משפריץ הרבה נוזל לבן סמיך שפריץ, שפריץ, שפריץ על פני הקצוצה מכסה את כל פניה ובעיקר סותם לה עין אחת לגמרי והיא צוחקת באושר פניה מכוסות ברטב לבן סמיך וחברתה גם מסתכלת עליה בידידות אם לא באהבה ויפית מכבה את המכשיר ואומרת טוב, ראובן אומר טוב, הוא קם לאיטו, תודה רבה, לילה טוב, וחוזר לדירתו.

בפעם הבאה חלה תפנית בסדרה. היחסים בין הדמויות נערכו עד כדי שנאה גופנית בוערת כי בשלב מסוים סמי הייתה שוכבת מקופלת על הרצפה מייבבת ביפחות כאב שרקניות קורעות לב, אתה לא אוהב אותי, אף אחד לא אוהב אותי, אפילו אמא שלי לא אוהב אותי, איש בעולם לא אוהב אותי, פניה היו שחורים מרוב דמעות ומסקרה נוזלת, מעליה עמד קייל, פניו קרועים מרוב זעם, חולצתו קרועה והוא צורח עליה, את עוד מרחמת על עצמך, חתיכת זונה מסריחה, מה, תראי מה עשית, תראי איך הרסת, כל מה שאת נוגעת בו נהרס, כל דבר את הורסת, אסור לתת לך להסתובב בעולם הזה, את פשוט אישה מהגיהנום, זונה מסריחה מהגיהנום, זה מה שאת, מסביב על הרצפה היו דברים שבורים והכול היה הפוך. ראובן שכל האומללות הזו נגעה לליבו, בייחוד אחרי שכבר למד להכיר את הדמויות הראשיות, פנה אל יפית ואמר לה, תראי מה ש... אבל יפית הסתכלה עליו בזעם קר וחזרה להביט במסך,

ראובן קפא במקומו כילד נוזף ולא הוציא מילה יותר כל הערב, וכשעמד ללכת, ליד הדלת, אמרה לו, אני לא יכולה שמפריעים לי כשאני רואה, אתה מבין? אבל היא אמרה את זה לא כהתנצלות, להפך, כנזיפה בראובן על כך שהוא לא הבין זאת מעצמו שאי אפשר לדבר איתה בזמן שהיא רואה, שוב נעץ את מבטו בכושה באנפילאות המהוהות שלו, ואולי אף העז ואמר לעצמו שזאת אי אפשר לדבר איתה בכלל, בטח לא הוא, ואולי גם לא אף אחד אחר, די, אמר לעצמו, אני לא אבוא יותר, בשביל מה אני צריך את כל זה, אבל בשבוע הבא, לקראת שמונה בערב, כשהעולם התרוקן מכל מה שהיה בו והריק הנורא כיסה את העיר חזר להקיש על דלתה ובידו שקית הגרעינים.

יום שלישי היה יום חגיגי בבית המלאכה: בראנוב ראובן כל עבודות נירוסטה בע"מ הוכרוזו כזוכים במכרז הגדול של עיריית אשדוד למתקן ואבזור כל מתקני החוף בכל חופי העיר, מחוף מי-עמי הצפוני ליד הנמל דרך חוף הלידו, חוף אורנים, חוף הקשתות, חוף גיל, החוף הדתי ועד לחוף הדרומי בקצה העיר, מתקני רחצה, מעקות, שירותים וחדרי הלבשה, מתקני הצלה וחילוץ ומגרשי חניה, כל אבזרי הנירוסטה - מכרז חשוב וגדול בשביל בית מלאכה קטן עד בינוני כמו בראנוב ראובן כל עבודות נירוסטה בע"מ, והמשמעות היא תזרים מוזמנים לשנה לפחות ואולי אפילו גיוס עובד או שניים נוספים והחלפה של מכונת הערגול שלושה מטר במכונה ארבע פסיק שתיים, שלא להזכיר משמעויות ארוכות טווח יותר כמו אפשרות להתמודד על מכרזים ממשלתיים וצבאיים ואולי אפילו לעבור למקום גדול ונוח יותר. ראובן ידע את כל זה כבר יום קודם כי נחמיאס מהעירייה צלצל אליו עוד לפני שהדבר התפרסם באופן רשמי, ובערב ראובן צלצל לקרדש והסביר לו מה קורה אבל גם הזהיר אותו שלא להגיד כלום. בשלוש, שעה וחצי לפני הסגירה, קרא ראובן לעובדים, אלון ואורן נבהלו ממש אולי משהו רע עומד לקרות, קרדש כמובן ידע וגם עלי כנראה ידע אפילו שראובן הזהיר את קרדש בפירוט לא לספר לעלי שהיה קצת דהוי במוח אבל אין מה לעשות, אח זה אח גם אם כל מה שהוא יודע זה לטאטא או להביא משהו או לעשות דבר פשוט אחר שמצווים עליו ובלבד שמי שמצווה הוא קרדש שמבין את עלי ויודע איך להפיק ממנו תוצרת גם אם ירודה. כולם התיישבו על כיסאות הפלסטיק המזוהמים מלאי ציפייה. ראובן סיפר להם בקצרה את החדשות וקרדש הוציא מאיזה מחבוא מגש עם כנאפה טובה שהביא מאבו ראמי. אם ראובן לא היה איש של מילים הרי העובדים שלו היו כמעט אילמים, ישבו וניסו לקלוט את מה שסופר להם, קרדש הלך והכין קפה, לאט ובהדרגה הפשירו מהקיפאון שלהם ושלחו יד לקפה, יד לכנאפה, צלחות לא היו אז אכלו על נייר שתלשו מהגליל הגדול של נייר ניקוי שעמד בפניה, אחרי

כמה רגעים אמר אלון, לשעבר אולג, אז מה, אמר, זה טוב, לא? וראובן אמר זה מצוין, וקרדש אמר, שמע, זה ממש מרים אותנו טובי-טוב, אורן ועלי לא העיזו להשתתף בשיחה, ראובן אמר תשאלו, תשאלו, אם יש לכם שאלות, אבל אף אחד לא רצה לשאול כלום, ראובן הוציא ארנק מהכיס ודחף לכל אחד שטר של מאתיים שקל, קחו, אמר, בונוס, בשביל שהצלחנו, זה... הצלחה של כולנו... קרדש אמר, כל הכבוד ראובן, באמת כל הכבוד לך, וטפח לו על השכם, הוא היה גבוה ממנו בראש, גבר נאה ובעל הדרת פנים, באמת אני שמח שאני עובד אצלך, זה אני אומר לכל אחד... אתה יכול לשאול ברמלה... אלון גם התעורר ואמר כל הכבוד ראובן, וכיוון שהיסס לטפוח לו על השכם לחץ לו את היד מעט בהתרגשות כי התחיל להבין, אורן ועלי לטשו עיניים ביתר הסובבים עדיין לא בטוחים שגם הם מותר להם להגיד כל הכבוד או אולי עדיף שיעשו זאת אחר כך בפרטיות עם ראובן, זה, אמר ראובן, זה עבודה גדולה... גדולה מאוד... אנחנו צריכים... שהכול יהיה... אתה אל תדאג, אמר קרדש בגאווה, אנחנו נוציא פה סחורה אל"ף-אל"ף, אלון נענע בראשו בהתלהבות ואורן קפץ פתאום ממקומו ואמר, ראובן, אתה תגיד לי כל מה שאתה צריך!... כל דבר!... זה הכול יהיה מאה אחוז... מאה אחוז! באחריות... הם יעשו כאן בדיקות, אמר ראובן, בדיקות איכות... של ההרכבות, הריתוכים... מי, מי יבוא? שאל קרדש בלעג, נחמיאס יבוא? רוז'ינסקי יבוא? לא, לא, מה פתאום, אמר ראובן, יבוא מומחה, מאיזה מעבדה... אחד שמבין... צריך יהיה... השתררה דממה, הכנאפה נגמרה וגם הקפה. טוב, יאללה, אמר קרדש, שהרגיש שהאחריות נופלת פתאום גם על כתפיו, בואו נתחיל לסדר, כבר ארבע. כולם קמו במרץ רב ניקו וסידרו את בית המלאכה הקטן עד שהיה נקי ומסודר ככל שהוא יכול להיות, קרדש ואורן פינו קרטונים עם פסולת וסידרו יפה-יפה את המדף עם האלקטרודות והחומצות, עלי טאטא את הרצפה ביסודיות רבה גם מאחורי השולחן ומכונת הערגול, כעת היה כבר בית המלאכה מוכן לסגירה, ראובן העיף מבט אחרון לראות שהכול תקין, תקתק את קוד האזעקה והוריד את השאלטר החשמלי הראשי וגלל את התריס המשוריין ונעל מבחוץ בשני המנעולים המחוסמים, עמדו שם בחוץ ליד מכולת האשפה הצהובה החדשה עם כפתור הדחיסה האדום הבולט, עמדו עוד רגע כאשר כל הרביעייה מביטים בראובן בהערצה, איילמים, חסרי מילים, וראובן אומר להם, אז... נתראה מחר... כן, ביי, שלום, ביי שלום ביי, אמרו כולם עוד ועוד ולבסוף הלכו איש לדרכו, וגם ראובן כמו תמיד נכנס לטנדר החבוט ונסע למכון הכושר.

אצל יפית לעומת זאת היה יום שלישי יום גרוע. למען האמת כל השבוע היה גרוע ויום שלישי גרוע במיוחד. בקושי נכנסה למכון להגיד שלום לעובדות

וללקוחות, עמדה בחוץ עם הסיגריה ביד עד שגלוריה שהתפתה לה רבע שעה בין טיפול לטיפול יצאה אליה ובמורך לב אמרה לה יפית, מה קרה, הכול בסדר? ויפית שרצתה מאוד לנפנף אותה מעליה חלשה דעתה כפי הנראה כי הוציאה את הטלפון שלה וחיטטה בו מעט והראתה לה ביקורת שהתפרסמה הבוקר באפליקציית המפות של גוגל על "יפית ביוטי סנטר" תחת הכותרת "יקר ומיושן" ועם שני כוכבים בלבד, וכך כתבה הגולשת ר' לימוד: "היה פעם מכון יופי מודרני וכיפי בשכונה שלנו ועכשיו הוא סתם מעצבן, איפה חומרים טבעיים, איפה פינת הרגעה, איפה מוזיקה כמו שכולם אוהבים, ומה זה המחירים האלה, ומה, כואב לכם לחייך שמה? יאללה יפית, תתאושישי". גלוריה שמה יד על הפה מרוב תדהמה, מזועזעת בפירוש מהביקורת מצד אחד אך מצד שני מאושרת מכך שהבוסית המרוחקת פתאום מקצה לה קצת זמן איכות, זה בטח סתם איזה אחת... התחילה, אבל יפית אמרה, לא, זה בזמן האחרון יותר ויותר, אנשים לא מרוצים... רוצים דברים אחרים... גלוריה לא ידעה את נפשה מגילוי הלב של יפית, ולאחר רגע שינתה רגיסטר והעיזה להביט היישר לתוך עיניה היפות, האפורות, חסרות החיים של יפית ואמרה, יפית, את יודעת, אנחנו כאן עובדות, מתאמצות, משקיעות את הנשמה... כן, נו, בסדר, הפסיקה אותה יפית בקוצר רוח, ו... אולי כדאי - אולי תשבי איתנו קצת, נדבר, אנחנו כל אחת... מכירות, את יודעת... את הלקוחות... יכולות... ביחד... טוב טוב בסדר, אמרה לה יפית ברשעות, אני כבר שמעתי את כל הדיבורים האלה. אבל כנראה שדבריה של גלוריה בכל זאת חלחלו כי למחרת בצהריים, כשהמכון התרוקן מלקוחות וחאנין, גלוריה ובת-אל התיישבו לכרסם את האוכל שהביאו מהבית, חולקות אותו ביניהן כי הן הרי חברות טובות גם אם מתחת רומצת איזו תחרות שתוקה, גלוריה מביאה סלט יפה שהכינה ובת-אל בצקיות שסבתה מטגנת ומעמול שהיא קונה וחאנין סלט חצילים ופיתה וכך הן יושבות ואוכלות בשלווה וממלמלות זו לזו והיום באופן חריג גם יפית עומדת שם מעליהן וכולן פועות מולה, בואי, יפית, שבי איתנו, בואי יפית, תטעמי מאלה, קחי קצת סלט, יפית. יפית מנענעת בראשה ימינה ושמאלה בתקיפות, תודה, תודה, אני לא יכולה, אין לי תיאבון, למען האמת לא זכור להן שראו אותה אוכלת אי פעם, אולי היא אוכלת רק בביתה ואולי בבתי קפה או מסעדות או אולי לא אוכלת כל כך בכלל או אולי לא נאה לה לאכול איתן למרות שהן בחורות חמודות וטובות ומשקיעות ואי אפשר לבוא אליהן בטענה כלשהי מלבד אולי שהן קצת קשות יום והפרנסה לא מצויה בשפע לא אצלן ולא אצל משפחתן כי אחרת הייתה כל אחת מהן מוצאת לה עבודה טובה יותר, קלה יותר, מכניסה יותר, נעימה יותר, כי עם כל הלבביות והאחוה שביניהן הרי לעבוד אצל יפית אינו

הדבר המפתה ביותר שאפשר לחשוב עליו. יפית עומדת לידן, מביטה עליהן יושבות בידידות וברעות וחולקות את מה שהביאו איתן, וגלוריה אומרת, ראינו את ה... וחאנין ובת-אל עושות כן כן כן נמרצים עם הראש, בת-אל מסיימת לבלוע פיסת סלרי ואומרת, אני יודעת מי זאת, זאת אפרתי, איך קוראים לה... רונה... כן רונה... היא הייתה מה זה עצבנית אתמול וכל מה שעשיתי לא עזר... תקשיבי, מתעוררת חאנין, בת דודה שלי גם יש לה מכון, בשותף עם עוד בת דודה, ושם... באמת תודה לכן על כל העצות שלכן, חותכת אותה יפית בגסות, אני יודעת בדיוק מה צריך לעשות כאן, כאן צריך להשקיע כסף, ארבע וחצי שנים מאז השיפוץ האחרון, צריך כאן איזה מאה וחמישים אלף שקל מינימום, מה, יש לך להשקיע את זה? אמרה כשהיא מסתכלת בלגלוג על חאנין, אחר כך על בת-אל, ולסיום על גלוריה. זה כסף, אתן מבינות? זה הכול כסף, זה הכול, אנשים אוהבים כסף, אוהבים לראות ששפכו כסף מסביבם, שהם בסביבה של עשירים, שקליינטים עשירים באים, אולי קצת יידבק אליהם, זה מה שהם רוצים... כן, בטח, מלמלה חאנין בכניעות, בטח, את צודקת, זה בטח... וגם גלוריה ובת-אל הנהנו בראשן, ואתן, הוסיפה יפית, אתן צריכות לעשות מה שאפשר, לחייך, להיות נחמדות... מטופחות... להיראות שמחות, מרוצות... אני מסתכלת אני רואה כאן רק דיכאון כל היום, מה יש לכן להיות מדוכאות, מה, יש לכן עבודה, לא? אתן יודעות כמה אחרות מתחננות לעבודה כזאת? השתררה דממה, הבנות הורידו את ראשיהן, וגם יפית מצאה איזה כיסא והתיישבה עליו בדכדוך. אל תדאגי, יפית, קפצה חאנין אחרי כמה רגעים, אנחנו פה נעשה את המקסימום, נכון בנות? כן, כן מלמלו השתיים האחרות, אל תדאגי, פה יהיה בובה, איזה קליינטורה בנינו לך פה, אלה בחיים לא יעזבו, נכון? זיוה כהן - מזי, איכקורימלה, שווילי, אורה מיכאלי, ביאטריס... התחילו למנות על האצבעות את הקבועות שלהן, אך הנה התחילו כבר להיכנס הלקוחות של אחרי הצהריים ושלוש הבנות טופפו כל אחת למקומה ויפית יצאה למדרכה לעמוד ולהסתכל מסביב ולהחזיק סיגריה בידה. אין ספק, מצב רוחה היה שפוף. אולי בגלל הביקורת או בגלל ההשקעה הנדרשת או בגלל דברים אחרים, גדולים ומעורפלים יותר. נכון שמעולם לא הייתה מאלה שהשמחה תוססת בתוכם, אלה שעניניהם בורקות ורגליהם כאילו תצאנה עוד רגע במחול, אבל תמיד הייתה לה את הנחישות שלה, את הדעתנות, את הדבקות בדרך, שגם אם קשה להגיד מה היא בדיוק אותה דרך בכל זאת הייתה לה ההרגשה שלא סתם היא כל כך מתאמצת להתקדם בה, בדרך, ונזהרת לא לעסוק או אפילו לחשוב על דברים אחרים, לא על אנשים אחרים ולא על מצבים אחרים ולא במה היה יכול להיות אילו ולא במה היה כדאי לעשות אחרת, להתמקד, להתקדם, לא

להרפות, בשום פנים ואופן לא להרפות, גם כאשר לא ברור למה לדבוק דווקא בזה ולמה לא להרפות ומה יש בה בדרך הזו של מכוון היופי והדירה המסודרת והטלוויזיה החדשה והישיבות האלה עם ראובן והגרעינים השחורים שלו, מה יש בדרך הזו שכדאי כל כך להתעקש עליו, ובאמת לא הייתה לה ברירה אלא לדבוק וביתר שאת בדרך הזו ובדברים האלה שאותם עשתה ולהרחיק מעליה כל דבר אחר, המחשבה להרפות ממהו מכל זה או לאמץ משהו אחר הייתה איומה מכדי לחשוב אותה.

שוב הגיע יום שישי. ראובן, שדווקא הייתה לו איזו שמחה בלב מכל השבוע הזה וההצלחה הזו עם המכרוז התארגן הפעם במיוחד לקראת יפית, חפף איכשהו את שעריו המשונה וניסה קצת לסדר אותו מול המראה, בבוקר עוד חשב שיקנה פרחים אבל במשך היום הרעיון הזה קמל בליבו. לכוש באותו טרנינג שחור ועם אותם נעלי בית מרוטות והשקית הרגילה של הגרעינים השחורים בידו דפק על דלתה של יפית, הפעם לא במורכב לב אלא כמעט אפשר לומר בגיל, ומשפתחה לו את הדלת הדביק נשיקה ללחייה והיא לא מחתה בקול אם כי בהחלט גרתעה קצת לאחור ואחר כך אמרה לו בוא, נשב, הטלוויזיה כבר הייתה פתוחה והיא רק חיכתה שיבוא כדי להריץ את הסדרה החדשה שרק היום התחילו, סדרה יפנית שנקראה "לצד הגבעה". על המסך נפרשו קורותיהם של טקיאישו, איש צעיר בן כשלושים, ואימו סומיקה. הרבה דרמה לא הייתה בחייהם: הם גרו בעיירה קטנה ליד גבעה מיוערת, וחיו חיים פשוטים ומונוטוניים, היו צילומים יפהפיים של דברים פשוטים: סומיקה ישנה במיטתה, טקיאישו יוצא מהבית ורוכב על אופניו לעבודה (הוא עבד בחוות תרנגולות לא רחוק מביתו), הטיול היומי הקטן של סומיקה אל הגבעה, פעם ביום שמשו ופעם ביום סוער, העצים כאילו היו דוברים אליה אבל על הכול שרתה תוגה עמוקה וחסרת מילים גם אם הכול היה יפה ביותר, מזל שזה כבר נגמר כי לא ליפית ולא לראובן לא הייתה סבלנות לדברים כאלה, מה, נמשיך לראות את הדבר הזה גם בשבוע הבא, שאל ראובן שאלה רטורית, אל תדאגי, ענתה יפית, אני כבר אמצא לך משהו שלא תצטרך לסבול, תמיד הייתה נימה של לעג בדבריה אבל הפעם לראובן לא היה אכפת כל כך, הה, הוא צחקק, אני בטוח, אבל יפית כבר החלה לטפל בחלק השני של תוכנית הבידור ודי מהר ננעלה על חדר שהיו בו כמדומה ארבעה בנים יושבים על ספה. הם ישבו עירומים וכל אחד מהם היה מחליק בעצלתיים את ידו על הזין שלו, יושבים על הספה זה לצד זה, לפניהם שולחן קפה עשוי זכוכית, כולם לבנים וצעירים וגופם חלק ונקי משיער ונראה כאילו מישהו הדביק להם באמצע הגוף את האביזר הזה שנראה קצת לא שייך עם הביצים הכהות מתחת והחדק האדמדם

הזקור המגיע כמעט עד טבורם, לידם ישבו ארבע בנות לבושות פחות או יותר ובטוב ליבן היו מעבירות לבנים סיגריות וכוסות שתייה שאלה היו מחזיקים ביד אחת בעוד היד השנייה ממשיכה להחליק בעצלתיים על הזין הזקור. כך נמשך העניין כמה רגעים, ואחרי כן היה קאט ולאחריו כבר היו כולם עירומים וחלקם מזדיינים למעט הבחורה הקרובה ביותר למצלמה שאמנם הייתה עירומה אבל המשיכה לשבת ולעשן בעוד חבריה עסוקים בשלהם. המסך שקק פעילות, אצל זוג אחד משמאל הבחורה הייתה עולה ויורדת על הבחור ששכב תחתיה, מאחור ליד החלון עוד זוג היה עסוק בליקוקים ומציצות, ומימין, מיד מאחורי הבחורה המעשנת, היה זוג אחד מזדיין בתנוחה הרגילה, היא מתחתיו והוא מעליה. שום דבר בלתי רגיל לא היה בסצנה הזו שראובן ויפית כבר ראו רבות כמוה, מזדיינים, מצלמים, מעשנים, מה כבר יכול להיות מיוחד כאן אבל אחרי כמה רגעים חל איזה שינוי. המצלמה התמקדה מעט יותר בזוג הקרוב, אלה מהתנוחה הרגילה, והיה נראה פתאום שמהו אחר, גבוה יותר, קורה שם. הבחור המשיך להכניס לבחורה בקצב והבחורה רגילה היו פתוחות לצדדים כדי להקל על החדירה ומשוכות אל תוך כשהבחור נשען על רגליה הפשוטות כך שהיא הייתה מוסתרת לגמרי תחת הבחור למעט כפות רגליה שרק הן הציצו לצדדים, זה כל מה שאפשר היה לראות ממנה, כפות הרגליים, כל היתר היה מוסתר תחת גבו ועכוזיו השריריים המתוחים, ובכל פעם שהוא נדחק לתוכה עד הסוף היו כפות רגליה הרפיויות מפרפרות פרפור קטן כמו סנפירים של דולפין או כנפיים של דוכיפת, כך היה הבחור נדחק ויוצא, נדחק ויוצא ובתום כל דחיקה היו כפות רגליה מעפעפות כעפעפיים או מפרפרות כסנפירים, עפעוף, רפרוף, כל אימת שהמהלך הגיע לקיצו, כך שבכפות רגליה היא הייתה מאשרת שהיא משתתפת פעילה באקט הזה שאת עיקר המלאכה בו עושה הבחור, וכאשר היה נסוג אחורה ונחלץ מתוכה הייתה הבחורה השנייה, זו היושבת עירומה מעשנת ליד המצלמה, שולחת את יד ימינה וחופנת את הביצים שלו, כל השלושה נראו כמו שותפים באיזה פרויקט טקסי או שלישיית נגנים שמנגנת קטע מחזורי וחוזרת עליו שוב, ושוב, ושוב, בעקשנות, בתובענות, בטקסיות, בחושניות, אפשר אפילו לומר ביופי ובעושר הבעה, נתחב לתוך הבחורה וזו מפרפרת בסנפיריה נחלץ החוצה והשנייה אוחות לו בביצים, בקצב הטוב הזה, פנימה החוצה, פנימה החוצה, יפית וראובן גם הם לא נותרו אדישים למראה הזה הקצוב, הסינכרוני, ההרמוני, בייחוד ראובן שפתאום, אחרי כל השבועות הרבים האלה שאפשר לומר שהוכרח לצפות בסרטים מעין אלה ושבהם שימש לא יותר מאיזה חפץ שתפקידו לא ברור, פתאום הקטע הזה תפס אותו, כאילו הם שניהם הבחור הדופק והבחורה הנדפקת ביחד מרכיבים פעמון גדול שמצלצל

בענבליו, מצלצל ומכריז על משהו חשוב ועקרונות שקורה או שעומד לקרות, מצלצל וקורא עכשיו, עכשיו, עכשיו, עכשיו, ובכל עכשיו כזה בכל דחיקה כזו של הבחור ובכל רפרוף של כפות הרגליים הקטנות משהו הצטבר אצל ראובן, עוד שכבה ועוד שכבה ועוד שכבה עד שפתאום התמלא ובלי שידע מה היה לו נדרך וקפץ ממקומו וזינק על יפית ותפס את כתפיה בידיו ויפית שנבעתה התחילה לזעוק בקול זעיר די, די, ת'זובאותי ולנסות להרביץ לו בידיה הקטנות המעוטרות בציפורניים צבועות בלילך כהה, אבל ראובן כבר היה במקום אחר, הוא צחק מין צחוק חדש ורע ולפת אותה ביד אחת כשביד השנייה הסיר מעליו את הטרנינג השחור ותקע לתוך פיה זין עבה, שעיר, אדום ונפוח, ממשיך לצחק ברשעות כאילו הוא אינו ראובן אלא מישוהו אחר לגמרי, יפית ניסתה עוד להשמיע איזה קול ולבעוט ברגליה ובידיה אבל בעוד רגע הוא הציף אותה בזרמה עבה וסמיכה, מיפית נשמע עוד איזה בעבוע ניחר אבל ראובן רק הידק עוד יותר את ידו על צווארה, עוד ועוד ועוד בלי שיוכל להניח לה ורק אחרי זמן רב מאוד הרפה את אחיזתו וצנח אחורה על הספה, מושך על עצמו חזרה את הטרנינג האפור. כבש את פניו בידיו ואסף את נשימתו. עבר עוד זמן ארוך מאוד עד שהעז להפנות את ראשו לעבר יפית שהייתה מוטלת על גבה על מסעד הספה כְּשֶׁרִיר לכן נוזל מפיה. שלח יד ודחף אותה קצת אבל היא רק התגלגלה על צידה. לקח את השלט וכיבה את הטלוויזיה. ישב עוד זמן רב בלי לזוז עד שראה שהשעה כבר שלוש לפנות בוקר. לקח את גווייתה הקטנה של יפית וגלגל אותה בתוך השמיכה האפורה עם הרקמה הארמנית הכחלחלה. עבר מסביב לראות שהכול נקי, פינה את המגש ולקח את שקית הגרעינים, וכשהוא נושא אותה על כתפו (היא הייתה כל כך קלה) ירד למטה וסבב דרך החצר הנטושה שבין הבניינים אל הטנדר החבוט, הכניס אותה לדאבל קבינה מאחור ונסע אל בית המלאכה. הדחסן החדש, הצהוב, וכפתור ההפעלה האדום קידמו אותו בברכה כחבר ותיק.

ספרים מאת חברי אגודת הסופרים שיצאו לאור לאחרונה

- יעקב ברזילי: מעלות. שירה. צבעונים, 2019. 94 עמודים.
- רות אלמוג: הסיפור של סיקה. פרוזה. עורכת: קציעה אלון. גמא, 2019. 139 עמודים.
- קובי נסים: קדיש נסים. שירה. עורך: צביקה שטרנפלד. ספרי עיתון 77, 2019. 80 עמודים.
- ישראל ניר-חרוש: נערת האור מלמפצוסה. פרוזה. עורכת: לילך בן דוד. מדיה 10 הוצאה לאור, 2019. 286 עמודים.
- אילנה אבן טובי-ישראל: הר של הלומות. ילדים, צבעונים, 2019. 36 עמודים.
- עמוס מוקדי: עשרת בתי הראשונים. אוטוביוגרפיה. עורך: עידו אדמוני. כרמל, 2019. 284 עמודים.
- רחל אשד: געגוע לזמן שיגעון. שירה. ספרי עיתון 77, 2019.
- רות נצר: עפאים. שירה. כרמל, 2019. 165 עמודים.
- הרי ברי-שלום: יום המשימות של נועם. ילדים. עורכת: ד"ר שילהב קסט. עקד, 2019. 33 עמודים.
- הרי ברי-שלום: מאוהב. פרוזה. עורך: עמיר שינקמן. סטימצקי, 2019. 112 עמודים.
- אשר וינשטיין: מיהו מלך החיות. ילדים. עורכת: נורית יובל. אוריון, 2019.
- אדיבה גפן: הצגה יומית. פרוזה. עורכת: נועה מנהיים. כנרת זמורה, 2019. 415 עמודים.
- אירית קדם: שמחת זקנתה - ספר סבתא. עורכת: סיגל אשל. דרורים, 2019. 70 עמודים.
- אירית קדם: ספר סבא - אם היה כותב. עורכת: סיגל אשל. דרורים, 2019. 70 עמודים.
- יצחק (איציק) רייכר: השראה. שירה. סטודיו מילים ורגשות, 2019. 56 עמודים.
- יצחק (איציק) רייכר: ירוקים. שירה. עורכת: זמירה בקר. ספרי ניב, 2019. 105 עמודים.
- סיגל אשל: איפה זה שם. שירה. עורך: אילן שיינפלד. שופרא לספרות יפה, 2019. 128 עמודים.
- תלמה כנעני: על סף הטמיר. שירה. עורכת: תלי וייס. סטודיו מילים ורגשות, 2019. 97 עמודים.
- מיכאל רייך: מגן שאול. שירה. עורך: ד"ר חיים נגיד. ספרא, 2019. 183 עמודים.

- נורית גוברין: קריאת הדורות - ספרות עברית במעגליה: מסות ומחקרים בספרות עברית, כרך שביעי. כרמל ואוניברסיטת תל אביב, 2019. 584 עמודים.
- מרים נייגר-פליישמן: שיר למרים. שירה. עורכת: לאה שניר. הקיבוץ המאוחד, 2019. 128 עמודים.
- אברהם ברי-אב: סבא מציל את הגבעה. ילדים. עורכת: מור דבורין פוגלמן. רימונים, 2019.
- יוסי כהן אלרן: הגדת הפרת. פרוזה. צבעונים, 2019.

יונתן פייך – יליד 1984, סופר ומתרגם ספרות איטלקית. ספרו האחרון, "הבוסמן", ראה אור בשנת 2017 בהוצאת אפיק.

עודד פלד – משורר, מתרגם ועורך. חבר קיבוץ כפר הנשיא. פרסם חמישה עשר קובצי שירה ותרגום ממיטב הקלאסיקה המודרנית האנגלית והאמריקנית. עובד זה עשרים שנה על תרגום "עלי עשב", מכלול שירי וולט ויטמן. זכה בפרס שר החינוך למתרגמים (1990), בפרס היצירה לסופרים עבריים (1997), בפרס (2007) ובפרס שרת התרבות לאמנים ותיקים ע"ש אריק איינשטיין (2016).

חיה פנחס-כהן – משוררת, סופרת ומתרגמת. עד כה הוציאה לאור שנים עשר ספרי שירה, האחרון הוא "וחצי תאוותי בידו" בהוצאת הקיבוץ המאוחד. ערכה כתב עת לספרות, אמנות ותרבות יהודית במשך עשרים ושתיים שנים והיום מנהלת אמנותית של כנס "כיסופים", כנס ירושלים של סופרים, משוררים ומחזאים יהודים העומד להתקיים בפעם החמישית בירושלים. ספריה תורגמו לשפות שונות ושיריה מתפרסמים בכתבי עת ואנתולוגיות בשפות שונות.

ריטה קוגן – נולדה בסנט פטרבורג ב-1976. עלתה ארצה ב-1990. מהנדסת, משוררת, מתרגמת וסופרת. גרה בתל אביב. ספר שיריה הראשון, "רישיון לשגיאות כתיב", ראה אור ב-2015. ספר שיריה השני, "סוס בחצאית", ראה אור ב-2018 בהוצאת עיתון 77. על ספרה "סוס בחצאית" זכתה לציון לשבח מטעם פרס רעיית הנשיא לשירה לשנת 2018. סיפורה "החטא השלישי" זכה במקום ראשון בתחרות הסיפור הקצר של "הארץ" לשנת תשע"ה. סיפורה "ככה וככה" זכה במקום שלישי בתחרות הסיפור הקצר של כנרת-זמורה-ביתן-דביר לשנת 2017. הפואמה "בת הצאר ושבעת האבירים" מאת אלכסנדר פושקין בתרגומה יצאה לאור ב-2018 בהוצאת קדימה. בימים אלה עובדת על תרגומים נוספים, על ספר פרוזה ראשון ועל ספר שירה שלישי.

אביחי קמחי – משורר. פרסם חמישה ספרי שירה ונובלה אוטוביוגרפית, זוכה פרס ראש הממשלה לשנת תשע"ז. חבר במדור הספרות של מועצת התרבות של ישראל. שימש סגן יו"ר אגודת הסופרים, יזם וניהל את המיזם "שירה עברית בקול ישראל".

רינת שניידובר – ילידת 1978, סופרת, מתרגמת ואמנית חזותית שעבודותיה הוצגו בתערוכות בארץ ובעולם. ספרה השני, "ממלאת מקום", יצא ב-2018 בהוצאת כתר וזכה לשבחי הביקורת.

שולמית אפפל – ילידת 1948, קפריסין. פרסמה שבעה ספרי שירה. הספרים "פחות מאמת אין טעם לכתוב" ו"תדמיני שאת כוכבת" נכתבו לאחר שתיקה רבת שנים ועליהם הוענקו לה פרס היצירה ע"ש ראש הממשלה אשכול, פרס רמת גן לספרות ופרס קק"ל לשירה. בשנה הבאה יראו אור ספר שיכיל מחזה וסיפורים קצרים וספר שירה, שניהם בהוצאת פטל.

יעל דין בן עברי – ילידת 1980, גדלה בחיפה ובעתלית ומתגוררת זה שנתיים בכרלין עם משפחתה. משוררת, סופרת ובוגרת תואר שני בספרות. הוציאה לאור ספר שירה "ממד רפאים של מה שהיה פעם בית" (עמדה, 2014) ונובלה "אנשים שבקיר" (ידיעות ספרים, 2017), ובקרוב תראה אור נובלה נוספת פרי עטה בהוצאת ידיעות ספרים.

עמיחי לבון – בן 27. סטודנט לטלוויזיה במכללת ספיר. ספרו הראשון, "גיהנום עם נוף לים", ראה אור בהוצאת סטימצקי. מזוכי תחרות הסיפור הקצר של מכללת ספיר.

נועה מנהיים – עורכת, מסאית, מבקרת ובלשית תרבות. ראש מחלקת ספרות עברית בהוצאת כנרת-זמורה-דביר, בעלת תור במוסף "גלריה שיש" של עיתון "הארץ" ומנחה את התוכנית "האחיות גרים" בגלי צה"ל לצד איילת טריאסט. "הרשת התרבותית", אסופה המתבססת על הטורים שפרסמה במשך שנים במוסף "הארץ", תראה אור בחגים בהוצאת גרף.

דורי מנור – משורר, עורך ומרצה, חתן פרס יהודה עמיחי למשוררים עבריים ופרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת ובעל תואר אבירות מטעם ממשלת צרפת על תרומתו לקידום התרבות הצרפתית. ספר שיריו החדש, "נפש אחת אחריו", יראה אור בקרוב בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

זאב סמילנסקי – נולד ברחובות, למד מתמטיקה בירושלים ועוסק בפיתוח טכנולוגיות חדשות. ספר שיריו השני עומד לצאת בהוצאת פרדס. סיפוריו פורסמו ב"מעבורת", "פטל", "עתון 77" ו"מאזנים".

טלי עוקבי – סופרת ומשוררת. ספרה האחרון "בלוטת האושר" (פרוזה) יצא בסדרת רוח צד בעריכתו של פרופ' יגאל שוורץ. קדמו לו הנובלה "רצועות" וספר השירה "עור התוף של הלילה". מפרסמת באופן קבוע שירים, סיפורים וממוארים בכתבי עת שונים, וביניהם: "הו!", "צריף", "פטל" ו"מאזנים". מתגוררת בעיר הנמל הצפונית קיל שבגרמניה.